

2435

2436

2437

2438

2439

2440

2441

84

U-26

1888

126

---

p 70

2011

2003

ԷՏՄՕՆ ԱՐՕՔՈՒՐ

ՕՊԵՐԼԵՆԵՐԸ

Կ Ա Մ

ԱԼԶԱՍՅԻ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ

ԹԱՏԵՐԱԹԱՂ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱՆՆ
ՈՐՆԵ ՊԱԶԷՆԵ ԳԼՊԷՆ ՔԱՂՈՒԱՆՆ

Թ ա ր գ մ ա ն և և ց
Ա Ն Գ Ր Ա Ն Ե Կ Մ. Կ Է Ն Ճ Ե Ա Ն

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ն Ե Ա Ն - Պ Ա Պ Ի Կ Ե Ա Ն

Կ. ՊՈՒԼԻՍ

1910

ՕՊԵՐԼԵՆԵՐԸ

ՌԸՆԷ ՊԱԶԷՆ

ԱՆԴԱՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ

84

ՕՊԵՐԼԵՆԵՐԸ

Կ Ա Մ

ԱԼԶԱՍՅԻ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ

Թարգմանեց Ֆրանսերէկէ

ԱՆԿՐԱՆԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՇԱՆ-ՊԱՊԻԿԵՂԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

1910

1901 թուականին Թընէ Պաղէն հրատարակած է իր Օպերլէները անուն վէպը, վէպ մը՝ որ յաջորդ տարին իսկ՝ հեղինակին առջեւ բանալ տուած է Ֆրանսայի Անմահներու Գաճառին դուռները:

Այսչափ մը բացատրութիւն, կարծեմ, բուական է այդ վէպին արժէքն ի վեր հանելու համար:

Քլիւնիի թանգարանին վերակացուն՝ Էտմոն Առօքուս որ իր կարգին գրագէտ մըն է՝ աշխարհահայտ Բօքլէնի հետ ունեցած իր մէկ anecdotique տեսակցութենէն յետոյ՝ հեղինակին արտօնութեամբն իսկ այդ վէպէն քաղած է ահա ներկայ թատրերգութիւնը, որուն ներկայացումը՝ Ֆրանսական թատերական գրաքննութեան կողմէ՝ արգելուած մնացած է ամբողջ տարի մը՝ դիւանագիտական ինչ ինչ նկատումներով:

Յետոյ, բարեզէպ պարագաներ՝ դիւանագիտական այդ արգելիչ նկատումներուն անտեղութիւնը երեւան բերած ըլլալով, գրաքննութիւնն իր վէրսի վերցուցած է, եւ 1905 նոյեմբերին Բարիզի La Gaité թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է առաջին ներկայացումը:

Թատերական քննադատներու դնահատական ասդերը հաւաքելով՝ կարելի պիտի ըլլար էջեր լեցունել, ինչ որ սակայն աւելորդ կը համարեմ, քանի որ գործն ինքնին այնքան խօտուն է իր հայրենաշունչ հիւսուածքովը:

Աւրեմն թարգմանելով ներկայ գործը նպատակս եղած է՝

1. Հայ թատրոնի արքատ répertoireին աննշան ծառայութիւն մը մատուցանել:

2. Թատերասէր ինչպէս նաեւ— թատրոն չգտնուած վայրերու— ընթերցասէր հայրենակիցներու ալ՝ ներկայ գործին մէջ սպլամ հայրենասէր հերոսներուն, մարուք եւ բնական տիպարներուն՝ հոգեբանական վերլուծումը յանձնարարելով, իրենց հոգեկան անխառն հաճոյքներ ըմբռնիսնել տալու աւելի մ'ըլլար:

6810-57
9

ԱՆՁԵՐԷ

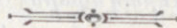
Մօրեղբայր Իւրիխ
 Ֆիլիբ Օպերլե
 Ժօզեֆ Օպերլե
 Ժան Օպերլե
 Վօն Ֆարնով
 Պ. Պասքիան
 Քասեվիցի կոմսը
 Պրանզիկ խորհրդականը
 Բրօքսեկօր Քնաբլ
 Մախապեհ մը
 Մախաւոր մը
 Ա. գիւղացի
 Բ. գիւղացի
 Դեռասի գիւղացի մը
 Մերուհի մը

Լիւսիէն Օպերլե
 Մօնիֆ Օպերլե
 Օսիլ Պասքիան
 Տկն. Քնաբլ
 Տկն. Պրանզիկ
 Տկն. Ռօզենպլաբ
 Պառաւ կիւն մը

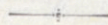
ՕՊԵՐԼԵՆԵՐԸ

Կ Ա Մ

ԱՂԶԱՍՅԻ ԲՆՏԱՆԻՔ ՄԸ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Յուլիսի վերջերը՝ արեւին մայրամուտէն քիչ մ'առաջ, անհատախիտ բլրակ մը: Անհատին մեջ համբայ մը: Բեմը պարապ է: Երկու գերման գիւնուորներ մեջտեղէն կ'անցնին յամրաբայլ եւ լուռ: Հեռուն՝ հեծելագործի զանգակի հնչիւն:

ՏԵՍԻԼ Ա.

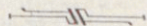
Իւրիխ, տաճանի:

Իւրիխ (ներս մտնելով, քանի մը քայլ կը յառաջանայ: Ժամացոյց մը ժամը վեց կը զարնէ. Եանդ կ'առնէ եւ իր ժամացոյցը կը նստի:) — Կրճղ. վեցը տաճան անցեր է: Ուշ մնացեր եմ: Շոգեկառքը հասած և մեկնած իսկ է. այլեւս ի՛նչ պէտք վազելու: Ահա իսկ և իսկ, խա՛չ որ, կեանքիս խորհրդանշանը. և պէտք էր որ զէնքերուս վրայ փորագրել տայի հորիզոնին վրայ փախչող շոգեկառք մը...: Համակերպիւնք և ծխենք:

(Սխառնորձը կը հանէ եւ կը լեցնէ) : Հոսկէ պիտի անցնի արդէն չարածճին. ճամբուն վրայ պիտի ընդունիմ զինքը փոխանակ կայարանին մէջ ընդունելու : Բայց և այնպէս, հոն չհասնելու և դէպի հայրենիք իր վերադարձին՝ զինքը գրկարաց չընդունելու սիրտս դառնացած է :

(Պիտի նստի, Պասթիան եւ Ստիւ կը մտնեն) :

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

Իւրիխ, Պասքիան. Օտիլ

Պասքիան. — Է՛հ, բայց Իւրիխ հօրեղբայրն ալ հոս է :

Իւրիխ. — Բոլոր աշխարհի հօրեղբայրը, եթէ կ'ուզէք... : Բարեւ Պասթիան... բարեւ Օտիլ...

Պասքիան. — Ի՞նչ բան ունիս հոս :

Իւրիխ. — Շողեկառքին չհասայ :

Պասքիան. — Անտառըն խորը :

Իւրիխ. — Գայլերով երկիր, որոնց մէկն ալ ես եմ :

Պասքիան. — Հապա՛ ես արջ կը կարծէի :

Օտիլ. — Ո՛հ, հա՛յր :

Իւրիխ. — Իրաւունք ունի, Օտիլ, քանի որ ճակատագիրս է մինակ ապրիլ :

Պասքիան. — Ընկատագիրդ... : նոյն իսկ հաճոյքդ :

Իւրիխ. — Ո՛չ մընա :

Պասքիան. — Պա՛հ, կրնաս հաւտացնել, քա-

նի որ երբէք որջէդ չես հեռանար, և շուգեկառքին չես հասնիր, ինչպէս ժամադրութիւններուդ :

Իւրիխ. — Այն օրէն ի վեր որ հասկցած եմ թէ առնուազն կէս դար մը ուշ ծնած եմ, այլևս ընաւ չեմ ջանար ճշդապա՛հ ըլլալ :

Պասքիան. — Իրականն այն է որ, իմ խեղճ Իւրիխս, մենք ժամանակին մարդը չենք այլևս :

Իւրիխ. — Ո՛չ դուն, ո՛չ ալ ես...

Պասքիան. — Եւ բան մըն ալ չենք հասկնար անցնող ժամանակէն :

Իւրիխ. — Ընդհակառակը, կը հասկնանք և շատ լաւ, քանի որ դու ինքզիք ըսիր արդէն այն բառը որ ամէն բան կը բացատրէ :

Պասքիան. — Ո՞ր բառը :

Իւրիխ. — Անցնող ժամանակը :

Պասքիան. — (Գլուկը արտօնութեամբ շարժելով.) Որ անցած ատենը շատ բան իր հետ կը տանի սակայն...

Իւրիխ. — Իր արեւտն ալ առ է, նոյն իսկ Ալզասի մէջ :

Պասքիան. — Աւելի՛ վատ, չպիտի համակերպիմ :

Իւրիխ. — Եւ անա ատիկա է արդէն մեր տարբերութիւնը, հայր Պասթիան. դուն կը յամառիս, իսկ ես կը համակերպիմ. դուն անցելով կը փընտռես, իսկ ես դիտելով կը գտնանամ : Հոսանքին դէմ չենք կրնար ելնել, ազնիւ բարեկամ :

Պասքիան. — Մ'անուանող երբոր քեռայրիդ՝ Օպէրլէի պէս մարդեր...

Իւրիխ. — Անոր վրայ չխօսինք. դուն դէշը պիտի բսես և ես ալ պիտի պաշտպանեմ :

Պասրիան. — Անոր թեր ելլելու համար ըսելիք աղէկութիւններուդ վրայ առանց բառ մ'իսկ գտնելու :

Իւլրիխ. — Այո՛, այդպէս թող ըլլայ, վտանգի Օպէրլէն պարկեշտ և քաջ մարդ մըն է թէև, բայց իր արհեստը հարկադրած է զինքը զիջողութիւններու :

Պասրիան. — Զիջողութիւն : Ինչքան ներողամտ ես :

Իւլրիխ. — Ո՞վ ներողամտ չըլլար, երբ որ պատճառներուն խորը թափանցէ : Արդար եղի՛ր, Պասթիան. դուն շատ կողմնակիցներ ունիս, մինչդեռ Օպէրլէ մինակն է : Դուն երկրագործ ես և գործդ միշտ հողին ու արևին հետ է միայն : Քու բոյսերդ կը հասունանան առանց հող ընելու թէ իրենց ներքեւ գտնուած հողը ֆրանսական է թէ գերմանական, և հունձքն ալ բնաւ գործ մը չունի Քաղաքապետարանի ճակատը ծածանող դրօշակին գոյներուն հետ : Դուն ազատ ես, մինչ Օպէրլէն . . .

Պասրիան. — Շատ լաւ գիտեմ թէ գործարանատէր մը ինձի չափ անկախ չէ :

Իւլրիխ. — Կը նեղեն, կը կաշկանդեն, կը կործանեն անիկա, իր բերքը Ֆրանսայի մէջ չէ որ պիտի սպառէ, այնպէս չէ՞. և եթէ Գերմանիան պոյֆօք ընէ անոր դէմ, ի՞նչ կրնայ ընել, եթէ ոչ մեռնիլ : Օպէրլէն բեռնաւորուած է հողերով, կիներ, երկու զաւակները, ընտանեկան պարտաւորութիւն մը : Հայրենասէր ըլլալէ աւելի՛ հայր մը ըլլալուն համար, զո՞ւն պիտի ըլլաս քար նետողը :

Պասրիան. — Է՛հ, է՛հ, է՛հ . . .

Իւլրիխ. — Հայրը՛ բացորոշ կերպով հակառակ ըլլալուն համար գերման տիրապետութեան, պատճառ մ'է որ կասկածին իր վրայ, ուրիշէն շատ աւելի պարտաւոր է մաքուր երեւալ, հաւաստիքներ տալ :

Պասրիան. — Այո՛, բայց հարկ եղածէն ալ աւելին կ'ընէ ինքը : Հաւաստիք, նորերը կը հրնարէ նուիրելու համար, և մէկ մէկու ետեւէ իշխանութիւններու գլխուն կը նետէ զանոնք, բաժբաւ շահելու համար : Պարտուած մը չէ, այլ ուրացո՞ղ մը :

Իւլրիխ. — Օ՛ . . .

Պասրիան. — Ի զուր կ'աշխատիս կ'նեցնել ինձի իր հայրական անձնութիւնը : Օպէրլէ ոչ մէկ մարդու վրայ չխորհող անձնատէր մըն է, բրնաւոր մը՝ որ ամէնքը կը նուաճէ, անասունները և մարդիկ՝ կը զոհէ իր անաղք հաշիւներուն, իր գործարանը աւատական զգեակի մը, և իր ընտառանիքը գուարի մը պէս վարող մարդ մը : Փառամո՞ղ մը, և ևս չպիտի զարմանամ եթէ վաղը իմացուի որ անիկա՛ մեր հին բողոքարկու երեսփոխանին զաւակը, Ռէյխտթակին մէջ հայրենիքի (Այգասի) անկախութեան հոմանիշ անունի մը ժառանգորդը, մէկ անգամէն և առանց ամօթի դրժէ, ուրանայ իր և մեր անցեալը, իր կառավարութեան պաշտօնի անուղղակի թեկնածու :

Իւլրիխ. — Է՛հ, ալ չափն անցուցիր :

Պասրիան. — Ո՛չ, այլ գիտածս կ'ըսեմ : Միթէ ինքը՛ մինակ հաւաստիք տալով գոհացած է . . . կարգը պատանդ տալուն եկած է. մանչը տուած է, աղջիկն ալ պիտի տայ : Եւ ալ անկէ

ետք, ի՞նչ արգելք կայ որ հօրը անուանի ալ չտայ :
Իւլրիխ. — Օհօ՛, ճարտասան պիտի կտրիս. և այլեւս՝ արժող ոչինչ պիտի ըսես :

Պասքիան. — Պատճառն այն է որ այս ընթացքը կը կատարենք զիս, և կը խորհիմ թէ քեզու այրդ արդեօք սրբախ յառաջ պիտի երթայ դեռ :
Խեղքին փշածը՝ ձեռքէն եկածը ազատ է ընելու, պայմանաւ սակայն որ ուրիշներու խիղճը յարգէ :

Իւլրիխ. — (Փոստելով) — Ուրեմն քու խիղճդ բռնաբարած է :

Պասքիան. — Անոր է մնացեր. բայց կտրին մը որ տկարներուն և տղաքներուն վրայ կը յարձակի :
Ի՞նչ պէտք կար որ տղան Միւնիխի իրաւաբանական վարժարանը զրկէր, փոխանակ գործարանին մէջ փայտ սղոցող մընելու, իրեն պէս, իր հօրը պէս : Բայց չէ՛, ուզեց որ տղան հեռացնէ, որպէս զի անոր մէջ Ալգասէն մնացած վերջին բեկորներն իսկ խեղդէ, և ճիշդ անոր համար է որ արդէն չորս տարիէ ի վեր նոյն իսկ արձակուրդներուն տղան տուն չէ բերած բնաւ : Կը ջանան, ամէն ճիգ կը թափեն, տղան պաշտօնատար մընելու, թերեւս խորհրդական մը, և անտարակոյս՝ գերման մը, հէ՛ : Բիչ առաջ՝ չոզեկառքէն իջնալուն տեսայ ձեր ժանր...
Իւլրիխ. — (Ուժգնորէն) — Տեսա՞ր զինքը :

Պասքիան. — Գէշ ազդեց վրաս, և առանց բառ մընելու կծկեցի...
Իւլրիխ. — Խեղճ փոքրիկ ժան, վշտացած ըլլալու է... ճանչցա՞ւ ձեզ :

Օսիլ. — Պրն. ժան մեզ պիտի մօտենար կարծեմ, ... շատ ախուր երեւցաւ :

Իւլրիխ. — Հոն չգտնուելուս հիմակ կը ցաւիմ շիտակը, լակոտին խնայած պիտի ըլլայի այդ գէշ վայրկեանը :

Պասքիան. — Լակոտը. բնաւ մտքէդ ալ չանցնիր թէ չորս տարուան բացակայութեանը գրեթէ մարդ մեղած է այլեւս և թէ պիտի ունի :

Իւլրիխ. — (Փոստելով) Կը վախցնես զիս. ինքու է, Օտիլ, մեր փոքրիկ ժանը պիտի ունի :

Օսիլ. — Այո՛, պրն. Իւլրիխ :

Իւլրիխ. — Վերջացաւ ուրեմն, ալ իրարու հետ հարս-փեսայ չպիտի կրնաք խաղալ : Կը յիշէ՞ք, տաս տարեկանին ձեր փեսացուն էր, շնիկի պէս անձնուէր և վագրի մը պէս նախանձոտ :

Պասքիան. — Այդ կերպով մը՝ կատակեր այլ եւս, Իւլրիխ, տղաքը մեծցած են այժմ :

Իւլրիխ. — Զուարճալի բան, արդարեւ կարծես վախ մ'ունիմ, փոքրիկ ժանը վերստին տեսնելու... : Այդ լաճին համար մըշտ տկար կողմ մ'ունեցած եմ, և ես՝ ձեր ամուսինս՝ պիտի ուզէի այս քեռորդիս այնպէս մը կազմել, շինել, կրթութել, որդեգրել և իրմով վերապրիլ... (Կը կենայ, վարանտ) Փոխած են... մրթէ չնմանի՞ր այլեւս...
Պասքիան. — Գերմանի՞ :
Օսիլ. — (Ուժգնորէն) Ամենեւին :
Պասքիան. — (Փոստելով) Աւելի կասքօնցիլ շատաւիդ մը :

Իւլրիխ. — (Կոհ) Պասպենական հին արիւնն է որ կը վերածնի :

(Գուրու երգի ձայն մը՝ որ կը մօտենայ :

Չայն, հետուէն

Աւղասցի աղջիկներու մնակ սեւ զարդակապը
Խոշորաթիւ թռչուն մըն է . . . :

Իւրիիս. — Էնէ՛, ո՞ր անխոհմն է որ կը հա-
մարձակի այդ հայրենաշունչ եղանակը երգելի :

Չայնը

Լեռներուն վրայէն կրնայ թռչել

Պասրիան. — Արդեօք ա՞ն է :

Չայնը

Եւ վերեւէն նայիլ :

Օտիլ. — Ես կը ճանչնամ, Պ. Ժանի ձայնն է :

Իւրիիս. — Թշուառակա՛ն, պիտի լսե՛ն :

Չայնը, աւելի մօտ :

Աւղասցի աղջիկներու սեւ զարդակապը

Իւրիիս. — Նորէն սկսաւ, այս անգամ աւե-
լի ուժով :

Չայնը

Սուգի խոտ մըն է զոր կը կրենք

Ի յիշատակ բոլոր անոնց

Որոնք մեր հոգին սնին :

Իւրիիս. — (Պռտալով) Ժա՛ն . . . : Խա՛չ որ,
օրէնքէն բառ մ'իսկ չգիտեր այս իրաւաբանու-
թեան պարոն աստիճանաւորր . . . : (Խոլալով) :
Ժա՛ն :

Ժանի ձայնը. — (Դրուէն) Օ՛հ, օ՛հ, օ՛հ :

Իւրիիս. — Ժա՛ն :

Ժան. — (Ներս մտնելով) Մօրեղբա՛յրս :

Տ Ե Ս Ի Լ Գ .

Նոյնք, ժան

Իւրիիս. — Դո՞ւն ես երգողը, թշուառական :
Ձերակալուի՞լ կ'ուզես ուրեմն :

Ժան. — (Անոր վիզը պլուտելով) Իւրիիս մօ-
րեղբա՛յր : Ա՛հ, որչա՛փ գո՛հ եմ :

Իւրիիս. — Ես ա՛լ, աւագա՛կ : Բայց խերն ա-
նիծած, չըլայ որ նորէն ապստամբական եղա-
նակներ երգես :

Ժան. — Որչափ ազնիւ էք որ եկեր էք ինծի
կը սպասէք :

Իւրիիս. — Օ՛հ, թո՛ղ զիս . . . : Ո՛չ, նորէն գըր-
կէ զիս :

Ժան. — Կայարանը ոչ ոք չտեսնելու համար
կը ցաւէի :

Իւրիիս. — Յանցանքն իմս է . . . : Որչափ
փոխուերես :

Ժան. — Իսկ դուք չէք փոխուեր :

Իւրիիս. — Պրն. Պասթիանը չէք ճանչնար . . .

Ժան. — (Նեղուած) Այո՛, մօրեղբայրս . . . :
Բայց ես , , . (Բարեւելով շփոթած) Պրն. Պաս-
թիան . . .

Պասրիան. — Բարեւ, ժան : Բարի եկաք :
(Չեռքը կը սնդժէ)

Իւրիիս, (Առ Պասթիան). — Ինչո՞ւ չես գու-
ղեր :

Ժան, (Յտիւր բարեւելով). — Օրիորդ . . .

Իւրիիս. — Ահաասիկ քաղաքավարական ձե-
ւեր : Նրջանակ մը իրարու ձեռքէ ձեռք քաշե-
լով կուռոլ լաճեր՝ մեծարանքներ կ'ընեն իրարու :

Փան. — Նա՛ն որ, մօրեղբա՛յրս, երբէք չէ՛ինք
կուռեր մենք, օր. Օտիւն և ես... (Պատթիան
ճամբայ կ'եւնէ, բայց ետիւ կը դուռնայ, ժանի բացագան-
չութեան վրայ:) Ա՛հ, ո՛րչափ լաւ է հոս մնալ: Օզը
քաղցր է: Ծնչած ատենդ սիրտը կը գգուէ և
կարծես նոր-կեանք կրտսանայ մարդ...: Մայրիկն
աղէ՞կ է:

Իւլրիլս. — Մայրդ՝ միշտ տխուր,

Փան. — Կը յուսամ, այսօր չէ՛: Իսկ Լիւսիէ՞նք:

Իւլրիլս. — Քոյրդ՝ միշտ զուարթ: Պղտիկ եղ-
բօրը սենեակը կը պատրաստէ:

Փան. — Հայրի՞կը:

Իւլրիլս. — Հայրդ, միշտ խիստ: Ամնազկիտին
հաշիւը կը կարգադրէ...: Գալով մեծ-հօր...:

Փան. (Անճանդեամբ). — Ի՞նչ:

Իւլրիլս. — Քեզի գրել չուզեցին, որպէսզի չը
վրդովուխ...:

Փան. (Յուզուած). — Մեծ-հայրը:

Իւլրիլս. — Ծատ ինկած է: Զմեռուրնէ ի վեր
խօսք մը չընեք այլևս:

Փան. — Ի՞նքո՞ւ:

Իւլրիլս. — Հագիւ մէկ բառ, ատեն ատեն...:

Պասքիան. — Յիշողութիւնը լաւ է և մլտքն
ալ կենդանի...:

Փան. — Կը լսէ՞, կ'իմանո՞յ:

Պասքիան. — Ամէն բան: Բայց այն մեծ ձայ-
նը լուռ է այլևս:

Փան. (Երազեամբ). — Այն ձայնը, Բէլյիսը-
թակին մէջ Ալգասի (հայրենիքի) համար խօսող
ձայնը:

Իւլրիլս. — Մեր ձայնն ալ՝ համը է:

Պասքիան. — Հայրենիքը (Ալգասը) լուռ է:
Իւլրիլս. — Խորհրդանշան մըն է թերեւս,
Պատթիան...:

Փան. — Ո՛հ, ո՛չ, մի՛ ըսէք ատիկա:

Իւլրիլս. — Կը վշտացնէ՞ քեզ ատիկա.

Փան. — Երկի՛ցս. հայրենիքիս և պատուոյս
համար:

Իւլրիլս. (Վարանելով). — Բայց, ժա՛ն, քու
երկիրդ...:

Փան. — Ալգասն է:

Իւլրիլս. — Ուրեմն...:

Փան. — Ի՞նչ:

Իւլրիլս. — Գերման չե՞ս եղած...:

Փան. — Չեզմէ՛ նուա՞ղ:

Իւլրիլս. (Ժպտելով). — Աս ալ քիչ չէ:

Պասքիան. — Եւ սակայն բուսական ուռե-
ցուցած են մեր ականջները Միւնիխի մէջ ձեր յա-
ջողութիւններուն, Պէրլինի մէջ ձեր տարած յաղ-
թանակներուն, ձեզ հիւրընկալող սրահներուն, ձեր
ճամբորդութիւններուն անվերջ պատմութիւններու-
վը, զարմանալի բաներ բոլորը՝ որոնք ձեր սքան-
չացումն առարկայ կ'ըլլային ամենուրեք:

Փան. — Կը սքանչանայի իրա՛ւ, պարոն Պաս-
թիան, բայց չեմ սիրած բնաւ:

Պասքիան. — Չափազանց նրբամիտ բաներ են
ինծի համար բոլոր ատենք:

Իւլրիլս. (Առ Պատթիան). — Թող որ խօսի...
(Առ Փան) ինչո՞ւ համար չես սիրած, ժա՛ն:

Փան. — Բազդատելու համար:

Իւլրիլս. — Ի՞նչ բանի հետ:

Փան. — Ֆրանսայի:

6810.57

Իւրիիս. — Ձեւ ճանչնար սակայն Ֆրանսսան :
ժան. — Կը գուշակեմ :

Պասրիան. — Եւ կը սիրե՞ս ուրեմն :

ժան (Ձարած ճիօրէն). — Ախ, կը գուղէ՛ք
զիս, հիմակ :

Իւրիիս (Շատ յուզուած). — Բարեմիտ ազա՛յ,
նստինք. այդ բառերը դադար մը կարծեն :

ժան. — Կուլա՞ք, մօրեղբայրս :

Իւրիիս. — Ո՛հ, ո՛չ :

ժան. — Կը կասկածէի՞ք ուրեմն վրաս :

Իւրիիս. — Կասկած չունէի, զաւակս. չէի
զիտեր :

ժան. — Սխալ չխորհի՛ք, մօրեղբայրս, ես
ձեզմէ տարեր եմ թերեւս, գերմանները չատե-
լուս համար :

Իւրիիս. — Եւ ոչ ալ ես կ'ատեմ :

Պասրիան. — Ինծի համար ալ նոյն բանը :

ժան. — Ձեզ թշնամի եզած են, բայց ո՛չ ին-
ծի համար : Ես հոն, բնկերներ՝ բարեկամներ ու-
նիմ : Գերմանները յատկութիւններ ունին զորս կը
յարգեմ եւ գործեր՝ որոնց վրայ կը հիանամ :

Իւրիիս. — Անտարակոյ՛ս...

ժան. — Եւ սակայն քանի կը մօտենայի
անոնց, այնքան աւելի օտար կը զգայի ինքզինքս
անոնց մէջ :

Իւրիիս. — Ահա՛ :

ժան. — Քանի սորվեցայ ճանչնալ զանոնք,
այնչափ աւելի զգացի ներսս մի ուրիշ ցեղի
բնազդներու գոյութիւնը :

Իւրիիս. — Այո՛...

ժան. — Մի ուրիշ մարդկութեան ուխտա-
դրութիւնը :

Իւրիիս. — Է՛հ, անտարակոյ՛ս :

ժան. — Միւս հոգեովս կը ձգտէի դէպի մի
ուրիշ իտալ, որը ինծի բարձրագոյն կը թուէր, եւ
միտքիս մէջ անորոջ կերպով խորատացող երազանք-
ներու բոլոր այն ամբողջութիւնը, առանց գիտ-
նալու ինչո՛ւն, կ'անուանէի Ֆրանսսան :

Պասրիան (Ուրի ելնելով). — Կեցցե՛ս :

Իւրիիս. — Ֆրանսսան՝ ի՞նչ է ուրեմն այն ա-
տեն քեզի համար :

ժան. — Այն երկիրը՝ ուր կարելի է գտնել
ինչ որ ինծի կը պակսէր :

Իւրիիս. — Այլ նա՞եւ :

ժան. — Այն երկիրը՝ ուր աւելի մեծ դիւ-
րութիւն կայ խորճելու...

Իւրիիս. — Անչու՛շտ :

ժան. — Խնդալ՛ու...

Իւրիիս. — Կատարեա՛լ :

ժան. — Ուր հոգիները՝ սիրուած կնոջ մը
հրապոյրը ունեցող անթիւ կրանդներ ունին, տե-
սակ մը Այգաս՝ ալ աւելի գեղեցի՛կ :

Իւրիիս, (Ուրի ելնելով). — Առհաւութի՛ւնը :

Պասրիան. — Ժա՛ն : Քա՛յ ժա՛նս : Քիչ առաջ
չողջագուրեցի՛ր զիս : (Կողջագուրուին Յովիւ այս խօ-
տակցութեան միջոցին, մօտեցած է, ուշադիր Իւրիիսի ե-
տեւը) :

Իւրիիս (Մեկուտ մտախո՛հ). — Կր՛ո՞ղ, սա-
տանայ... : Ահաւասիկ նոր մը Յպէրլէ վարպե-
տին ձագերուն մէջ : (Բարձր) Ձուա՛կս, եթէ այս
բաներուն վրայ խօսելու վրէ խելքդ, եկուր զիս

գտիր. բայց խելացուեթիւնը ունեցիր այդ մասին
քիչ խօսելու հօրդ... և քրոջդ առջեւ:

Ժան. — Ի՞նչ: Լիւսիէ՞նը:

Իւրբիս. — Կ'երեւակայեմ և կասկածներ մ'ու-
նիմ:

Պասքիան (Խորհրդաւոր). — Իւրբիս, եթէ
կը հաճիս, երկու բառ այդ մասին... (Յած խօ-

սելով մէկ կողմ կը տանի Իւրբիսը: Ժան Յոսիկին կը մօտենայ):

Ժան. — Կարծեմ մենք աւելորդ ենք: (Լուու-
թենէ մը յետոյ) Ձեզ տեսնելս շատ հաճոյք պատ-
ճառած է ինծի. օր. Օտիլ:

Օտիլ. — Ինձի՛ ալ, պրն. ժան:

Ժան. — Իրա՞ւ:

Օտիլ. — Եւ շատ գո՛հ մնացի ձեր ըսածներէն:

Ժան. — Ֆրանսայի մասին:

Օտիլ. — Եւ մանաւանդ Ալգասի:

Ժան. — Այն երկիրը...

Օտիլ. — Չոր չէք մոռցած:

Ժան. — Մոռնա՛լ: Ամէն օր անոր վրայ կը
մտածէի երբոր հեռու կը գտնուէի:

Օտիլ. — Ա՛խ:

Ժան. — Շատ յաճախ կը մտածէի անոր վրայ,
կամ գոնէ այդպէս կը կարծէի. իսկ հիմակ կը
տեսնեմ...

Օտիլ (անհանդարտ). — Որ...:

Ժան. — Կարծածէս շատ աւելի մտածած եր
անոր վրայ:

Օտիլ (ապահոված). — Իրա՞ւ, պրն. ժան:

Ժան. — Բլուրին դարու վարէն անցած ատենս,
ամբողջ բոլոր անտառին՝ կուրծքս կը լնուր և իբր
երգ դուրս կ'ելնէր:

Օտիլ. — Այլեւս պէտք չէ երգել այն եղանա-
կը, պրն. ժան, արգելուած է, և կարելի է գլխու-
ցաւ պատճառեն ձեզ:

Ժան. — Կը յիշէ՞ք, երկուն մը երկուքս մէկ
երգեցինք:

Օտիլ. — Այ՛ո...:

Ժան. — Իրկուն մը այս ատեն...:

Օտիլ. — Աւելի կանուխ. Յունիսին մէջ էր...:

Ժան. — Աւելի ուշ. ժամը ինն էր...:

Օտիլ. — Լուսինը կ'ելնէր:

Ժան. — Յանկապատի մը ետեւէն...:

Օտիլ. — Վայրի կեռասիներու...:

Ժան. — Չախ կողմը նստարանին, կար թա-
ւուտ մը...:

Օտիլ. — Մարդենիբի՛:

Ժան. — Եւ ծառին մէջ, սոխակ մը...:

Օտիլ. — Որ կը լուէր երբ կ'երգէինք: Եւ դուք
կ'ըսէիք:

«Ալգասի աղջկանց սեւ զարդը...»

Ժան. — ... Սիրտս կապած է դառնութեամբ...:

Օտիլ. — ... Սիրտս կապած է ուրախութեամբ...:

Ժան. — ... Կապ մըն է ան սիրոյ...:

Օտիլ. — Կապ մըն է ան...:

Ժան (նեղուած՝ պահ մը լուելէ յետոյ)... — Կը յիշ-
չէ՞ք ատիկա:

Օտիլ. — Այո՛, պրն. ժան...:

(Կրկին լուուած):

Ժան. — Շա՛տ ատեն անցեր է:

Օտիլ. — Այնպէս չէ ինձի համար:

Ժան. — Ոչ ալ ինձի համար: Եւ սակայն կար-
ծես պատի մը ետեւէն է, պատ մը իրերու՝ պատ

մը օրերու՝ որ զիս անցեալէն կ'անջատէր և որը
յանկարծ անցայ գեղեցիկ պարտէզին մէջ մտնե-
լով վերստին :

Օտիլ (Գլուխը կտնելով) .— Պիտի մեկնի՞ք նորէն :
Ժան. — Մի խօսիր ասոր վրայ, երբ դեռ
նոր եկայ : Ուրախութիւնս պիտի խանդարէի՞ք :
Դժնդակ է ինծի համար խորհիլ որ հսկտեմբերին
գործանցի մը մէջ փակուիլ հարկ պիտի ըլլայ . և
հոն ապրիլ ամբողջ տարի մը... Տարի մը՝ եր-
կալ է :

Օտիլ. — Այո՛ : (Լուռ իւր մը) Յետոյ կրկին պի-
տի մեկնի՞ք :

Ժան. — Հօրմէս խնդրեցի որ հոս իր քովը
մնամ :

Օտիլ (Թափով) .— Իբա՞ն :

Ժան. — Ուրչափ պիտի փափագէի :

Օտիլ (Ուրախ) .— Կարելի՞ է : Օպերէի գործա-
բանի՞ն մէջ, դո՛ւք :

Ժան. — Եթէ հաւանի, ս'հ, այո՛ : Ուրքան լաւ
պիտի ըլլայ երկար ատեն, մըշտ, սպրիլ խաղա՞ղ .
և հայրենիքի սիրելի բոյրովը, հո՛ս, հանդարտ,
խաղաղատէր տան մը մէջ, մեծ-հօրս կամ մօրեղ-
բօր տունին նման, ձերինին նման, ընտանեկան
օճախի մը...

Իւլրիխ (Դէպ անոնց գալով) .— Վեր ե՛լ, բա-
րեմիտ տղա՛յ : (Ուսին կը դարնէ) Ո՛հ, գեղեցիկ է
երիտասարդութիւնը :

Ժան. — Ի՛նչ, մօրեղբայրս : Դուք ինծի պէս
չէ՞ք խորհիր, և հոս չէ՞ք մնար :

Իւլրիխ. — Վաթսուն է տարիս, տղա՛ս, և իմ
երազներս լոկ յիշատակներ են : Գլուխ մի վեր-

ցոնք և մրտքը պահէ ի՛նչ որ կըսեմ. հոս . գերա-
զանցօրէն այն երկիրն է, ուր երազները կը վիժին,
չկրնալով իրականանալ :

Ժան (Աւշած) .— Ի՛նչո՞ւ :

Իւլրիխ. — Պիտի տեսնես... Օ՛ն, երթանք,
մեզի կը սպասեն տունը . և գոյքերդ, ժա՛նս, մեզ-
մէ առաջ հասած պիտի ըլլան :

Պասքիան. — Երթա՛նք :

Իւլրիխ. — Գիտե՛ս, ի՛նչ պէտք է ընես, Պաս-
թիա՛ն, եթէ կորիճ մարդ մ'ես : Պէտք է ճաշի գաս
գործարանը...

Պասքիան. — Կը վախնամ որ նորէն կուր կըլ-
լայ, սաղայէլեան քեռայրիդ հետ :

Իւլրիխ. — Բա՛, անառակ որդիին վերադար-
ձը տօնուած իրիկունը :

Ժան. — (Ժտելին ակնարկ մ' ուղղելէ ետք) Եկէ՛ք,
պրն . Պասթիան :

Պասքիան. — (Իր ազջկան հարցնելու ձեւով) Օ-
տիլ, ...

Օտիլ. — Բայց, անշուշտ, հայր իմ...

Իւլրիխ. — Լմացա՛ւ : Առաջ անցէ՛ք, երիտա-
սարդնե՛ր...

(Քալել կը սկսեն, բայց Պասթիան յանկարծ կը կեցնէ
զանոնք, ձեռքը երկարած եւ լուելու նշան ընելով)

Պասքիան. — Լո՛ւն :

Ժան. — Ի՛նչ :

Պասքիան. — (Յած) Ականջ դրէ՛ք :

Ժան. — (Յած) Հեղեղատին մէջ քար մը
կը գլորի...

Իւլրիխ. — Հատ մ' ալ...

Ժան. — Քայլեր...

Պասքիան. — Չիեր...
 Ժան. — Ի՞նչ, ուրեմն...
 Իւլրիխ. — Պահակախոււմը մը :
 Ժան. — (Յուզուած) Ա՛խ :
 Պասքիան. — Հիւսար—զինուորները :
 Ժան. — Ի՞նչ կրնեն :
 Իւլրիխ. — Կը հսկեն :
 Պասքիան. — Մարզանք կընեն :
 Իւլրիխ. — Միշտ...
 Ժան. — Ա՛խ :
 Պասքիան. — Յորեկ, գիշեր...
 Իւլրիխ. — Անդադար...
 Պասքիան. — Ո՞վ գիտէ, թերեւս դասալիքի
 ետեւէ ինկած են :
 Ժան. — Ա՛հ : Դասալիքներ կան :
 Պասքիան. — Չեզի առ մասին չեն խօսիր
 քաղաքը :
 Օսիլ. — Բայց մենք կը տեսնենք անոնք սահ-
 մանագլուխը :
 Ժան. — Ա՛հ :
 Պասքիան. — Հոսկէ կ'անցնին, Մեծ-Ալբրու-
 բին քովէն դուրս ելնելու համար...
 Օսիլ. — (Յած) Մեր արտին քովիկը : Մեր
 սունէն անոնց անցնիլը կը տեսնուի...
 Ժան. — Ա՛խ :
 Իւլրիխ. — Լո՛ւն :
 Ժան. — Անոնց ձերբուն շունչը կը լսեմ :
 Իւլրիխ. — Լուէ՛ :
 Ժան. — Չարիք չենք գործեր :
 Պասքիան. — Սպասենք...
 Իւլրիխ. — Վարը՛... կեցիք... ծուցէք...

Ժան. — Կը տեսնեմ...
 Իւլրիխ. — Վեր կ'ելնեն :
 Պասքիան. — Կ'անցնին :
 Ժան. — Ճամբէն անցան :
 Իւլրիխ. — Հիմակ, կրնանք իջնել :
 Պասքիան. — Է՛օֆ :
 Ժան. — Անհեթեթ բան... : Քսան անգամ,
 հարիւր անգամ հանդիպած եմ Գերմանիայի մէջ ա-
 մեն տեսակ պահակախոււմերու, և հիացած ա-
 նոնց գեղեցիկ կեցուածքին... : Հո՛ս...
 Իւլրիխ. — Հո՞ս :
 Ժան. — Սիրտս բան մ' եզաւ, մինակ տեսնե-
 լով :
 Իւլրիխ. — Պատճառն այն է որ, կը տեսնե՛ս,
 Ժանս, հոն, իրենց երկիրն էին, մի՛նչ հոս՝ քու
 երկիրդ են :

Վ. Ա. Բ. Գ. ՈՅՐ

Ա Ր Ա Ր Ա Ր Ա Ր Ա Ր .

ԺօգէՖ Օպերէյի սեճեակը

ԺօգէՖ Օպերէյի աշխատութեան սեճեակը . ապակեպատ սրահ . հայրինեռուն մէջէն՝ կը տեսնուի՝ իրիկնամուտին աշխատութեան մէջ եղող գործարանը: Երկու դուռ, մեկը՝ բակին վրայ եւ միւսը գործարանին վրայ բացուող:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա .

Օպերէ, Մօնիզ, Ֆարսով, Լիւսիէն:

Մօնիզ . — Պրն . Վօն Ֆարսով տեղակալին դիմումը՝ մեր ազջկան ինչպէս նաև մեր ընտանիքին ալ պատուարեր է, և, քանի որ Լիւսիէն (առ իւր ամուսինը) ձեզի պէս, ինքն ալ համամիտ կ'երեւայ այս ամուսնական ծրագրին, ինծի կը մնայ այլևս ստորագրել:

Ֆարսով . — (Ոտքի ելնելով) Տիկինն, այն անպաշտօն դիմումին՝ զոր համարձակեցայ ընել, ուրեմն պիտի յաջորդէ պաշտօնական խնդրանք մը, զոր հօրեղբայրս պատիւ պիտի ունենայ ներկայել ձեզ . պարոն ներքին խորհրդականը՝ Քասէվիցի կոմսը միակ ազգականս է:

Օպերէ . — Պրն . կոմսին այցելութիւնը ընդունելով պիտի հրճուիմ:

Մօնիզ . — Եթէ պարտաւորութիւն համարեցի նախապէս մատնանշել այս ծրագրին հանդիպելիք արդելքները, անշուշտ...

Օպերէ . — Ամենքն ալ ծանօթ են:

Մօնիզ . — Արդարեւ, սիրելի՛ս, միշտ ծանօթ եղած են ձեզ արդելքները և զանոնք հարթելու միջոցը, սակայն յաշխելու համար անոնց, չատ բաներ և մերթ շատ սիրտեր փշտել հարկ կ'ըլլայ:

Օպերէ . — Որո՞ւ սիրտ կը փշտենք: Ընդհակառակը . կը տեսնեմ որ երկուքս ալ ուրախ ենք . Լիւսիէն և պրն . Վօն Ֆարսով իբրպէս ճանչնալու և գնահատելու պէտք եղած միջոցն ունեցած են և իրենց երջանկութիւնը այս մթութեան մէջ կը տեսնեն, ես ալ կը հաւատամ որ սխալած չեմ:

Մօնիզ . — Ես ալ զաւակներուս երջանկութեանէն զատ ո՛չ մէկ բանի չեմ տեսչար, բայց սիրելի՛ս, մի՞նակ չենք մենք: Խօսքը չպիտի ընեմ ո՛չ եղբօրս Իւլրիիին, ո՛չ ալ մեր ամենամոտեմտեցող բակավանդներուն, որոնք պիտի խոսին մեզմէ...

Օպերէ . — Իրենք գիտնն:

Մօնիզ . — Ոչ ալ երջին և... հասարակաց կարծիքին...

Օպերէ . — Բնաւ փոյթս չէ:

Մօնիզ . — Այլ միմիայն ձեր հօր, և պրն . տեղակալը ինքն ալ այնքան լաւ հայրենասէր մըն է որ կ'ըմբռնէ խորունկ վիշտը բողբոջարկուներու ծելուրդի պետին, երբ որ իմանայ թէ իբ թունուհին գերման բանակէն սպայի մը հետ կ'ամուսնանայ:

(Ֆարսով անտարբեր խոնարհութիւն մը կ'ընէ)

Օպերէ . — Հայրս ծեր է. իրենց ժամանակն անցած է: Այդ գառափարները այլևս չեն անցնիր:

Ֆարսով . — Չէք մտածեր բնաւ, տիկինն, թէ զաւառի մը ամբողջ կայսրութեան հետ ունեցած

գժառութիւնը՝ արդէն շատ երկար տեւեց, և թէ շատ լաւ գործ մը կատարուած կ'ըլլայ, երբ աշխատինք որ, որքան ալ քիչ չափով ըլլայ, անցեալ երկպառակութիւնները մոռցուին և ամենուն բազմացած մերձեցումը յառաջ դայ:

Մօնիգ. — (Տխուր Ժպտումով մը) Կը հասկնամ պարոն, որ այդ մերձեցումը՝ ձեզի համար նուաճումին շարունակութիւն մըն է, բարոյական տիրապետում մը՝ որ հաճելի է ձեր հայրենասիրութեան. բայց ուրիշներու համար, պարոն, այդ պատճառաւ իսկ, հրաժարում մըն է իրենց սիրելի բոլոր բաներէն:

Օպերէ. — (Անհամբերութեամբ մը) Զգացումներ, բոլորն ալ:

Ֆարսով. — Տիկին Օպերէյէյի և ձեր պարոն հայրիկին զգացումները անդի ծայր հաճելի կը թուին ինձի:

Օպերէ. — Ես ալ՝ ձեզի պէս կը յարգեմ անոնք և աւելին: Շատ երկար ատեն խոչնդոտներուն համբերեցի: Այս գործանոցը, հայրս ինքը հիմնած ըլլալուն համար, ամենքիս ալ տէրը կը նկատէ ինքզինքը, և մենք ալ շատ ներողամիտ վարուեցանք: Ուղածին պէս կրնայ խորհիլ, բայց ինքն իրեն համար միտակ: Եթէ ատենով իմ ապագաս խանգարեց ինքը, գոնէ թո՛ղ ձգէ զիս որ իմ զաւակացս ապագան ապահովեմ:

Լիւսիէն. — Ժան պիտի օգնէ մեզի մեծ-հայրը համոզելու համար. մեզի օգնութեան հասնող ուժ մըն է ան:

Մօնիգ. — Կը մաղթեմ այդպէս, հոգի՛ս:

Օպերէ. — Ես ազահով եմ այդ մասին. Ժանը լրջամիտ է:

Ֆարսով. — Պ. Ժան Օպերէյէն ճանչնալու պատեհութիւնն ունեցած եմ Միւնիխի մէջ և իրարու հետ մեր ունեցած ազնիւ վերաբերումները կը յուսադրեն զիս թէ իր համակրութիւնը պիտի վայելեմ:

Օպերէ. — (Ոտքի ելնելով) Բայց անտարակո՛յս, այո՛: Բնաւ ալ չէի մտածեր: Քանի որ այս իրկուն տղան պիտի դայ, լաւ առիթն է որ, պարոն տեղակալ, դուք ալ ձեր տեղը ունենաք մեր ընտանեկան ուրախութեանց մէջ: Թող չեմ տար որ մեկնիք, կեցէ՛ք, մեզի հետ կը ճաշէք:

Ֆարսով. — (Իր կարգին ոտքի ելնելով, աչքը դէպի Մօնիգ) Աստուած իմ, կը վախնամ պարոն...

Օպերէ. — Լիւսիէն, աղջիկս, դուն ալ օգնէ՛: Լիւսիէն. — (Ուժգնօրէն) Հմայուած պիտի ըլլանք մայրս և ես:

Մօնիգ. — (Պաղուժեամբ) Ապահովաբար, պարոն...

(Ոտքի կ'ելնէ):

Ֆարսով. — (Բարեւելով) Տիկին...

Օպերէ. — Լինցա՛ւ: (Կոչը) Սիրելիս, այս իրկուն փոխանակ մէկի՛ երկու զաւակ պիտի ունենաք սեղանին:

Մօնիգ. — Պիտի չքմեղէք զիս, պարոն, զձեզ քիչ մը շատ պարզօրէն ընդունելուս մեր մտերմութեան մէջ:

Ֆարսով. — Այս մտերմութիւնը, տիկին, ինձի համար թանկագին չնոր՝ մըն է:

(Անոր ձեռքը կը համբուրէ):

Մօնիգ. — Կը թողտարէ՞ք որ երթամ կարգադրութիւններ ընեմ:

Օպերիէ. — Կատարելապէ՛ս, և այդ միջոցին, պարոն տեղակալ, գործարանս պիտի ցուցնեմ ձեզ:

Մօնիգ. — (Դռնէն) Եկո՛ւր Լիւսիէն:

Օպերիէ. — Չէ՞ք կրնար թողուլ ձեր աղջկիկը: Ոչ ոք պիտի մեղադրէր, ո՛չ իսկ պարոն Վօն Ֆարնօլ:

Լիւսիէն. — (Ժպտելով) Կուգամ մա՛յր: (Մօնիգ դուրս կ'ենէ)

S E U I L F.

Լիւսիէն, Օպերիէ, Ֆարնօլ

Օպերիէ. — (Շարունակելով ժպտուն) Կը յուսամ որ տիկին Օպերիէի քէչ մը պազ ընդունելութենէն վշտացած չէք ընտ: Արդէն նախատեսած էինք այդ պարագան: Կրնե՞րը զգացումներ ունին, զորս գալափարներ կը համարեն և կը սփոփուին այնպիսի ընթացքներով, զորս գործողութիւններ կը համարեն:

Ֆարնօլ. — (Ժպտելով) Ժամանակը կը շտկէ, պարոն, մենք յաղթող ծնած ենք:

Լիւսիէն. — (Ժպտելով) Շփանայի՞ք պիտի:

Ֆարնօլ. — Այդ թերութիւնը ֆրանսացիներուն յատուկ է, և սակայն պիտի փորձուէի ունենալ, ամենագեղեցիկ աղջկան մը կողմէ՛ գերութիւնս ընդունուելէն ի վեր:

Լիւսիէն. — (Պշտող կերպով) Ո՛հ, գերութիւն՝ նշանածի խօսք է ատ:

Ֆարնօլ. — Ինչ որ ամուսինը պիտի արդաբանէ, ձեզի արժանավայել կեանքով մը:

Լիւսիէն. — (Ձեռքը անոր երկարելով) Ապահով եմ այդ մասին և կը հաստատեմ:

Ֆարնօլ. — Պիտի տեսնէք և իրականութիւնը ձեր սպասածէն աւելի պիտի ըլլայ: Ձեք ճանչնար թէ և այն աշխարհը ուր պիտի երթաք, սակայն ձեզ վայել է ան: Ձեր իշխանական շնորհը՝ գիւղին մէջ իր պատշաճ տեղը չէ:

Լիւսիէն. — Ձեմ գիտեր եթէ շնորհս իշխանական է, բայց ձեզ կը յայտնեմ որ հոս, այնքան վէճերու և փոքրիկութիւններու մէջ շատ անձանկիս էի:

Ֆարնօլ. — Բոլոր ատոնք պիտի մոռնաք մեր երկրին մէջ, Պերլինի ամենարարձք ընկերութեան ծոցը, ուր պիտի ընդունուէր:

Լիւսիէն. — Արքունի՞քն ալ:

Ֆարնօլ. — Ապահովաբա՛ր, օրիո՛րդ, և կասկած մի՛ ունենաք, ձեզ պիտի տօնեն:

Լիւսիէն. — Իմ անունովո՞ւ:

Ֆարնօլ. — Իմ անունս պիտի կրէք: Գալով ձեր ընտանեկան անունին՝ ձեզի յիշատ մը չըլլալէն զատ, ամենքին լաւ ընդունելութեանը արժանացող տիրոջս մ'աւելի եղած պիտի ըլլայ ձեզ համար: Մենք արդարադատ ենք և որչափ որ ձեր մեծ-օր խրոխտ ընթացքը Ռէյնսպիտի մէջ պաշտօն ունեցած ատեն, և խիստ կծու ճարտասանութիւնը, որ երկաթեայ իշխանին դէմ դատան պայքարը ատելութիւններ անուցած են, բայց ընդհանուր յարգանքի ալ առարկայ ըրած են զինքը: Եւ անոր թոռնուհին գուրգուրանքի աւարկայ պիտի ըլլայ իբր նոր յաղթանակ մը:

Օպերիէ. — Ատիկա պիտի ըլլայ իմ ալ վար-

ձատրութիւնս, պարոն տեղակալ, վասնզի շատ տառապած եմ մեր ներքին պառակտումներէն: Եւ ի հեճուկս ամենուն, ջանացած եմ իմ երկու զաւակներուս ալ տալ այնպիսի կրթութիւն մը՝ որ զանոնք մեր հին նախապաշարումներէն փրկէ:

Ֆարսիօլ. — Գերման զաստիարակութիւն մը բարձրէն գիտեն ասիկա:

Օպերլէ. — Հօրս կիրքերը չունիմ ես:

Ֆարսիօլ. — Բայց անոր ուղղամտութիւնը և հաստատամտութիւնը ունիք:

Օպերլէ. — Ուղղամտութեամբ յարած եմ:

Ֆարսիօլ. — Աւելի լաւ է որ ըսէք պարոն, թէ զուք եկած էք մեզի: Ձեր յստակ արամարանութեամբը և կարգապահութեան հասկացողութեամբը, զուք մեր ցեղին կը պատկանիք աւելի, քան թէ մեր գրացիներու ցեղին...

Օպերլէ. — Թերե՛ւս...

Ֆարսիօլ. — Դեռ երէկ հօրեղբայրս կը հաստատէր թէ, եթէ օր մը փափագն ունենայիք Ռէյխսթապիին մէջ ձեր պարոն հօրը աթոռը գրաւելու, պիտի կրնայիք վստահ ըլլալ իշխանութեանց հաւանութեան վրայ:

Օպերլէ. — Պարոն ներքին-խորհրդականը արգարեւ չափազանց բարի է ինձի հանդէպ:

Լիւսիէն. — Երեսփոխան: Հայրիկ, երեսփոխան պիտի ըլլայի՞ք:

Օպերլէ. — (Մտերմական) Պարոն խորհրդականը արգարեւ բարեհաճած է այս գործի մասին երկու խօսք ակնարկել ինձի:

Լիւսիէն. — Պիտի գաք Պերլին ընտկիլ, մեզի՛ հետ: Հիանալի պիտի ըլլար:

Օպերլէ. — Աստուած իմ... չեմ ըսեր...: Պատիւ մըն է արդարեւ որ...: Բայց... հոս արգիւնաբերական խոշոր շահեր ունիմ:

Ֆարսիօլ. — Ձեր զաւակը կրնայ յաջորդել ձեզ:

Օպերլէ. — Ինչն ալ կը փափաքի, ստամբակը, և իբ վերջին նամակներն ալ բաւական կտրուկ են: Պարզապէս խնդրած է ինձմէ ղինքը հոս պահել և գործարանին համար պատրաստել:

Լիւսիէն. — (Խնդալով) Ժանի տեղ ես ըլլայի, այդ կարգադրութիւնը ամենեւին չպիտի հրապուրէր ղինս. բայց քանի որ ինքը կը փափաքի...

Ֆարսիօլ. — Օգտուեցէք առիթէն մեզ ուժ տալու համար:

Օպերլէ. — (Լիւսիէնի եւ Ֆարսիօլի մէջտեղ) Տղուս համար պաշտօնական զիրք մը կ'երարդէի:

Ֆարսիօլ. — (Սջ կողմէն) Այդ զիրքը ձեզի համար պիտի ըլլայ, պարոն:

Լիւսիէն. (Ձախէն) Աւելի փայլուն, հայրիկ, խորհէ՛:

Ֆարսիօլ. — Ռէյխսթապիին մէջ, համոզուած եմ որ փայլուն աստարեզ մը պիտի ունենաք:

Լիւսիէն. — Եւ Ժանն ալ հետեւարար ձեր գիրքէն պիտի օգտուէր:

Ֆարսիօլ. — Ինչպէս նաև ձեր վարիէն:

Լիւսիէն. — Ձեր ճարտարարուեստն անգամ պիտի նշանակուի որքան անկէ...

Ֆարսիօլ. — Լաւ բաղդ մըն է ձեզի համար, ձեռքի տակ ունենալ վստահելի մարդ մը, խելացի, գործունեայ, մը՝ ուրիշ զուք՝ որուն վրայ պիտի կրնաք տալ ձեր անհաստական գործերուն հոգը, երբ

որ անդին դուք հանրային գործերու գլուխ կը կանչուիք:

Լիւսիեհն. — Արձակուրդներուն, ազատ ժամանակ պիտի ունենաք եղբորս սորվեցնելու. շուտով և լաւ կը հասկնայ անիկա, այս արհեստը կը սիրէ արդէն անիկա:

Օպերիէ. — Հոկանմբերին մէջ զինուորական ծառայութիւն ընել պարտաւոր է:

Ֆարեօլ. — Այդ բացակայութիւնը մէկ տարի միայն պիտի տեսէ, և մինչեւ անոր վերադարձը դուք պիտի կրնաք ձեր ժամանակը բաժնել երկու պաշտօններուն մէջ:

Օպերիէ. — (Երկու կողմէն պաշարուած, յաջորդաբար գլուխը կը դարձնէր երկու խօսակցիներէն իւրաքանչէրին) Անշուշա... բոլոր անոնք...

Լիւսիեհն. — ... Պարզ են:

Օպերիէ. — Չեզրի կը խոստովանիմ որ ժամին առաջարկը նախապէս ո՛ր և է կերպով հաճելի չէր ինծի: Բայց... պրն. ներքին-խորհրդականին չափազանց փազաքուշ դաշափարը... կրնայ բարեփոխել... բարեփոխել...

Ֆարեօլ. — Երկու ամիսէն երեսփոխանութեան ընտրելի ներկայացէք և պիտի յաջողիք:

Օպերիէ. — (Համեստ) Կարելի է...: Չեմ հաւանակիր:

Լիւսիեհն. — Այն ատեն, այո՛, ըսէք: (Բարձրաձայն խնդալով) Ո՛հ հայրիկ: Երբ որ երեսփոխան ըլլաք, պրն. Պասթիանը դէմքը... Հապա Իւլրի՛խ մօրեղբայրը:

Օպերիէ. — (Գոհ) Ծատ խենդուկ ես:

Լիւսիեհն. — (Փաղաքուշ եւ ուսերէն կախուելով)

Բանականութիւնն իսկ եմ, և դ՛ուքայ հայր. ահա ուրեմն հանդարտ եմ: Պիտի հաւանի՞ք:

Օպերիէ. — (Քաղցրութեամբ ազատելով ինքզինքը) Սակայն և այնպէս, զաւակս շատ երիտասարդ է և դիւրին բան չէ, պրն. տեղակալ, այդպիսի ձեռնարկ մը վարել, երեք հարիւր գործաւորներով, կասկածոտ յամառ Գերմաններ և խլրատող Ալզասցիներ ամենքը:

Ֆարեօլ. — Կասկած չունիմ:

Օպերիէ. — Որպէսզի համոզուիք ըսածիս, չերթա՞նք աշխատանոցները աչքէ անցընել:

Ֆարեօլ. — Հաճոյքով պարոն:

Լիւսիեհն. — (Խնդալով) Ո՛հ, հաճոյքով... ուրեմն մայրիկին քով կերթամ ես ալ:

Օպերիէ. — (Առ Ֆարեօլ) Հաճեցէք անցնել... Պիտի տեսնէք թէ ի՞նչպէս երեք վայրկեանի մէջ քսան մեթրոնոց եղեւնափայտ մը կը կտրուի և տանիքի հեծաններու կը վերածուի: (Ֆարեօլ կ'անցնի եւ մինչ այն Յայէրլէ ու ժգնօրէն կը վերադառնայ դէպք Լիւսիէն եւ ցած ձայնով) Ո՛հ իսկ մէկ բառ բոլոր մեր խօսակցութեանէն:

Լիւսիեհն. — (Նրթուքը երկարելով եւ ծաղրածու ստուգում մը քնքկատակելով) Ո՛հ:

Օպերիէ. — Ո՛հ իսկ մօրդ:

Լիւսիեհն. — (Նոյն ձեւով) Ո՛հ ալ պապին, նա՛մանաւանդ:

Օպերիէ. — Եւ ո՛չ ալ եղբորդ:
(Յայէրլէ եւ Ֆարեօլ դուրս կ'ելնեն գործարանի դռնէն):

ՏԵՍԻԼ Գ.

Լիւսիկն, յետոյ ժան

Լիւսիկն. — (Առանձին, դէպի դուռը ուղղուելով) Գացէ՛ք, դուք սարդեհինները դիտեցէ՛ք, ես՝ ապագան կը դիտեմ... : Ա՛խ, վերջացաւ այս կեանքս : Գիչ մը եւս քաջութիւն և քանի մը տնտեսոյ օրեր : (Ժան կերեւի դրան մէջ) Ժան :

Ժան. — (Մանկուով) Լիւսիկն :

Լիւսիկն. — Ժանս :

(Կողջադուրուին, յետոյ կը դատուին իրարմէ եւ զիրար կը գիտեն իրարու ձեռքէ բռնած)

Ժան. — Ո՛հ, սրչափ գեղեցիկ ես :

Լիւսիկն. — Եւ դուն սրչափ կտրիճ :

Ժան. — Չո՛րս տարի, Լիւսիկն :

Լիւսիկն. — Մարդ կը փոխուի : Անգամ մ'ալ գրկէ՛ գիս :

Ժան. — Մայրիկն ո՞ւր է : Ըսին ինծի թէ հոս պիտի գտնէի զինքը, և վազեցի ես առաջէն՝ մօրեկըրայրիս հետ թողլով... :

Լիւսիկն. — Երկու վայրկեան ինծի մտիկ ըրէ, անկի՛րթ : Երկու վայրկեան ամբողջովին ինծի համար : Ա՛խ, ժանս, սրչափ քաղցր է երևտաւ սարդ մը ողջագուրել : Գոհ եմ, գոհ : Այսօր իմ բաղձի օրս է :

Ժան. — (Ժպտուն) Իրա՞ն :

Լիւսիկն. — Օր մը՝ ուր ամեն ինչ ուրախութիւն է և կը վստահեցնեմ քեզ որ հաղուազիւտ են անոնք :

Ժան. — (Ժպտուն) Օ՛ր :

Լիւսիկն. — Խա՛չ որ, այս՛, այսօր ամեն ինչ

կըջանկութիւն է ինծի, և ոչ ոք կուռած է հետս : Իրա՛ն որ սչինչ չեմ կորուսած և դեռ ճաշած չենք :

Ժան. — Հետք կը կուրի՞ն, Լիւսիկնս :

Լիւսիկն. — Աւելի շուտ՝ ըսէ թէ կը կուրուրուկին, և ամեն ատեն :

Ժան. — Բա՛ :

Լիւսիկն. — Այդ մեր կեանքն է հոս... : Թշուառութիւններս պիտի պատմեմ քեզի... նաև յոյսերս... : Պիտի ուզե՞ս որ գաղտնիքներս ալ պատմեմ քեզի : Գաղտնիքներ ունիմ, ժան, և խոչո՛ր :

Ժան. — Ա՛յ :

Լիւսիկն. — Ահագի՛ն :

Ժան. — Շուտ ըսէ՛ :

Լիւսիկն. — Այդչափ շուտ. հը՛մ. ծանր են : Ժան. — Շա՞տ ծանր :

Լիւսիկն. — Մէկը միւսին ետեւէն՝ փոքր առ փոքր պիտի քակեմ քեզի անոնց կծիկը... : Սիրո՛ւն պիտի ըլլայ : Գուն ալ, գոնէ ո՛չ չար պիտի ըլլաս, ո՛չ ալ պիտի մրմռաս, և եթէ քիչ մ'աւելի ազատախօս ըլլալս պատահի, սրտածովիկ ձեւեր չպիտի ընես... :

Ժան. — Սրտածովիկ ձեւեր :

Լիւսիկն. — Մայրիկին պէս... պէս... :

Ժան. — Տեսնենք... : Քեզի համար մայրիկը բազձացուած կախօգին մտերիմը չէ՞... :

Լիւսիկն. — Պէտք է ըլլայ... :

Ժան. — Ամենէն գորովալիցը :

Լիւսիկն. — Կարելի է, բայց գալափարնեբու աշխարհով մը անջատուած ենք :

ժան. — Ի՞նչ կ'ըսես :

Լիւսիէն. — Մէկ կողմէն. մայրիկը և Սուրբն Պետրոս . . .

ժան. — Ո՞վ է առ Սուրբ-Պետրոսը :

Լիւսիէն. — Բանալիներու աէրը, մեծ-հայրը : Վասնզի ամեն բանալիներն ալ քուլը կը պահէ, լաւ հասկցնելու համար թէ մըշտ աէրն է, և իր բանալիներու արցակը՝ բոլոր դուռները կը բանայ, սկզբունքի համար, բոլոր սննեակները, ի՞նչ սննեակըս ինչպէս քուլին ալ, սկզբունքի համար, և ո՛չ ոք չկրնար մտնել հոս առանց Սուրբ-Պետրոսի հակակշռին :

ժան. — Ի՞նչ կատակ :

Լիւսիէն. — Ամեն իրկուն, վանդակապատին բանալին իր մօտ ընթել կուտայ, սկզբունքի՛ համար :

ժան. — Ծերունիի անմեղ մոլութիւն :

Լիւսիէն. — Անմեղ, եթէ ուրիշին ցաւ չի պատճառեր : Բայց ինքը՝ ամեն բանի կը հսկէ, աւմեն բանի կ'իշխէ, և ամեն բան իրեն կը պատկանի. նոյն իսկ մեր ընթացքին, մեր խորհուրդներուն կը խառնուի, և ինքը ամեն բանէ կը վերաւորուի, կը զայբանայ, ոչ մէկ բանի կը հասնի : Ծիշտ բառը կ'ուզէ՞ք. աններող է :

ժան. — Տեսէ՞ք ալջնակը :

Լիւսիէն. — Այլեւս պզտիկ չեմ, սիրելիս, այլ մեծ. և այդ է պատճառը որ կը տառապիմ : Միթէ գիտե՞ս, ի՞նչ է միս մինակ ըլլալու տանջանքը :

ժան. — Ուրեմն, ինչո՞ւ դժբա՞ղղ մըն էք երկրին վրայ :

Լիւսիէն. — Այո՛, միս մինակ, ինչպէս ամեն մարդ, հոս ասիկա է նորածնութիւնը :

ժան. — Խաղաղութեան և հանդարտութեան երկրի՞ն մէջ :

Լիւսիէն. — Երկպառայութեան, ըսէ՛ք :

ժան. — Ուր մըշտ մնալ պիտի փափագէր մարդ . . .

Լիւսիէն. — Ուսկից վազն իսկ մեկնիլ պիտի ուզես, դուն ալ ինձի պէս :

ժան. — Ձեմ կարծեր, Լիւսիէն :

Լիւսիէն. — Մէկ ամբն. մէկ ամբար բաւական է որ դուն ալ փախչիլ ուզես : Գեղի կը յայտնեմ որ տունին մէջ, փողոցը, ամեն տեղ կուլու է : Թշնամի՞ն : Ամեն մարդ է : Իւրաքանչիւրը մըսին դահիճն է : Վատահութիւնը մեռած է, մտերմութիւնը կորսուած : Կասկած ամեն տեղ . . . բառերուդ կը հսկեն, շարժուձեւերդ կը լրտեսեն : Կուլթիւն ընթրիքի ատեն, տխուր երեկոյները, և ով որ բերանը բանայ, կարծես դատաւորներու առջեւ կը խօսի :

ժան. — Ինչէ՞ր կ'ըսես ինձի :

Լիւսիէն. — Գերմանիոյ թեր կամ դէմ. պէտք է մէկ կամ մըս կողմն ըլլալ : Ո՞ր կողմն ես դու : Գերմաններէն կը գարչի՞ս :

ժան. — Ամենեւի՛ն :

Լիւսիէն. — Այն ատեն, քեզմէ պիտի գարչին :

ժան. — Կը չափազանցես : Երբոր կարելի չէ ինդրոյ մը վրայ համաձայնիլ, լաւ է զանց ընել ասիկա :

Լիւսիեհն. — Ուրիշ խնդիր չկայ, կամ ամեն բան գէպի այդ խնդիր կը մէջ մեզ: Ամեն ինչ այդ խնդրին շուրջ կը դառնայ: Լուսիեհն անդամ կասկածելի է: Ամենուրեք գետինը կ'այրի: Անկեղծութիւնը արգիլուած է: Իւրաքանչիւր բառ վտանգ մըն է, իւրաքանչիւր տենչ...: Օրինակի համար, պիտի ուզէ՞ իր գերմանուհիի մը հետ ամուսնանալ:

Ժան. — Ո՛հ, ո՛չ, ո՛հ. բայց ո՛չ...

Լիւսիեհն. — (Վայրկեանի մը զարմացումէ ետք ժանը զննելով անհանդարտ) Կ'ենթադրէի...

Ժան. — Ուրիշ բան փնտռէ:

Լիւսիեհն. — Է՛հ ուրեմն...: Եթէ ուզեմ գերմանացիի մը հետ ամուսնանալ:

Ժան. — Ուրիշ բան, Լիւսիեհն:

Լիւսիեհն. — Չարմանալի՞ ես. կ'ուզես որ ծեր աղջիկ մնամ:

Ժան. — Ո՛չ:

Լիւսիեհն. — Այն ատեն, որո՞ւ հետ կը փափաքիս որ ամուսնանամ: Այդպէս ի՞նչ մը հետ: Հայրենասիրտբար, երեսի վրայ թողած՝ ձգած են իւրենց հայրենիքը: Ֆրանսացի՞ր մը հետ: Անոնք մեզ չեն ճանչնար: Չինացի՞ր մը հետ: Ասոնք ալ Չինաստան կը բնակին: Կը տեսնես որ ընտրութիւն մը չունիմ:

Ժան. — Սակայն և այնպէս...

Լիւսիեհն. — «Սակայն և այնպէս» լուծում մը չէ, և իմ տարիքս ալ հասած է: Ասկէ դատ, գիտեմ Գերմանացիներ սրտնցմով կ'ըն մը կընայ հպարտ ըլլալ, աշխարհիկ մտղեր և լաւագոյն: Սթրազպուրկի մէջ անոնց շատերուն հանդիպած ենք

պրն. ներքին-խորհրդականին՝ Քասէվիցի կոմսին տունը, ի միջի այլոց իր քեռորդին որը կը ճանչնաս...

Ժան. — Ա՞յ:

Լիւսիեհն. — Միւսիկսի մէջ իրարու հետ յարաբերութիւն ունեցեր էք և քու մասիդ շատ լաւ խօսեցաւ ինծի պրն. Ֆոն Ֆարնով...:

Ժան. — Այո՛...: Շատ հաճելի չէ ինծի:

Լիւսիեհն. — Ինծի շատ հաճելի է:

Ժան. — Չոր հոգի մը:

Լիւսիեհն. — Պողպատեայ, որպէս իմս:

Ժան. — Ո՛հ. Ֆարնով բնաւ պողպատեայ չէ, վասնզի չի ծոխր. աւելի պիտի կոտրէր:

Լիւսիեհն. — Ինծի՛ պէս:

Ժան. — (Անհանդիստ) Ըսէ՛ ուրեմն Լիւսիեհն, միթէ՞...

Լիւսիեհն. Ինչո՞ւ համար չէ: Այս իրկուն աւսոր հետ կը ճաչես. մեզի այցելութեան եկաւ և հայրիկը վար գրաւ անիկա:

Ժան. — Ա՞յ:

Լիւսիեհն. — Քեզի շատ ուրախութիւն չպատճառեց, կ'երեւի:

Ժան. — Պատճառը կայ... Ահաւասիկ...: Քիչ առաջ, կայարանի ճամբան, հանդիպեցանք պրն. Պասթիրանը... և իր աղջիկը...

Լիւսիեհն. — Օտի՛րը: Է՛հ, վերջը՞:

Ժան. — Իւրիւր մօրեղբայրը հետը կը բերէ:

Լիւսիեհն. — Չախողութիւն, սիրելի՛ս, ձախողութիւն մը: (Ուրախ դէմքով մը պատահանէն ուսկեց կը նշմարուի թաւը բակէն անցած տուն) Բարեւ, Օտի՛ր: Եկէք ուրեմն Օտի՛ր: (Ժանին) Ի՞նչ պիտի

ըլլա՞նք : Պէտք է հայրիկին իմաց տամ : Գիտես որ հայր Պատթիան՝ կատաղի անջատողական մըն է և թէ՛ անոր համար գերման պաշտօնատարի մը հետ հաց ուտել , մահացու մեղք մըն է :

(Պաիլ ներս կը մտնէ):

S E U H L Գ՝

Ժան, Լիւսիէն, Օսիլ

Լիւսիէն. — Հրամեցէք , Օտիլ : Բարե՛ւ (կ'ողջագուրէ) : Ժակ ձեր հօջրը :

Օսիլ. — Շիտակ տուն գնաց :

Լիւսիէն. — Արդարեւ , Իւրիխ մօրեղբայրին հետ նախ և առաջ Սուրբ-Պետրոսին կերթան :

Օսիլ. — Պրն . Յիլիբ Օպէրլէն պիտի գտնեն և հոս գան :

Լիւսիէն (Յած առ ժան) . — Եւ սա՛ կատարեալ պիտի ըլլայ :

Օսիլ. — Կարծեմ արգելք եղայ ձեզ :

Լիւսիէն. — Ո՛հ , սիրելիս Օտիլ , բայց ստիպողական երկու խօսք ունիմ՝ հօրս ընկու : Թոյլ կուտա՞ք : Հիմակ կուգամ : (Շուտով դուրս կ'ելնէ) :

S E U H L Ե.

Ժան, Օսիլ

(Պահ մը լուռ կը մնան եւ նեղուած) :

Ժան. — Լիւսիէն քիչ մը . . . զրգուած կեբելի :

Օսիլ. — Անխորհուրդ գործ մ'ըրինք թերեւս պրն . Իւրիխի հրաւերն ընդունելով :

Ժան (Ուժգնօրէն) . — Օհ , ո՛հ : Այնքան երջանիկ եմ զձեզ տեսնելուս , վերադարձիս իրկուներ . . . հոս : Ինձի այնպէս կերելի որ մեր ընտանիքին մաս կը կազմէք . . . Ինչ որ ինձի համար աւելի կատարեալ և լաւագոյն կ'ընծայէ մեր ընտանիքը : (Լուսիէն) Վստահ էք զբաս , այնպէս չէ՞ : Ինաւ մտքերնէդ չէք անցնեք անշուշտ թէ քաղքենի մեծարանք մ'է ըրածս :

Օսիլ. — Ո՛հ , պարոն ժան :

Ժան (նստելով) . — Օրի՛րդ Օտիլ , Լիւսիէն չպատմե՞ց ձեզի ինչ որ հօրմէս խնդրած էի :

Օսիլ. — Լիւսիէն ինձի բան չպատմեր :

Ժան. — Ա՛խ . . . : Քիչ առաջ ձեզի կըսէի թէ՛ վերջին նամակներուս մէջ թախանձած էի հօրս որ զիս չբռնազատէ շարունակել ինձի համար ընտրած ասպարէզը (շարժուած Պաիլի կողմէ) և զիս վարդնէ հոս : Երէկ եւս՝ ատիկա փափաքս էր , բայց այս իրկուն այլեւս փափազս չէ միայն , այլ սրբտազին կամքս :

Օսիլ. — Պիտի հրաժարէ՞ք փայլուն ապագայէն . . . :

Ժան. — Ամէն բանէ պիտի հրաժարե՛մ առանց ո՛րեւէ ցաւ ընկու , եթէ դուք ինձի բռնէք . . .

Օսիլ (Ոտքի ելնելով) . — Ե՞ս :

Ժան. — Օտիլ , մանկութեանս , երիտասարդութեանս ալ բարեկամուհին եղած էք դուք , կ'ուզե՞ք ամբողջ կեանքիս համար ալ նոյնը մնալ : (Ինքն աւտօքի կ'ելնէ) :

Օսիլ. — Պարոն ժան :

Ժան. — Ամբողջ կեանքին, զոր պիտի ուզէի հոս անցնել: Վասնզի կը սիրեմ այս երկիրը. և ո՛չ մէկ բան աւելի զեղեցիկ է քան այն: Բայց ձեր մէջն է որ կը սիրեմ անիկա, ձեզմով, ձեզի հետ, և զուք կը մարմնացնէք զանի, և զուք սրտիս մէջ միասին էք, ան և զուք, զուք և ան, իրարմէ անբաժան, և զուք երկուքդ մէկ կը կազմէք. առանց ձեզի, անիկա ալ չպիտի ըլլար ինքք: Օտի՛լ: աշխարհը պտտեցայ, շատ մարդեր տեսայ, շատ կիներ՝ շատ աղլիկներ տեսայ, բայց ոչ մէկը իմ ներսս չարթնցուց իր մօտ մնալու տեսչը, ոչ ալ յոյսը իր մէջ գտնելու այն հրապոյրը, որը զուք էք, զուք, քաղցր և բարի, և ապահով, և համակ սպիտակ քոյր և ընկերուհի...

Օտի՛լ. — Ժանն... .

Ժան. — Հեռուէն, մօտէն ամեն անգամ որ ընտանիքի զազափարը միաքիս ներկայացած է, չեմ կրցած տեսնել ուրիշ տուն մը մերինէն զատ և ձեր պատկերը... : Կը սիրեմ ձեզ, Օտի՛լ:

Օտի՛լ (ձիշդ աչքերուն մէջ նայելով). — Աստուած վկայ որ ես ալ ձեզ կը սիրեմ, Ժան:

Ժան. — Օտի՛լ:

(Յտիլ ձեռքերը կուրծքին վրայ կը խաչաձեւէ: Ժան ձեռքերը կերկարէ դէպի նա պատկառածք եւ կը մնայ այնպէս՝ չճամարձակելով մօտենալ Օտիլի եւ չտեսնելով Իւլրիս մօրեղբայրը որ դրոյն դրան վրայ կ'երեւէր:)

ՏԵՍԻԼ Զ.

Նոյնի, Իւլրիս, յետոյ Պասիան եւ Ֆիլիբ, յետոյ Մօնիգ

Իւլրիս (Գոռը հրելով). — Հը՛մ...

Ժան (Անոր դառնալով, ուժգնօրէն). — Ա՛հ, մօրեղբայրս: Մօրեղբայրս, երջանի՛կ եմ:

Իւլրիս. — Եթէ կը կարծես որ չենք զգար:

Ժան. — Մօրեղբայրս, ձեզի հետ կը մնամ: Վճռուած է: Ձեմ մեկնի՛ր այլեւս:

Իւլրիս. — Վճռուած... դո՛ւն վճռեցիր...

Ժան (Յտիլը ցուցնելով). — Երկուքս:

Իւլրիս. — Եւ ինչի՞ պիտի աշխատիս հոս:

Ժան (Խանդավառ). — Երջանկութեանս...

Իւլրիս. — Անաւասիկ լաւագոյն զբաղումը որ կարելի ըլլայ գտնել կեանքին մէջ: Բայց ուրի՛շ...

Ժան. — Փայտ պիտի սղոցեմ հօրս հօրը և հօրս պէս: Երկուքս մէկէն, Իւլրիս մօրեղբայր, լեռն ու անտառ պիտի երթանք, սարդնիններու անուշ հոտէն զինովնալու:

Իւլրիս. — Եւ իրկունը պիտի վերադառնանք տուն ուր մեզի պիտի սպասէ...

Ժան (Երիտասարդ աղջկեղ ցուցնելով). — Օտի՛լ:

Իւլրիս. — Ազնիւ էք և կը սիրեմ ձեր երիտասարդութիւնը... : Բայց խնդ՛ տղաքներ, մտցած չէք արգելք մը:

Ժան. — Ո՛րք:

Իւլրիս. — Հայրդ...

Ժան. — Պիտի հաւանի ան... : Դուք պիտի

օգնէք ինձի: Մեծ-հայրն ալ պիտի օգնէ մեզի:

(Ներս կը մտնեն Մօնիգ եւ անոր ետեւէն Պատթիանս եւ Ֆիլիբ (Ֆիլիբ Պատթիանի Էրթնած մէկ ձեռքով եւ միւս ձեռքով նալ դաւաղանին):

Ժան (Մայրը տեսնելով եւ դէպի նա նետուելով) . — Մայրի՛կ . . .

Մօնիգ . — Ժա՛ն .

Ժան . — Ո՛հ մայրի՛կ :

Մօնիգ . — Սիրելի՛ դաւակս . . .

(կը գրկուին երկարատեւ . Ժան յետոյ ծերունիին կը վազէ :)

Ժան . — Մեծ-հայր :

(Այս միջոցին Պատթիան Իւլիոսին կը մօտենայ :)

Իւլիոս (Առ Պատթիան) . — Իմացօր :

Պատթիան . — Ի՞նչ :

Իւլիոս . — Ժան չուզեր այլեւս Գերմանիա

վերադառնալ :

Պատթիան . — Ա՛խ , սատանայ :

Իւլիոս . — Այդպէս նախամեծար կը համարէ այս տղան . ե կուզէ մեզի հետ մնալ :

Պատթիան . — Ազնիւ սիրա :

Իւլիոս . — Ահա՛ . . . : Գեոորդիս իր երկիրը միայն կը սիրէ : Եւ կը սիրէ նաեւ . . . ազջիւղէ :

Պատթիան . — Հէ՞ , Օտիլը :

Իւլիոս . — Օտիլը յոտից ցզլո՛ւմ : Կը զարմանա՞ս : Ես՝ ո՛չ :

Պատթիան . — Ինչէ՞ն գիտես ստիկա :

Իւլիոս . — Իրենք ըսին , հանդարտօրէն , ինչպէս որ քեզի ալ պիտի ըսեն :

Մօնիգ . — Իրա՞ւ է ժա՛ն ,

Ժան . — Հոս մնալ ուզե՞լս :

Մօնիգ . — Եւ . . . (Ցած) ամուսնանա՞լի . . . ?

Օտիլը՞ն հետ :

Ժան . — Այո՛ , . . .

Մօնիգ . — Ո՛հ , կեանքիս հին երազը , անուշ երազը , որուն չէի համարձակեր այլեւս . . . : Այնքան անգամներ երազեցի , սակայն չորս տարիէ ՚ի վեր , չէի համարձակեր այլեւս . (կանչելով) Օտիլ . (Յտիւ կը մօտենայ . Մօնիգ անոր ձեռքէն կը բռնէ եւ իրեն կը քաշէ) գրիէ՛ զիս . փոքրի՛կ : Շատ երկար տարիներէ ՚ի վեր անա առաջին ուրախութիւնս (Յտիւ կը խոնարհի , Մօնիգ Յտիւի գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առնելով ձախտը կը համբուրէ) : Կուզե՞ս ուրեմն , Օտիլ , աղջիկս ըլլալ :

Օտիլ (գլուխը խոնարհեցնելով) . — Հօրս կամքը գիտէ :

Իւլիոս (զուարթօրէն եւ Պատթիանի ուսին զարնելով) . — Ատիկա ես վրաս կ'առնեմ . . .

Մօնիգ (առանց լսելու) . — Աստուած իմ : Ուրեմն քիչ մը յոյս ունենամ՝նորէն : (Ձառ զատ ձեռքերուն մէջ կ'առնէ ժանի եւ Յտիլի ձեռքերը ժան եւ Յտիլ Մօնիգի երկու կողմն են : Մօնիգ փոխն ի փոխ անոնց վրայ կը նայի , արցունքներուն մէջէն ժպտելով) Փա՛ռք կուտամ :

(Ծերունին Ֆիլիբ՝ յուզուած , գլուխը կերեցնէ հաւանութեամբ :)

Պատթիան . — Այնչափ շուտ չէ . . .

Իւլիոս . — Միթէ պիտի մերժէ՞ր , դիպուածաւ :

Պատթիան . — Ո՛չ չեմ ըսեր , բայց այո՛ ալ չեմ ըսեր . . . նոյն իսկ կը խոստովանիմ թէ յաճախ , ես ալ խորհած եմ այս բանին վրայ . . . բայց . . . տեսնենք . . .

Իւլիոս . — Ի՞նչ :

Պատթիան . — Է՛հ . . . ապագան :

(Մօնիզ. Յտիւի ձեռքը կը թողու: Ամենքն ալ Պասթիւս-
նին կը նային):

Իւրիւիս. — Բացատրէ՛:

Պասրիան. — Շատ լաւ, կը վախնամ...
քիչ մը:

Իւրիւիս. — Կը վախնաս: Ինչէ՞ն:

Պասրիան. — Ասկէ՛: (Լիւսիէն եւ Ֆարնօլը կը
ցուցնէ, որոնք գործարանին դրան վրայ կերեւան, ժողէֆ
Յպէրլէի ետեւէն):

ՏԵՍԻԼ Է.

Նոյնք, Օպերլէ, Ֆարնօլ, Լիւսիէն

ժան (Իէպի Յպէրլէ առաջանալով) . — Հայրս:

Օպերլէ. (ժանի ձեռքը աղմուկով) . — Եկա՛ր,

կարիճս: Ախորժելի տե՛սք: (ժանը թողլով, կերթայ
Ֆարնօլը ներկայացնել ճերմակին, բայց ճերմակը երեսը կը
դարձնէ, ոտքի կ'ելնէ, կ'անցնի եւ կուգայ սենեակին մէկ
անկիւնը նստիլ, բեմին առաջօք: Յպէրլէ անհանդարտ)

Մ՛հ. Ո՛հ: (Պասթիւսնը կը բարեւէ) Բարե՛ւ. պարոն

Պասթիւսն: (Ներկայացուցնելը կը շարունակէ) Պրն.

Ֆօն Ֆարնօլ տեղակալը, պրն. Պասթիւսն:

(Ձեռքովը պզտիկ բարեւ մը կ'ուղղէ ժպտաշուքի առ Յտիւի)

Հայր, ձեզի կը ներկայացնեմ ժանի մէկ բարեւ-

կամը՝ որ կը բարեհաճի այս իրկուն մեր սեղանին

մասնակցելու շնորհն ընել և մեզի հետ մրասին

ձեր թոռան վերադարձը տօնել: (Մերունին, նստած

եւ անշարժ, կը թողու որ գաւազանը իյնայ Լուսիէն

Լ'նըհանուր անձկութեան մէջ, Յպէրլէ կ'աւելցնէ): Ա-

զանդերին, խոշոր լուր մը պիտի տամ ձեզ:

(Մօնիզ ու ժողորմնը կը շտկուի եւ անձկութեամբ ամուսնոյն

կը նային):

Իւրիւիս. — Է՛հ, կը վախցնես զիս:

Օպերլէ. — Շա՛տ ազնիւ էք: Մէքսի:

Իւրիւիս. — Լուրերը միշտ վախ կը պատճա-
ռեն ինձի, մանաւանդ խոշորները, յի կ'ըլլան և
կը ծննդաբերին:

Մօնիզ (Գայթակղած) . — Իւրիւիս:

Օպերլէ (ժպտելով) . — Այս լուրը հաճելի պի-
տի ըլլայ ձեզ, աներձագ, որովհետեւ քեռորդինե-
րուդ մասին է:

Իւրիւիս. — Քեռորդիներո՛ւս, երկուքի՞ն ալ:

(Յպէրլէ, պատասխանելէ առաջ, կը վարանի Մարեքը
կը դիտէ, եւ անոնց վրդովուժէն կը գուարճանայ)

Օպերլէ. — Ժա՛ն:

Իւրիւիս. — Ու՛հ, լա՛ւ է ատ...:

Լիւսիէն. — Ինձի հանդէպ ազնիւ էք:

Իւրիւիս. — Պա՛հ: Երբոր խնդիրը աղջիկներու
վրայ ըլլայ, մարդ վախ կ'ունենայ միշտ թէ պի-
տի իմանայ... անոնց ամուսնութիւնը:

Լիւսիէն. — Եւ իմ ամուսնութիւնս ցա՛ւ պի-
տի պատճառէր ձեզ կանխաւ:

Իւրիւիս. — Այո, գեղեցիկս, քեզ կորսնցնե-
լու վիշտը և, ապագային, կը գարշիմ քու ա-
պագայէդ, առանց զիտնալու ան:

Լիւսիէն. — Հարկ է որ սակայն...:

Իւրիւիս. — Հնար եղածին չափ ուշ, հէ՛ք:

Օպերլէ (Միջամտելով) . — Առ այժմ, Լիւսիէնի
համար չէ խնդիրը, այլ եղբորը, որ գործարանը
մնալու փափաք յայտնեց ինձի:

Մօնիզ (Ուրախութեան թափով մը) . — Պիտի
հաւանելի՞ք:

Օպերլէ. — Ինչո՞ւ չէ:

Մօնիզ. — Երէկ, կը մերժէիք:

Օպերիէ. — Չէի մերժեր, սիրելիս, կը վարա-
նէի: (Առ ժան՝ ձեռքը ժանի ուսին դնելով) Բայց քա-
նի որ մեր այս կեանքէն կախորժի և քանի որ
վերջապէս գործարանն ալ մարդու մը պէտք պի-
տա ունենայ իմ հոս գտնուած ատենս:

Փան. — Ի՛հ, հա՛յր իմ:

Օպերիէ (Առեղծակոն). — Ո՞վ գիտէ...: Չը-
գիտցուիր: Մէկը կուգայ, մըսը կերթայ:

Մօնիզ (Յուզուած). — Շատ շնորհակալ եմ,
հպիս, այն մեծ երջանկութեան համար որ կը
պատճառէք ինծի զաւակս ինծի վերադարձնելով:

Օպերիէ. — Լաւ կը տեսնէք որ, սիրելիս, ու-
րիշին գաղափարները կընդունիմ երբ բանաւոր
ըլլան: ժան աշակերտութիւնը պիտի անցրնէ ար-
ձակուրդի օրերուն: Յետոյ տարի մը կամաւոր
զինուորութիւն, և միասին փայտ պիտի սղու-
ցենք:

Մօնիզ (Խանդավառ). — Միասին:

(Մօնիզ՝ ժանի ձեռքը կը բռնէ:)

Լիւսիէն (Զուարթօրէն). — Ո՛հ, ամենքս, աւ-
մենքս միասին:

Մօնիզ. — Ատ բանը սքախուժեամբ կըսես,
Լիւսիէն:

Լիւսիէն. — Տրամութեամբ բսկը աւելի՞
պատշաճ պիտի ըլլար:

Պասրիան (Իւրիշը սքսուկով հրելով, ցած). —
Կիմանա՛ս:

Օպերիէ (Հաշտաբար լիւրջով). — Սեղանի անց-
նինք...: Պրն տեղակա՛լ, կը հաճի՞ք Տիկն. Օ-
պերիէի տալ ձեր թիւը:

Պասրիան (Որոշ կերպով). — Մնաք բարով:
Եկուք, Օտի՛լ:

Մօնիզ. կը մեկնի՞ք:

Լիւրիս. — Կարգիւնմ՝ ձեզ պարզապէս:

Օպերիէ (Քաղաքավարի). — Լիւսիէն ինծի
յայտնած էք թէ այս իրկուն զուք ալ մեր բնա-
նկան ճաշին պիտի մասնակցէիք:

Պասրիան (Կշա). — Ընչը ըսիք, իսկ մենք
աւելորդ պիտի ըլլայինք այն հաւաքոյթին մէջ
ուր մը մրայն... ձեր բնասանիքին անդամները կե-
րեւան (Փարսօղի նստելով):

Մօնիզ. — Մնացէ՛ք, կը թախանձեմ ձեզ,
պրն. Պասրիան:

Օպերիէ. — Թողէ՛ք, սիրո՛ւնս և մի՛ նեղէք
մեր զբաղին թախանձանքով մը որք իրեն զան
պիտի գայ: Կը գուշակեմ ձեր խղճահարութիւնը,
պրն. Պասրիան, և կըբռնեմ զանոնք:

Պասրիան. — Առանց մասնակից ըլլալու:

Օպերիէ. — Ո՛հ մէկ կերպով, ի՛նչ որ լաւ գի-
տէք:

Պասրիան. — Պէտք եղածէն աւելին:

Օպերիէ. — Չեր երկիւզները ունենալու հա-
մար, ձեր արամարանութիւնը չունիմ:

Պասրիան. — Ինչ որ յուեզոյնն է:

Օպերիէ (Գրգռուած). — Ի՞նչ կը կարծէք:
Գիւշին հերոսը չեմ ես, և պարտաւոր չեմ գիւ-
զացիներուն հաշիւ տալու իմ յարաբերութեանցս
և ընթացքիս մասին:

Պասրիան. — Ես իմ խիզճս միայն նկատի ու-
նիմ:

Օպերիէ. — Թոյլ տուէք ինծի յուսով թէ խիզ-
ձերը վրդովելու աստիճան ոճիր մը չէ սեղանիս
վրայ ճաշել:

Պասրիան. — Որու հետ ճաշելէն կախում ունի ատիկա :

(Ընդհանուր շարժումն)

Ֆարցով (Յառաջանալով) . — Անչնոր՝ բան մը քրած պիտի ըլլամ, պարոն, աւելի երկար ասն անգիտանալ ձեռացնելով թէ իմ ներկայութիւնս է պատճառ որ ձեզ այս սեղանէն կը հեռացնէ :

Պասրիան. — Կարծեցէք ինչպէս որ հաճելի է ձեզ, պարոն :

Ֆարցով. — Պարոն :

Պասրիան. — Խնդիրը ձեզի հետ չէ, քանի որ չեմ ճանչնար, այլ ձեր տիտղոսին, որը բաւական է որ ձեզ ճանչնալ չուզեմ :

Ֆարցով (Առ Մօնիգ) . — Ենթդութիւն կը խնդրեմ, տիկին, և պիտի չքմեղէք զիս եթէ չեմ կրնար ներել որ ձրի նախատինք մը ըլլայ գերման բանակին պաշտօնատարներուն, որոնց մէջ գտնուելու մեծ պատիւն ունիմ :

Օպերիէ (Միջամտելով) . — Ես չեմ որ, պարոն տեղակալ, պիտի ներեմ ասնս մէջ հիւրիս եղած նախատինք մը : (Առ Պասթիան) Իսկ քիչէն, պարոն, պիտի ըմբռնէք թէ չեմ վարանիր ընտրութիւն մընել ձեր և պրն. Վօն Ֆարնօվի, մէջ, ալջկանս նշանածին :

Փան եւ Օսիլ (Անձկողոն) . — Ախ :

(Ֆիլիվ վեր կը ցատէ եւ Մօնիգ ձեռքերը կը կցէ :

Իւրիխ . — Իսկ դուն ալ պիտի ըմբռնես թէ ոչ ոք կը հաւանի թողուլ որ մեկնին այդ կերպով պարոն Պասթիան ու Օտիլ, աղուդ նշանածը :

Օպերիէ. — Ի՞նչ :

Մօնիգ. — Ծիշդ է որ սիրելիս, այս երկու գաւազանները . . .

Օպերիէ. — Լուսթիւն : Հոս ս՛ղ է տէրը, և գտնէ ինծի խորհուրդ հարցում ձ է : (Առ Փան) Ահա՛ թէ ինչո՞ւ համար, կեղծա՛ւոր, այնքան կը փափաքէիր գործարանը մնալ : Ես ս՛չ այս կեղծաւորութիւնները և ոչ ալ այս գաղտնի հնարքները կընդունիմ : Երբ որ ուղես ամուսնանալ, նախ ինծի պիտի խօսիս, իսկ եթէ հաւանութեանս չես ուղեր եմթարկուիլ, օրէնքը քեզ կը ստիպէ՛ գտնէ որ սպասես մինչեւ մերժումս :

Պասրիան. — Այդ նեղութիւնը չպիտի կրէք, վասնզի չպիտի թոյլ տամ որ ալջիկս Բրուսիայի սպայի մը հարսն ըլլայ :

Օպերիէ. — Ուղե՛ս նէ :

Իւրիխ . — Բոլոր ասոնք՝ կուռի մէջ արտասանուած բառեր են լսի : Զգոյշ ըլլանք, այս աղայոց սպագան չխանգարենք :

Մօնիգ (Ազերտարկու) . — Այո՛ . . .

Իւրիխ . — Բերնէ հանելով անդառնալի խօսքեր :

Պասրիան. — Իմ խօսքերս անդառնալի են :

Իւրիխ . — Բարկութեամբ կը խօսիս :

Պասրիան. — Համոզու՛մով և տրամարանութեամբ :

Իւրիխ . — Աղջկանդ դժբաղդութիւնը չպիտի ուղես . . .

Պասրիան. — Աղջկու ամօթ չպիտի բերէ ինձի : Օ՛ն, Օտիլ :

(Պասթիան դէպի դուռը կուղուռի Յովի դէպ հայրը կերթայ. դուռը ելնելու վրայ են : Այս պահուն ծերունի ֆիլիվ ստքի կ'ելլէ, անձկուի լուսթեան մէջ, սենեակին մէջտեղէն կանգնի եւ դէպի դուռը կընթանայ, կը բռնայ այդ դուռը Յետոյ կակազելով, չի գոյ կարտարբէ :

Ֆիլիփ . — Հոս . . . իմ սո՛ւնս : (ետքը , դէպի
Ֆարնով գումարում , եւ ձեռքը դէպի գումար երկարած , կը
համարէ սնոր գումար ելնել)

Օպերէ (Առ Ֆարնով) . — Չքմեղեցէք ձերունի
մը , պարսն : Հայրս չիտակ բառ : Այս իր տունն է :
Ինքը չինած է պատերը և հիմնած գործարանը :
Եւ քանի որ ետ կ'ուզէ այս ժամուս ուր ինքը
այլեւս անկարող է անտեսել զանի , շատ լա՛ւ ,
թող իրեն բլլայ և ես գուրս պիտի ելնեմ :

Ֆարնով (Առ Օպերէ) . — Զձեզ պատասխա-
նատու չեմ նկատեր պարսն , ուրիշին գործերուն
համար :

Լիւսիէն (Զղտգրդեա կերպով առ Ֆիլիփ) . —
Դուք որ այնքան լաւ կը պաշտպանէք ազատու-
թիւնը , պէտք էիք սորիլի ուրիշներու ալ ազա-
տութիւնը յարգել :

Մօնիկ (Կշտտեքանքով) . — Լիւսիէն :

Օպերէ . — Լաէ՛ դուսն , Լիւսիէն : Պարսն տե-
ղակա՛լ , պատիւ պիտի ունենամ զձեզ առաջնոր-
դելու մինչեւ վանդակապատը տան մը՝ որ իմն չէ ,

Լիւսիէն (Ընդդրած) . — Ի՛նչ , կ'ընդունի՞ք
այս . . .

Ֆառնով (Բացարձակ) . — Օրինորդ , քանի որ
իմ իղձերս ձեր հաճութեան արժանացած են , ու
չինչ պիտի չկրնայ ազատել մեզ :

Լիւսիէն (Բեժով մը ձեռքը Ֆարնովի երկարելով եւ
իր մեծ հօրը աչքերուն մէջ նայելով) . — Ոչինչ :

Ֆարնով (Երբին կերպով բարեւելով տիկին Օպերէն)
— Տիկին . . .

Լիւսիէն . — Ես ալ , կ'ընկերանամ . . .

(Ֆարնով Օպերէի հետ գուրս կենէ , Լիւսիէն անոնց
ետեւէն : Օերունին՝ ուժտուառ նստած կիցնայ , ձերունիին
շուրջ կը փութան)

S T U T L E .

Ժան , Օսիլ , Պասրիան , Իւրիիս , Մօնիկ
(Երկար լուսեթեւէ մը յետոյ՝ ժան կը մտանայ թափ-
լին)

Ժան . — Իսկ մե՛զ , Օտիլ , մեզ պիտի բաժ-
նե՞ն :

Պասրիան (Տրուր եւ խիտ , ժանի ձեռքը սեղմե-
լով) . — Կարգահատիմ ձեր վրայ . ազա՛քս . . . :
Բայց աւելի գէշ մեզ ամենքիս համար : (Դուրս պի-
տի ելնէ :)

Իւրիիս (Անցքը կտրելու համար վազելով) . —
Պասրիան :

Պասրիան . — Չեմ կրնար :
(Դուրս կենէ , թաիլ ետեւէն կ'երթայ եւ ժանի առջեւէն
կ'անցնի) :

Օսիլ (Զեռքը երկարելով) . — Մնաս բարեւ ,
Ժան :

Ժան (Հայցող) . — Օտիլ :

Պասրիան (Արդէն գուրս , կան չելով) . — Օ-
տիլ :

(Օտիլ երկուքին մէջտեղ կը մնայ , փոխն 'ի փոխ նայելով
ժանի եւ իր հօրը , իսկ վերջին անգամ ժանի թաիլ գուրս
կը խոսարճէ համակերպութեամբ եւ հօրը կը հետեւի)

Իւրիիս . — Մի յուսահատի՛ր , մանչուկ , ամէն
բան վերջացած չէ :

Տ Ե Ս Ի Լ Թ.

ժան, Մօնիգ, Իւլրիլս, Ֆիլիփ

Մօնիգ (Ուսին վրայ օրօրելով ժանի գլուխը, ժան կը հեծկլտայ) . — ժանս, ի՛նչ ախուր վերադարձ...
 ժան. — Խեղճ տուն... : Խեղճ ընտանիք :
 Մօնիգ. — Ընտանիք չմնաց այլ եւս :
 Իւլրիլս. — Ոչ ալ Այգաս :
 (Ֆիլիփ՝ իր աթոռին վրայ տապալուած, գլուխը կօրօրէ :)

Վ. Ս. Բ. Ս. Գ. Ռ. Ե. Բ.

Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Ա Ս Գ.

ԶԱՆԳԱԿՆԵՐԸ

Բարձր սարահարթի մը վրայ, աջը՝ դաշտէն բարձրացող արահետ՝ մը. ձախը՝ ուրիշ արահետ մը: Բեմին ձախակողմեան խորը, հին մասուն մը, որուն պատին վրայ դեռ կը մնան ջրաներկ հին ծանուցումի մը բեկորներ, ուր կը կարդացուին սակաւին բառի բեկորներ «Ռէյխըրակ... իբ... Պերլե... Բողոքարկու:» Աջակողմեան խորը, Ալգասեան դաշտակոնիին համայնապակերը կը պարզուի առտուան մեջ, ցիրուցան գիւղերով եւ հորիզոնին վրայ մշուշին մեջ, քաղաքի մը զանգակներ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ժան, Ֆիլիբ, Լիւսիեն եւ Մօնիգ, որոնք կանցնին, կիներ եւ գիւղացիներ, ծերունի մը

Երբ վարագոյրը կը բացուի, արդէն քանի մը վարկեանէ ՚ի վեր մասունի զանգակը կը հնչէ, եւ կը շարունակէ հնչել. ներսէն երգեհոն: Ալգասի գիւղացիներ՝ այդ տունն առիթով՝ ազգային տարագ հագած, մասունէն դուրս կեղնեն եւ աջ ու ձախ կողմերու երկու նրբուղիներէն կ'իջնան. միւս եւնոյն նրբուղիներէն՝ ուրիշ գիւղացիներ, հակառակ կողմէն կուգան եւ առաջիններուն կը հանդրպին. խումբեր կը կազմուին եւ կը բաժնուին:

Ծերունին Ֆիլիբ կը հասնի, Մօնիգի վրայ յե-
նած, Լիւսիէն անոնց առջեւէն կը քալէ ժանի
հետ. գիւղացիները կը բարեւեան ծերունին: Ծերու-
նին մասուռ կը մտնէ եւ անոր ետեւէն կը մտնեն
Լիւսիէն, Մօնիգ, գիւղացիներ: Ժան բեմին վրայ
կը մնայ. կ'երբեւեկէ, մէյ մը այս, մէյ մը այն
համբայէն դիտելով: Խու՛մբ մը Ալգասցիներ սարա-
հարքին վրայ կը մնան եւ հորիզոնը կը դիտեն:

Ժան. — Պիտի գա՞յ...: Ո՛հ, այո՛, անշուշտ,
պիտի գա՞յ:

Ա. Գիւղացի. — Մե՛ծ է:

Բ. Գիւղացի. — Գեղեցիկ է:

Ծերունի մը. — Այդպէս կեցած ատեն, ալ
աւելի գեղեցիկ էր: Ամէն կողմերէն, իւրաքան-
չիւր տարի, հոս կը բարձրանային ուրախութեամբ,
զիտելու համար արշալոյսին մէջ զարթնող Ալ-
գասը:

Գ. Գիւղացի. — Զանգակներուն ձայնն...

Ծերունին. — Եւ կարծես հայրենիքն էր որ կը
զարթնուր:

(Պատիւան եւ Իւլիին ներս կը մտնեն, ժան անհանգիստ՝ կը
մտանոտայ)

Ա. Գիւղացի. — Պարձեալ հայրենիքն է:

Ծերունին. — Այո՛, ձեր սիրտերուն մէջ...:
Բայց հո՛ն, (երկերը ցուցնելով) այլեւս երբեմնի պէս
չէ:

Բ. Գիւղացի. — Այնպէս չէ՞, պրն ժան, բան
մը պակաս կայ:

Ա. Գիւղացի. — Եւ բան մըն ալ աւելի:

Ծերունին. — Աւելորդ բան մը:

Բ. Գիւղացի, (Գլուխը երկրցնելով) Այո՛...:

Նրիսասարդ գիւղացի մը. — Ի՞նչ:

Բ. Գիւղացի. — Բան մը՝ որուն անունը պէտք
չէ առլ աղաս:

(Լուսիչիւն մը, գեղեցիկարը կը գետնն)

Ծերունին (Հօրեղմըր ցցունելով). — Հո՛ն է,

Ֆրանսան...

Բ. Գիւղացի. — Այո՛:

Ժան (Ցցունելով). — Լեռներուն միւս կողմը:

(Լուսիչիւն մը)

Ա. Գիւղացի. — Մե՛ծ ալբիւրբի կիրճը կը տես-
նեմ:

Նրիսասարդ գիւղացին (Մտերմաբար առ ժան).
— Ալգասի զաւակներուն ճամբան, երբոր կծիկը
կը դնեն...

Ժան. — Ինչո՞ւ կրտէք ինձի ատիկա:

Նրիսասարդ գիւղացին. — Ոչի՛նչ...

Բ. Գիւղացին. — Երբեմն ալ Սիբասալուրկի
զանգակատուննէնք կ'երևին...

Ծերունին. — Մշտնի՛ն խորը:

Պառաւ կիին մը. — Օր մը ծախին մէջ, տե-
սած ենք անոնք: Հոս բարձրացած էինք, կիներ
եւ աղջիկներ, վամնզի վարը թնդանօթը կը գո-
ուար:

Ծերունի. — Քսաներեք օգոստոս...

Ա. Պառաւ. — Իսկ մենք կուլայի՛նք, հող՝
ուր դուք կը գանուիք, մինչ քաղաքը կը ու՛՛-
բակածուէր:

Իւլիին. — Խաթուն, պէտք չէ այդ բաները
միշտ:

Ծերունին (Գլուխը երկրցնելով). — Պէտք չէ
այլեւս:

(Պատարագի զանգուղը կը հնչէ: Ամեն մտրդ մատուռ
կը մտնէ, բացի ժանէն: Զան կողմի ճամբէն Պտիլ կուգայ:
Ժան դէպ'ի թտիլ կը վազէ:)

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

ժան, Օտիլ, շատ ուշ Իւրիիս

ժան (Մեկուսի) . — Օտիլ : (Յոթիւ ժանը կը նշմարէ եւ յանկարծ կը կենայ : Չանգալը կը շարունակէ հնչել, եւ երգեհոնը կերգէ մատուռին մէջ : ժան կը մտտեանայ Յոթիւին եւ աղաչողական ձայնով մը) Օտիլ, ձեզի կը սպասէի :

Օտիլ . — Չանգալներու այս ձայնին մէջ, ուրմնք պէտք էր մեզ օրհնէին, ժան, հրաժեշտ պիտի տանք իրարու :

ժան, (Դուրբ-դաւալ) . — Հայրերնի՞ր . . . .

Օտիլ . — Անողոք կը մնայ . բայց խստութեան մի վերագրէք, վասնզի ան՝ կը սիրէ մեզ և մեզի հետ կը տառապի ինքն ալ :

ժան (Ընկճուած) . — Աստուած իմ . . .

Օտիլ . — Տուէք ձեռքերնիդ ինծի և ներենք իրարու :

ժան . — Իսկ . . . դձուք . . . Օտիլ . . . . Դուք ալ . . . կը համակերպի՞ք, Օտիլ :

Օտիլ (Ուժեղօրէն) . — Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք :

ժան . — Կը հարցնեմ թէ . . . դուք ալ կը համակերպի՞ք :

Օտիլ . — Չէ՛ք խորհիր, ժան, թէ հօրս անհնազանդ պիտի ըլլայի . . . : Միտքերնուդ չ'անցաւ այս խորհուրդը :

ժան . — Միթէ պիտի վարանէի, ես, չ'ընաւ զանդելու, ձեզի միանալու համար :

Օտիլ (Ծանր) . — Հայրս ինձմէ զատ մէկը չուրի աշխարհիս մէջ, և չեմ ուզեր ո՛չ լքել զինքը,

ո՛չ ալ հակառակ վարուիլ իրեն : Գէշ խորհուրդ մըն է որ ունեցած էք այդ կերպով, ժան, բայց ներելի է ձեզի ձեր վիշտին պատճառաւ :

ժան . — Կը սիրեմ ձեզ, Օտիլ :

Օտիլ . — Ես ալ զձեզ կը սիրեմ, ժան, բայց մենք բնաւ իրարու չենք սահմանուիր :

ժան . — Օտիլ :

(Իւրիս՝ ձտի կողմէն վրայ հասնելով, ետեւօք կը կենայ, եւ մտիկ կընէ առանց տեսնուելու :)

Օտիլ . — Աստուծոյ առջեւ, կ'երդնում ձեզի, ձեզմէ զատ ուրիշի մը հետ երբէք չ'ամուսնանալ :

ժան . — Օտիլ :

Օտիլ . — Ձեզի նուիրած եմ ինքզինքս, ես չեմ առներ խօսքս . կեանքը մեր ձեռքերը կը բաժնէ, բայց մեր սրտերը կապուած կը մնան :

ժան . — Օտիլ :

Օտիլ (Ձեռքը ժանի երկարելով) . — Ամուսինը չկրնալ ըլլալուս՝ նշանածը պիտի մնամ :

ժան (Խռոված) . — Չափազանց երջանկու թի՛ւն և զգալը դու թի՛ւն միտաին :

Օտիլ . — Հաւատացէք ինծի և հրաժեշտ տանք իրարու : (ժանի ձեռքը կը բռնէ. ժան՝ դուրսը կը խոնարհեցնէ : Երկար լուռութէն մը վերջապէս Յոթի կըստէ) Ասիէ՛՛՛ ժան :

ժան . — Ես չեմ կրնար ըսել այդ բառը :

Օտիլ . — Եւ թող ուժ տայ մեզի Աստուած :

(Դարձեալ լուռութիւն Յոթի կը թողու ժանի ձեռքը որ կեյնայ, եւ յամբարձար՝ քայլ մը երկու քայլ կառնէ, հեռանալու համար ժանէն :)

ժան (Ընդատ) . — Օտիլ . . . իսկ եթէ ընդվըզէի՞, ես . հակատագրի՛ն դէմ : Այո՛, եթէ ես խորտակեմ մեզ բաժնողը :

Օսիլ. — Ի՞նչ կ'ուզէք բանի :

ժան. — Օտի՛լ, եթէ թողէի, այս անկարելի երկիրը :

Օսիլ (Ստուգումս վարանստ) . — Կը վախնամ . . . ձեր միտքը հասկնալէ . . .

ժան. — Բայց հասկցաք զիս : Օտի՛լ, այն Ալզասցի աղջիկը որ բրուսիացի սպայի մը ազգականը չկրնար ըլլալ, հայրենիդ պիտի մերժէ՞ք այդ աղջիկը Ֆրանսացի զինուորի մը տալ :

Օսիլ. — Զգուշացէ՛ք : Պիտի լսե՛ն ձեզի :

ժան. — Ո՛չ մէկ բանէ կը վախնամ այլեւս, քանի որ ամեն ինչ կորսնցուցի :

Օսիլ (Աղերսարիտ) . — Խղճացէ ք ձեզի, ժան . . .

ժան (Ստեպելու) . — Ըսէ՛ք, պիտի մերժէ՞ք :

Օսիլ. — Հայրս երբէք սեւ է քաջակերական բառ չպիտի արտասանէ ձեր ազգական խորատկող յուսահատ գործի մը համար :

ժան. — Ազգազան : Առանց ձեզի ազգաց չունիմ : Չեմ ուզեր ազգազայ ունենալ :

Օսիլ. — Հո՛ս է ձեր կեանքը :

ժան. — Գլուխս և բազուկներս ունիմ այլուր վաստկելու համար :

Իւլրիխ (որ մտեցած է աննոց) . — Միտքէդ մը՛ անցընե՛ր ստիկա, ինզճ ազաս, Ֆրանսան հեռու է, կարծուածէն ալ աւելի հեռու :

Օսիլ. — Ո՛հ, հանդարտեցուցէք զիւրքը, Իւլրիխ հօրեղբայր :

Իւլրիխ — Ֆրանսան քեզ չպիտի օգնէր, չպիտի ճանչնար զքեզ : Հո՛ն սուն վերադարձող զատակ մը չէ որ պիտի ըլլաս, այլ անցորդ մը որ կանցնի :

ժան (Բազուկները վերցնելով, մտաուսին մէջ շարունակուալ երգեհոնի ձայնին մէջ) . — Եւ սակայն կերպն միշտ, Ալզասի՛ ձայները : Ին՛սու համար ուրեմն կերպն անսնք, քանի որ չեն լսուիր այլ եւս անսնք, հո՛ն, վարը :

Օսիլ (Աղերսարիտ) . — ժան . . .

Իւլրիխ. — Թողէ՛ք, պղտիկ բարեկամուհիս . . . : Գացէ՛ք . . . (Պիտի կը հեռանայ, ժանը գիտելով, եւ մտաուս կը մտնէ, ուր երգեհոնը լուսած է քիչ քիչ)

ՏԵՍԷԼ Գ.

ժան, Իւլրիխ, յետոյ Պասքիան

ժան. — Հէ՛ք սէրս : Իմ՛ յարութիւնս առած վայժայելի սէրս՝ որ այնքան խաղաղութիւն և երջանկութիւն կը խոստանար, ուրեմն աղէտք և զանոթութիւն միայն բերաւ :

(Կուլայ գլուխը ձեռքերուն մէջ :)

Իւլրիխ. — Այո՛, լա՛ց զաւակս . . .

ժան. — Թողէ՛ք զիս, մօրեղբայրս . . . : Ինքզինքս ծածկեմ . . . թող զիս չտեսնեն . . .

(Իւլրիխ գլուխը կը դնէ եւ գէպի Պասքիան կուղղուի, որն որ նոր կուգայ աջ կողմի նրբաղիէն : Մտաուսին զանգակը լուսած է. այլեւս հեռու զանգակներուն ձայները միայն կը լսուին)

Պասքիան (աւ Իւլրիխ) . — Է՞՛հ, ուրեմն :

Իւլրիխ (ցցունելով ժանը՝ որ կուլայ) . — Կրտեսնես :

Պասքիան. — Խեղճ տայ . . .

(ժան կը հեռանայ եւ նրբաղիէն կանհտի :)

Իւրիխ. — Փոխանակ մեղքնալու, լաւազոյն է բուժեալ զանոնք:

Պասրիան. — Եւ ինչպէ՞ս բուժեալ զանոնք:

Իւրիխ. — Իրարմէ չ'զատեալով զանոնք: (Պատթիան դոււսը կը թօթուէ, մերժումի նշանով մը.) Պատուոյ վրա՛յ, կը զայրացնես զի՛ս: «Խեղճ զո՛նք» կ'ըսես: Բայց դուն ես դա՛հիճը: Դուն՝ Օպերլէն անձնատէր բունաւոր կը համարիս, ես ալ՝ քեզի կը հարցնեմ, միթէ քու յամառութիւնդ նուա՞զ անգութ է քան անորը:

Պասրիան. — Իմ ընթացքիս շարժառիթը շահը չէ և ո՛չ ալ ինձի է որ կը զոհեմ զանոնք:

Իւրիխ. — Բայց ինչո՞ւ զոհեալ զանոնք: (Շարժուս Պատթիանի կողմէ որ պիտի պատասխանէ, բայց Իւրիխ կ'ընդմիջէ զանի) Այո՛, ինչո՞ւ ասոնք և ոչ թէ միւս երկուքը: Ահաւասիկ անհաշտ երկու զոյգեր, երկու ամուսնութիւններ որ զիրար կը վանեն, մին սաստիկ վիշտ կը պատճառէ մեզ, միւսը պիտի ուրախացնէր մեզ: Եւ երբոր այդ երկուքէն մէկը զոհեալ պէտք է ո՞րը դուրս կը նետեն: Ան որ մեզ սիրելի է: Զո՛ մը պէտք է: Դուն՝ աղջիկդ է որ կընարես և չես թողուր որ նոյն իսկ խօսին:

Պասրիան. — Օ՛հ:

Իւրիխ. — Հասկցուր որ աղջիկդ ողջակէզ չես տար իրենց: Հասկցուր որ փորձած ես կուուիլ:

Պասրիան. — Ինձի դէմ, զազափարներուս դէմ, կրցածի՛ս չափ...: Չեմ կրնար:

Իւրիխ. — Լիւսիէնի և Ֆարնօվի դէմ է որ պէտք է կուուիլ և պաշտպանուիլ:

Պասրիան. — Անոնք, ոչի՛նչ կը կասեցնէ, ու

չինչ կը նեղէ զանոնք, ամեն բանի վրայ պիտի կոխտեն անոնք: Ըսի՛ն արդէն:

Իւրիխ. — Իսկ աղջիկդ, գիտե՞ս ինչ ըսած է: Պասրիան (Անհանդիստ). — Ի՞նչ:

Իւրիխ. — Յայտարարեց թէ ժանէն հեռու ալ չ'պիտի ամուսնանայ երբէք:

Պասրիան (Յուսահատ). — Ըսա՞ւ այդպէս:

Իւրիխ. — Նոյնիսկ երզուընցաւ այդպէս: Եւ զիտե՞ս թէ ինչ պատասխանեց Ալզասի մանչուկը:

Պասրիան. — Ըսէ՛...:

Իւրիխ. — Կծիկը դնել, և զինուոր ըլլալ:

Պասրիան. — Այո, տասնեւհինգ օրէ մը, զիտեմ:

Իւրիխ. — Բայց չես զիտեր թէ ո՛ւր:

(Դէպի խորը կերթայ Պատթիանը քաշելով, եւ անոր կը ցըցունէ Ֆրանսոյի ուղղութեամբ:)

Պասրիան. — Ֆրանսա՞:

Իւրիխ. — Կարող է ատոր, խորհեցէք վրան:

Պասրիան. — Քա՛ջ տղայ:

Իւրիխ. — Կը ճանչնամ ցեղս: Երբոր զազափարի մը հուշար հոգւոյն մէջ իջնայ...

Պասրիան (Խոհուն). — Իր ասպարէզը, իր կեանքը կը խորտակէ...

Իւրիխ. — Քու գործդ կը շարունակէ:

Պասրիան. — Շատ ծանր է, ի՛նչ որ կը յայտուես ինձի:

Իւրիխ. — Ինչ որ կազացուցանէ թէ պէտք է կուուիլ: Քասէվիցի կոմսը և բոլոր անոնք որ կը հովանաւորեն Ֆարնօվի ամուսնութիւնը, բոլոր անոնք որ այդ ամուսնութիւնը կը նկատեն տեսակ մը յաղթանակ բողոքարկուներու վրայ,

վասան: ես որ պիտի պնդեն ուղել, երբոր հաս-
տատուի թէ Լիւսիէնը մեր մէջ մեկուսացած մըն
է, հերձուածող մը և թէ իր ամուսնութեամբը ոչ
Այդասէ հրաժարում, ոչ ալ այդ անուանը հպա-
տակու՛մը կատարուած կըլլայ:

(Ֆիլիք Յուլիէի հին ծանուցումը կը ցցունէ:)

Պասքիան. — Օպէրլէներու այդ անունը...:
Միայն թէ կրկին չտեսնէինք ծանուցումներու վրայ,
չատ չ'անցած:

Իւլրիս. — Տակաւին ցնորքդ: Օպէրլէ երբէք
թեկնածու չպիտի ըլլայ: Կը գիտցուէր: Յրեքը
կանցնին, բան մը չ'ծանուցուիր, ընտրութիւննե-
րը հասան:

Պասքիան. — Երկու կամ երեք օր չ'անցած...:

Իւլրիս. — Մինչեւ այդ ատեն պղտիկներուն
երջանկութիւնը ազանովե՛նք:

Պասքիան (Խոհուն եւ գլուխը կախած). — Ե-
րազի մէջ կը պտտիս դուն... (գլուխը վեր կ'առնէ)
Եւ անուամիկ ուրուականը: (Ֆարնօլը կը ցուցնէ, որ
ձտի կողմէն կերելի: Իւլրիս եւ Պատթիան կը հեռանան
կողմնակի նստելով, անհանգիստ: Մտտուքը կը մտնեն: Փան
նորէն կուգայ, Ֆարնօլ կը նշմարէ անի, եւ որոշուէն անոր
կերթա:)

Տ Ե Ս Ի Լ Գ .

Փան, Ֆարնօլ

Ֆարնօլ (Հանդարտ, ձեռքը երկարած) . — Բա-
րե՛ւ, Օպէրլէ:

Փան (Ձեռնը ձեռքը տալու անոր) . — Դուք,
հո՞ս:

Ֆարնօլ. — Եւ ինչո՞ւ չէ: Ամենուրեք մեր եր-
կիրը չե՞մ, գերման հողին վրայ:

Փան. — Այդատեան վազեմը տօնի մը մէջ ձեր
ներկայութիւնը կրնայ զարմացնել կամ վշտացնել
մարդեր. չի խորհեցա՞ք աստիկա:

Ֆարնօլ. — Վայրկեան մ'իսկ ո՛չ: Հոս կու-
գամ Օր. Օպէրլէն բարեւելու յոյսով:

Փան. — Տեղը շատ լաւ ընտրուած չէ:

Ֆարնօլ. — Ընտրութիւնը մինակ ինծի վե-
րաբերութիւն ունի:

Փան. — Ինչպէս նաեւ քրոջս, կարծես:

Ֆարնօլ. — Քոյրը համաձրտ է ինծի, և ինծի
կը ազանէ: (Հեռանալիք կ'ընէ:)

Փան. — Ձեզի պէս ան ալ համ կ'առնէ, ար-
համարհելով հանրային կարծիքը:

Ֆարնօլ. — Կը յուսամ և ձեզի կը յայտնեմ
որ մենք այդպէս կը վարուինք աշխարհի մեծա-
գոյն հանդարտութեամբ:

Փան. — Կերեւայ:

Ֆարնօլ. — Շատ ուրախ եմ: Բայց ձեր ա-
պագայ քեռայրին բրած ընդունելութենէդ նուազ
հրապուրուած եմ:

Փան. — Չպիտի ներէի ինքզինքիս զգացում-
ներս կեղծել, և այդ կեղծաւորութիւնը ո՛չ ձեզի
ո՛չ ալ ինծի պատուարեք պիտի ըլլար:

Ֆարնօլ. — Ինծի ազգականութիւն մը, սիրե-
լիս, ո՛չ մէկ կերպով ձեզի կը պղտիկցնէ: Ընտա-
նիքս մաքուր ազնուականութենէ է:

Փան. — Գիտեմ:

Ֆարնօլ. — Կընդունի՞ք նաեւ որ գերման

սպայի մը հետամտիլը կնոջ մը համար պատիւ-
մըն է :

Ժան. — Բայց ո՛չ Այգասցի կնոջ մը համար :
Եւ այդ ամուսնութիւնը մեր ասն մէջ անխնայ
պիտի վիրաւորէ երեք անձեր :

Ֆարցով. — Կը ցաւ իմ ասոր :

Ժան. — Դուք բանի մը չէք ցաւիր , Ֆարնօ՛վ :

Ֆարցով. — Իրաւ է , վասնզի ինքզինքս եր-
ջանիկ կը սեպեմ ամեն բանի մէջ :

Ժան. — Կը մնայ գիտնալ թէ լաւ գործած էք :

Ֆարցով. — Կը համարձակի՞ք . (Ինքզինք զբա-
սելով) պիտի կրնայի՞ք ինծի բացատրել , սիրելիս ,
ի՞նչ է ձեր նպատակը : Ի՞նչ բնել կուզէք : Որոշու-
մքս փոխել : Որոշումս արուած է : Տրուած որո-
շում մը չեմ փոխեր , և ո՛չ ալ ուրիշը կրնայ փո-
խել զանի :

Ժան. — Հպարտութիւն է :

Ֆարցով. — Այո՛ , պարոն , հպարտութիւնս :
Ասով մէկտեղ ինչկերք ընելուն վրայ չէ . եղած է .
հայրենիդ կը հաւանի , քոյրերնիդ կընդունի . ես
կը սիրեմ զինքը , ան կը սիրէ զիս . ան կուզէ ,
ես կուզեմ , և կարեւորութիւն չեմ տար մնացա-
ծին :

Ժան. — Իրաւունք ունիք . այդ ամուսնու-
թիւնը ձեզի օգտակար պիտի ըլլայ , պրն . տեղա-
կալ :

Ֆարցով. — Թերեւս ատ ալ կայ :

Ժան. — Իբր պատերազմ մը : Իբր յազմանակ
մը : Տիրապետումը կը շարունակէք : Բարենիշ մը
բարձր տեղէն , այդպէս չէ՞ :

Ֆարցով (ժպտուն) . — Մտքէս ատ ալ կանցնի :

Ժան (Ընդլլած) . — Պայմանաւ որ յուսնի՛չ
մը ըլլայ :

Ֆարցով (Միեւնոյնը ձեւացնելով) . — Մի վախ-
նաք :

Ժան (Աւելի բարեանալով) . — Ֆիլիբ-Օպէրլէի
թոռնուհին պատիւ կը բերէ ձեզի , սիրելիս , բայց
Ժան Օպէրլէի քոյրը՝ թերեւս նուազ պատիւ պի-
տի բերէ ձեզի :

Ֆարցով. — Ինքզինքնիդ կը զրպարտէք :

Ժան (Գրգռուած) . — Վստա՞ն էք այդ մա-
սին , և խորճած էք որ եթէ կեանքը՝ իմ ճաշակ-
ներովս , իմ բնազդներովս , ամեն բանով անհնար
է ինծի Գերմանիոյ մէջ , և եթէ Այգասի մէջ ալ
անհնար ըլլայ ան , ձեզմով , խորճած էք որ այ-
լուր փնտուել հարկ պիտի ըլլայ :

Ֆարցով. — Ուր որ հաճելի թուի ձեզ :

Ժան. — Եւ ուրիշներու պէս հեռանալ անկե՛
կրթալ հոն ուր ուրիշները կերթան :

Ֆարցով. — Չեմ գիտեր այդ երկիրը :

Ժան (Յազմտակուած) . — Ֆրանսա՛ կը կոչուի :

Ֆարցով. — Չեք կամաւոր զինուորագրու-
թեանէս ետք , Օպէ՛րլէ , ազատ պիտի ըլլաք :

Ժան. — Եւ եթէ առաջուքնէ մեկնէի :

Ֆարցով (Յանկարծօրէն լաւը) . — Օ՛հ , օ՛հ . . .
Ատիկա . . .

Ժան (Հեղնական իր կարգին) . — Գէշ պիտի
ըլլաք , կը խորհիմ , և բարձրը յոսի պիտի ազդէր :

Ֆարցով. — Բայց այդ բանը չպիտի ընէք
բնաւ :

Ժան. — Եթէ հարկագրեն զիս , և եթէ ուրիշ
ընելիքս չմնայ :

Ֆարձօլ. — Օպէ՛րլէ, ինքզինքնիդ կորուսած էք, և բարկութիւնը ձեզի յայսնել կուտայ զազափարներ, որոնք ձերը չեն: Պիտի ցաւէի եթէ անոնք ցրելու փորձ ընելովս արմատացուցած կըլլամ: Չեզի կը թողու՞մ միշտի, և կերթամ միանայ ձեր քրոջ:

(Յուրս կերպով կը բարեւէ ու կը հեռանայ: Մտաւուէն ներս կը մտնէ եւ սեամին վրայ կը հանդիպի Ֆիլիբին՝ որ դուրս կելնէ իրեն հետ ունենալով Իւլրիին ու Պատթիան: Անոնց ետեւէն՝ Յովի, ճերմունին, գիւզացիներ: Ֆիլիբ շարժում մը կընէ երբ կը բարեւէ զինքը Ֆարնօվ անցած տատեն: Ֆարնօվ մտաուս կը մտնէ: Բազմութիւնը քիչ քիչ դուրս կելնէ մտաուսէն եւ դանդաղներ կը վերակինն)

S E U H L E .

ժան, Օտիլ, Ֆիլիբ, Պասրիան, Իւլրիս, Թերուցին, Գիւզացիներ եւ Կրներ

Կին մը (Գիտելով Ֆարնօվին՝ մտաուսին մէջ մը տանելը) . — Չնեղուի՛ր ալ հոն մտնելու: (Ֆիլիբ գաւազանը գետին կը դարնէ անհամբերութեամբ. Պատթիան Ֆիլիբի մօտն է: Իւլրիին ժանի կը մօտենայ:)

Իւլրիս (Ան ժան) . — Կուուեցա՞ք:

ժան. — Այո՛:

Իւլրիս. — Անոր չըսիր, կը յուսամ:

ժան. — Ի՞նչ:

Իւլրիս. — Ի՞նչ որ քիչ առաջ կրտէիր ինձի...:

Մեկնումը...

ժան. — Ըսի:

Իւլրիս. — Թշու՞մ:

Ֆիլիբ եւ Պատթիան իրարու մօտ եկած են: Ֆիլիբ շար-

ժուսով կը հարցունէ. Յովի անհանդարտ անոնց ետեւէն:)

Պասրիան. — Ի՞նչ կայ:

Իւլրիս. — Է՛հ, ի՞նչ պիտի կենայ...: (Ան Ֆիլիբ) Չես թողր իր նշանածը կորսնցնելուն համար, երկրէն հեռանալ կուզէ, (Ֆիլիբ անարեւի վեր կը ցատկէ) և Ֆրանսա՛ անցնել: (Ֆիլիբ ուրախութենէն վեր կը ցատկէ, դէպի ժան երկու քայլ կառնէ եւ բողբոջները անոր կերկարէ, կը գրկէ զանի: Իւլրիս, բարձրաձայն կը շարունակէ) Բայց... պէտք չէ, չենք կրքնար թողուլ որ կորսուի այս տղան, ուստի հարկ է պաշտպանել զինքը... (հաւանութեան նշան Ֆիլիբի կողմէ) և իր ալ դէմ: (Ֆիլիբ իր քարետակտակը կը հանէ ու կը գրէ: Ան Պատթիան) Քանի որ ամեն յիմարութիւն զօրծելու սկսած է և չէ՛ մը որ այժմ, կը յանդգնի իր խոստովանութիւնը ընել իր... սպային...:

(Ֆիլիբ կընդհատէ զանի, յետոյ ժանի ձեռքը իր ձեռքին մէջ տանելով, միւս ձեռքն ալ դէպի Պատթիան երկարելով)

Ֆիլիբ (ձեռք ընելով) . — Քու... աղջիկդ:

Իւլրիս. — Աղջիկդ կ'ուզէ... (Պատթիան չարտասանաներ վարանամիտ) եթէ չ'աւանդիս զանոնք փրկել, կուբանս՞մ գրեկ: (Լուսութիւն մը, Պատթիան կը խորհի. Ֆիլիբ կը վերցնէ ձեռքը՝ հնչող զանգակները ցցունելու համար. Իւլրիս կը շարունակէ) Քեզի կրտէ թէ Աստուծոյ կամքն է: (Կրկին լուսութենէ մը յետոյ Իւլրիս ազգը ցուցնելով) Այդ անունին տակ (ցցունելով Ֆիլիբը՝ որ ժանի ձեռքերը բռնած է եւ միւս ձեռքն ալ դէպի Յովի կերկարէ) և այդ ձեռքով, նշանածներ, Պատթիան, մեր Ալզասն է որ կը բողբէ: Հասկցի՛ր ուրեմն, Պատթիան:

(Պատթիան վերջապէս իր ձախ ձեռքը Յտիլի ուսին վրայ կը դնէ, եւ լուռ հաւանութեամբ մը իր առջեւէն կանցընէ Յտիլը):

Ժան (Ուրախութեան ճիչով մը). — Ահ:

Իւլրիխ. — Օ'ն ուրեմն:

Պատրիան (Առ իր աղջեկը՝ որ կանգ կառնու եւ աչքերովը կը հարցափոփէ հայրը). — Գնա՛... (Գեռատի զոյգին կողմէ փոյթ եռանդն շարժում: Ֆիլիբ անոնց ձեռքերը կը միացնէ՝ զանգակներու ձայնին մէջ. յետոյ, անոնց ետեւը քաշուած, բազուկները կը տարածէ անոնց միտքիւնը օրհնելու համար: Այս պահուն մատուռէն դուրս կեննին, բազմութեան մէջ Լիւսիէն եւ Յարնօլ, որոնք քով քովի կը քալեն, Մօնիզն ալ ետեւնուն):

ՏԵՍԻԼ Զ.

Նոյն, Լիւսիէն. Ֆարցով, Մօնիզ, Գեղջուկներ եւ Գեղջկուհիներ

(Երբոր քանի մը քայլ եջած են, Մօնիզ կը նշմարէ հարսնափոսներու խուճըր եւ ուրախութեան ճիչ մը կը հանէ):

Մօնիզ. — Ախ, (առաջ կը նետուի, յետոյ առ Պատթիան). — Հա... ա... նեցաք...

Իւլրիխ. — Այո՛, ...:

Մօնիզ (Առ Պատթիան). — Ահ, բարբէք... (Յտիլը գրկելով) Աղջիկս: (Սրտին վրայ կը սեղմէ) Աղջիկըս...

Լիւսիէն (Իարատափին վերէն, ցած, առ Յարնօլ). — Շատ յուզիչ:

Ֆարցով. — Կուրն է ատ:

Լիւսիէն. — Երկու աչրերու մենամարտը.

(Վար էիջնան: Յետոյ յանկարծուտ՝ խոռոված) Վիլհէլմ, Եթէ ամուսնանա՞ր Օտիլին հետ:

Ֆարցով (Արհամարհոտ). — Ի՜նչ փոյթս:

Լիւսիէն. — Դուք չպի՞տի վարանէիք:

Ֆարցով. — Երբէք չեմ վարանիր, ոչ ալ կը հրաժարիմ:

(Դէպի աջակողմեան նրբուղին կը հեռանան, յետոյ կանգ կառնեն եւ Լիւսիէն կը վերադառնայ):

Լիւսիէն. — Կուգա՞ք, մայրիկ:

(Մօնիզ դէպի Լիւսիէն կը դառնայ, յետոյ բեմին մէջ տեղ կանգ կառնէ եւ աղբարարիւ, համբ երկու զոյգերուն մէջտեղ, ձեռքերը կերկարէ փոխն ի փոխ դէպի մէկն եւ դէպի միւսը):

Իւլրիխ (Մեկուսի) Երկրին խորհրդանշանը, Ալգասի հողին իր երկու զաւակներուն մէջտեղ... Լիւսիէն. — Մենք կիջնենք:

Իւլրիխ (Մօնիզի մօտենալով). — Չես կրնար թուզուլ որ աղջիկը մընակը երթայ...: Գնա՛, խեղճ կին: (Մօնիզ կը համակերպի եւ կը հանի Լիւսիէնի) Էրիկ-մարդերու կուրն մէջ մայրերու սիրան է որ կարիւնի... (Լիւսիէն եւ Յարնօլ աջակողմեան ճամբէն կերթան: Ժան եւ Յտիլ դէպի ձախ պիտի իջնեն: Սխալ ելք, վրանդի այդ եւ զոյգիտներն, զանգակները, Ալգասի դաշտագետնին մէջ, մատուռին զանգակներուն համապատասխանելով, հեռուէն կը հնչեն: Ամենքը կանգ կառնեն):

Ժան. — Մտիկ բրէք:

Բ. Գիւղացի. — Հեռու... (Չանգակներու անիմանալի հնչիւն մը կը լսուի)

Ա. Գիւղացի. — Չանգակ մը կը լսեմ... Գ. Գիւղացի. — Մարմութիէինն է: Ես կը ճանչնամ անիկա:

(Ուրիշ հնչիւն նուազ հեռաւոր)

Ա. Պառաւ. — Մտիկ բրէք Սուրբ Լէօնարտը:

ժան. — Եւ Սուրբ Գէորգն ալ :

Ծերուկին. — Չարագանց հետուն...

Իւրիխ. — Այո'... մշուշին մէջ... Կը

նշմարեմ :

Պասրիան. — Մայր-Եկեղեցին :

Բ. Գիւղացին. — Ան է :

Ծերուկին. — Աթրազպո՛ւրկ :

(Ամենքն ալ գլուխնին կը բանաւ: Կենեքը կը ծնրող-բեն դէպի դաշտագետինը: Մտտուռին զանգակները կը զօզանջեն յամբ: Ֆիլիքը կը շարժուի եւ կը զգան որ խօսիլ պիտի ուզէր)

Իւրիխ (Առ Պասրիան, կէս-ձայնով, Ֆիլիքը մտտնանշելով). — Խօսիլ պիտի ուզէր :

Պասրիան (Կէս ձայնով). — Այդա՛ս...

(Ծերուկին Ֆիլիք, լուսաստրուածի պէս, շրթունքները եւ մտտները կը շարժուիէ անհամբերութեամբ: Միմախազ տեսարան: Ամենքը կը դիտեն: Վերջը, Իւրիխ մտտնալով անոր ձեռքը կը բռնէ եւ միւս բազուկը վեր վերցնելով, համբին տեղ ենքը կը խօսի, ինչ որ համբն ալ կը հաստատէ:)

Իւրիխ. — Ո՛հ Աստուած իմ, հօսկէ կը տեսնենք ամենասիրեցեալ երկիրը, մեր քաղաքները, մեր գիւղերը, մեր արտերը: Բայց ամբողջը հօս չէ, այլ, լեռներուն անդիլի կողմն ալ կայ այն երկիրը զոր կը տեսնենք...: Աստուած իմ, մեր մարմիններուն մէջ, մեր ստացուածքներուն մէջ տատապած ենք. մեր յիշատակներուն մէջ ալ կը տատապինք: Եւ սակայն, ո՛վ տէ՛ր, թող Ֆրանսան՝ ոչ թէ միայն չմտանայ զմեզ, այլ թող անմնայ ամենաարժանաւորը ազգերը վարելու :

Ամեկը. — Ամէ՛ն...

Ա. Ր. Ա. Ր. Ա. Ծ. Գ.

ՄԵԾ-ՀԱՅՐԷ ԿԱՄ ՊԱՊԸ

Օպերէներու սալօր: Արդիական նոխարին. Ելեկտրական լուսաւորութիւն: Խոր խնոր բացուած մը նաւասարնը սանոյ: Չախակողմը, յարկաբաժինները սանոյ դուռ մը: Աջակողմը՝ առաջին կարգին վրայ, ժանի սենեակը սանոյ դուռ մը, որուն բանալին վրան է:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ժան, Լիւսիէն, Մօնիզ, Ֆարցօլ, ԺօզէՖ, Քասեպիցի կոնար, խորհրդական Պրաւուզիկ, ԲրօՖետօր Վօն Ֆիլիքէն, ԲրօՖետօր Քնաբլ, պրն. Ռօզենայար, սկն. Քնաբլ, սկն Ռօզենայար, սկն. Պրաւուզիկ:

(Սեղանէն կեննեն, եւ որտե՛ կը մտնեն, ժօզէՖ Յակըլէ, զութիտ, Մօնիզ՝ փորագէժ պատիւ կընեն կենեքը ձտիը նստած են, ալիքերը աջ կողմը: Ժան մէկ կողմ կենցած է, Լիւսիէն դէպի սուրճի փօքս սեղան մը կուղղուի:)

ԲրօՖ. Քնաբլ (Փարը դափգափելով կը մտնէ). — Հը՛մ. հը՛մ:

ԲրօՖ. Վօն Ֆիլիքէն. — Սքանչելի՛ կահաւորում, այնպէս չէ՞, պրն. ներքին-խորհրդական: Ֆարցօլ. — Ծիշդ հօրեղբայրս ալ ասիկա կըսէր:

Կամ սբ Քասեկից. — ճիշդ ու ճիշդ :
Օպերիէ (Համեռտ). — Աստուած իմ, պրն կոմս,
այս կորսուած երկրին մէջ...

Բրօժ Քնաբլ. — Եւ սեղա՛ն մը : Աշխարհի
ծայրը բլլալը՞ մարդուն չհատալը կուզայ :

Վօն Ֆինգէն. — Եւ այնքան հեռու քաղա-
քակրթութենէն :

Կամ սբ Քասեկից. — Օր օրի քաղաքակրթ-
թութիւնը ներս կը մանէ :

Օպերիէ. — Ձեր շնորհիւ, պարոն կոմս :
Կոմսը. — Ամենքին, և մանաւանդ քեզի պէս
մարդերուն աշխատութեան շնորհիւ :

Օպերիէ. — Ձեր վսեմութիւնը ստուգիւ չա-
փագանց ներդամիտ է : (Առ Լիւսիէն) Սուրճ ին-
քամցար, սիրունի՛կս :

(Լիւսիէն սեղանին առջեւ, գաւաթները սուրճ կը լեցը-
նէ :)

Ֆարցիօլ (Լիւսիէնի մօտ կերթալ ցած ձայնով). —
Ահաւասիկ ուրեմն վերջացած, երկու սէրերուն
մենամարտը :

Լիւսիէն (Ժպտելով). — Եւ մենք չա՜նեցանք :
Ֆարցիօլ. — Կասկած ունէիք : Շատ ապահով
էր որ Պասթիանները չպիտի տոկային պաշտօնա-
կան թեկնածութեանս հարուածին :

Լիւսիէն. — Բայց ժան ինձի նեղութիւն կը
պատճառէ :

Ֆարցիօլ. — Ուրիշներուն վիշտին համբերել
սորվիլ պէտք է :

Լիւսիէն (Չուարթօրէն). — Առանց ցաւակցե-
լու :

(Լիւսիէն գէպի տին. Քնաբլ եւ տին, Պրսուզիկ կուղ-

ղուի, եւ երկու գաւաթները կը ներկայացնէ : Մօնիզ ժանի
մօտէն կանցնի :

Ֆաւն (Յած). — Ո՛հ, այս ընթրիքը, մայր իմ,
ի՛նչ տանջանք :

Մօնիզ (Յած). — Համբերէ՛ .
(Կանցնի եւ կիներուն քով կերթայ :)

Տկն. Քնաբլ (Գտաւթն առնելով եւ ժպտելով Լիւ-
սիէնի). — Շնորհակալ եմ, օրիորդ :

Տկն. Պրաուզիկ (Միւս գաւաթն առնելով, առ Մօ-
նիզ). — Հիանալի տօնախմբութիւն, աիկին, և
չատ երջանիկ պարտիք բլլալ :

Մօնիզ (Տրտւր). — Այո՛, աիկին :
Տկն. Քնաբլ. — Ամէն կողմ նշանախօսութիւն,
ձեր սիրելի պատուական աղջիկը, պրն. Վօն Ֆար-

նօզի հետ...

Տկն. Պրաուզիկ. — Ձեր ամուսինը՝ Ռէյսըս-
թակի հետ...

Տկն. Ռօզէնպլար. — Եւ ձեր զաւակը՝ բա-
նակին հետ...

Մօնիզ (Ձանալով ժպտիւ). — Բայց և այնպէս,
աիկին, անգութ օր մըն է այս մօր մը համար...

Տկն. Պրաուզիկ (Հառաչելով). — Որո՞ւ կը
սէք, աիկին :

Տկն. Քնաբլ. — Մեծ ուրախութիւն մըն է մօր
մը համար տեսնել իր աղջիկը՝ լաւ ամուսնութիւն
մը կնքած :

Տկն. Պրաուզիկ. — Իսկ գալով ձեր մանչ գա-
ւակին, յաճախ պիտի գայ ձեզի տեսնել. Սթրազ-
պուրկ հեռի չէ հասկէ :

Ֆարցիօլ. — Հնար եղածին չափ քաղցր պիտի
ընծայենք անոր կեանքը :

Տկն. Պրաուզիկ, — Եւ յետոյ, երեսփոխանի մը աշան իրաւունք ունի կարգ մը նպաստաւորութենքու...

(Մօնիզ գէպի տին. Ռօզէնդլաթ կուզուի եւ կը նստի տնոր մօտ. մինչդեռ Լիւսիէն գէպի սեղանը կերթայ եւ սուրճ կը հրամցնէ:)

Խորհրդ. Պրաուզիկ (ժաննն՝ սր կանցնի). — Է՛: ուրեմն, երիտասարդ, պիտի մեկնե՞ք:

Ժան (Աւշած եւ իւր թէ երազէ մ՞եւած). — Մեկնի՞ր... պարոն:

Պրաուզիկ. — Զօրանոց...

Ժան (Քիչ մի խօսու). — Ա՛հ, այո՛, պարոն...: Վաղը, պարոն...

Տկն. Պրաուզիկ (Առ Ժարնօլ). — Երիտասարդը խանդավառ չերեւիր ձեր գեղեցիկ զօրագունդը երթալու գաղափարին:

Տկն. Քնաբլ. — Երիտասարդութիւնը՝ անկախութիւն կը սիրէ:

Տկն. Պրաուզիկ. — Ինծի պատմուածքին համեմատ, նոս ալ սիրոյ վիշտ մը կենալու է:

(Աչքերով՝ Ժարնօլը կը հարցափութէ, որը կը խոսարճի:)

Յարցօլ. — Այո՛, սիկին:

(ժան կը լուէ, Լիւսիէն հեռուէն կը դիտէ:)

Տկն. Քնաբլ. — Միթէ՞:

Տկն. Պրաուզիկ (Յարձակողական). — Գեղացի հողագործ մը, պրն. Օպէլէի թեկնածութիւնը իմանալով, արգելք եղած է որոշապէս իր աղջկան ամուսնութեանը այս խեղճ երիտասարդին հետ:

Տկն. Քնաբլ (ժանը դիտելով, եւ լուսելու չափ բարձրը). — Մեծ բարերարութիւն մըն է եղած ընտանիքին համար:

Տկն. Պրաուզիկ. — Զեզի համար ալ, պարոն սեղակալ:

Տկն. Քնաբլ. — Եւ այս պատուական երիտասարդին ալ համար:

Տկն. Պրաուզիկ. — Կարելի՞ է ըմբռնել որ մինչեւ հիմակ տակաւին այդ աստիճան յետամնաց մարդեր գանուին:

Ժան. — Զեր ըսած այդ մարդերը, սիկին, պատուարեր խճահարութեանց կ'անստն:

Տկն. Քնաբլ. — Լաւ, կ'ընդունիմ, պարոն, դուք ս'ն չունիք եղած թշնամանքին դէմ. քրիտանէութիւնն ալ աս կը պահանջէ, և կը շնորհաւորեմ ձեզ:

Լիւսիէն (Արճամարճաւ). — Ժա՛ն, եկուք օգնէինքի, կաղաչեմ, ըմպելիները հրամցնելու:

(ժան Լիւսիէնի մօտ կերթայ:)

Տկն. Քնաբլ (Առ Ժարնօլ). — Զեր ապագայ աշներձագը՝ իր պապին գաղափարէն է ուրեմն:

Յարցօլ (Նեղուած). — Է՞՞... (Համարձակ)

Ո՛չ բոլորովին:

Տկն. Պրաուզիկ. — Ի՞նչ կրնէ մեր յարգելի թշնամին:

Յարցօլ. — Ընտրական ծանուցումները՝ փակցուելէն ի վեր, ծերակը սենեակէն դուրս չիլներ:

Տկն. Քնաբլ. — Ի՞նչ կատալութիւն, գտաւ զանի հարուածներով պատուել, ինչպէս որ ըրեր է, իր աղին յայտարարութիւնը:

(Յած ճայնու կը շարունակին խօսիլ (կանայք) Ժարնօլ կանանց գտաւթները հաւաքելով, գէպի Լիւսիէն գացած է:)

Լիւսիէն (Յած առ Ժարնօլ). — Մի՛ գրգռէք անիկա, կը վախնամ:

Օպերլէ (Բրոֆ. Քնարլին) . — Քիչ մը արմանեա-
կէն : Հին է . . .

Քնաբլ (Հաճելի ձեւով) . — Ֆրանսայի յիշատակ
մը :

Պրաուզիկ . — Այն ատեն պէտք է շատ հին
բլլայ արդարեւ (Կը խնդայ) :

Քնաբլ (Առ ժան իր վաւաթը բարձրացնելով) . —
Չեր յառաջիկայ արէզներուն (galon), տասնա-
պետս :

Ժան . — Շատ փառասիրութիւն չունիմ, պա-
րոն :

Վօն Ֆիգիէն . — Պէտք է ունենայ սակայն,
այս աշխարհիս վրայ յաջողելու համար, ձեր պա-
րոն հայրիկին հարցուցէք :

Օպերլէ . — Ո՛հ, ես մեծ բան չեմ պահանջեր,
գործերու յաջողութիւն և ընդհանուր խազալու-
թիւն :

Կոմս քր Քասեվից (Պերճական) . — Մտքերու
հանդարտացմամբ ստացուած . . .

Օպերլէ . — Եւ մենք պիտի յաջողինք ատոր,
պարոն կոմս :

Կոմսը . — Առաջնորդող անձնաւորութեանց
բարի օրինակովն է որ պիտի կրնայ իրականանալ
վերջնականապէս այս յամառ ցեղին գերմանա-
ցումը, և երբոր դուք Ռէյխսպիւլը բլլաք . . .

Օպերլէ . — Տակաւին ընտրուած չեմ, պարոն
կոմս, ոչ տակաւին . . .

Կոմսը . — Պիտի ընտրուիք, ես կերպիսաւու-
րեմ : Բողոքող կուսակցութիւնը գոյութիւն չունի
այլեւս : Մեռած է, Պարոն Օպերլէ, մեռած է ան :

Ժան . — Ոչ ամբողջովին . . .

Ֆիգիէն (Վարանուով) . — Տասնեակ մը ուսա-
նողներ և քանի մը ծերունիներ . . .

Պրաուզիկ (Արհամարհոտ) . — Չեր պապը որ
անկողին ինկած է, և գիւղին հին գիւղապետը,
որ արտերուն մէջն է :

Տկն. Պրաուզիկ . — Ո՞վ է այդ գիւղապետը :
Քնաբլ . — Հոչալաւորն Պասթիան :

Տկն. Քնաբլ . — Ան որ գրաւման գէմ բողո-
քելու համար, սահմանագլխին եզրը իրեն համար
դաշտային տուն մը շինել տուած է : (Կը խնդայ)

Քնաբլ (Խնդալով) . — Ճիշտ . . . : Մեծ-Աղ-
բիւրին մօտ :

Տկն. Պրաուզիկ . — Եւ որ կառավարութեան
քիթին կը խնդայ իր խրճիթին մէջ ընդունելով
մաքսանենդե՞րն ու դասալիքե՞րը :

Պրաուզիկ . — Աղւճը ընկերութիւն :

Ֆիգիէն . — Աղւճը մարդիկ :

Ժան . — Կը վկայեմ ձեզ, պարոն, թէ Պաս-
թիան ընտանիքը կատարելապէս արժանի է . . .

Պրաուզիկ . — Արհամարհանքի . . .

Ժան (Գրգռուած) . — Յարգանքի . . .

(Լեւսիէն՝ անհանդուտ՝ միջամտելով)

Լիւսիէն . — Ժան, եկ՛ւր ինձի մօտ նստէ :
Այս վերջին իրկունդ որ հոս կանցրենես, կը պա-
հանջեմ :

Քնաբլ . — Խա՛չ որ, եթէ մաքսախոյսներն են
որ անցուցած են այս հին արմանեակը, թողու-
թիւն կուտամ անոնց և նոյն իսկ, ինչպէս կըսէ
պարոն Օպերլէ որդին, կը յարգեմ զանոնք :

Ֆիգիէն . — Արդարեւ ընտիր է :

Տկն. Քնաբլ . — Պարոն Օպերլէ որդին պիտի

բաէք ձեզ թէ ամեն ինչ արհամարհելի չէ Պրանսայի մէջ :

Ժան. — Ատիկա չպիտի բռնմ բնաւ, արիկին, վասնզի Պրանսան՝ բարեբաղդարար իրեն համար, արժանի է մեր յարգանքին այլապէս քան իր քօնեակը :

Քնաբլ. — Իբաւ է թէ անոր գինիներն ալ լաւ են :

Կոմսը. — Բայց անոր ճարտարարուեստը...
Ֆիլիքէն (Խնդալով). — Եւ անոր վաճառակա՜նութիւնը :

Պրաուզիկ (Խնդալով). — Ո՛հ, լա՛, լա՛, լա՛ :

Կոմսը. — Մերիններս՛ն քալ :

Տկն. Քնաբլ. — Եւ անոր բարոյականը, պարոն :

Տկն. Ռօգէնպլար. — Ժանտա՛խա, իրենց վեպերն և թատրերգութիւնները :

Տկն. Քնաբլ. — Գիտեմ, ամենքը կը կարգամ :

Պրաուզիկ. — Անկո՛ւմը, արիկին, . . . :

Կոմսը. — Ազգ մը որ կը վերջանայ :

Քնաբլ. — Աւերակ մը :

Ժան (Ռտքի ելնելով). — Կը կասկածիմ, և դուք հակառակին ապացոյցը կուտաք :

Պրաուզիկ (Գոռող). — Է՛հ, ի՛նչպէս, եթէ կը չաճիք :

Ժան. — Այդպէս հարուածելով անիկա :

Կոմսը. — Երողութիւն, դատել է ասիկա :

Ժան. — Կատաղութեամբ : Յաղթեցիք անոր, բայց տակաւին կը նախանձիք անոր :

Լիւսիէն (Յած առ ժան), — Լա՛է՛ :

Տկն. Քնաբլ (Խնդալով). — Ետխանձի՛լ անոր : Օպերիէ. — Խե՛նդ ես դուն : Աչքէ անցուցա՛ծ ես գոնէ առեւարական վիճակացոյցները :

Ժան. — Մեծ ժողովուրդ մը մը միայն իր վաճառականութեամբը չեն դատեր :

Պրաուզիկ. — Հազա ի՛նչ բանով, պարոն :

Ժան. — Իր հոգիս վը : Պրանսայի հոգին ազնիւ է :

Քնաբլ. — Թո՛ղ դուն ալ :

Ժան. — Վեհանձն ամեն բանի մէջ :

Ֆիլիքէն. — Զուարճաւէր ցեղ մը :

Կոմսը. — Անմիբարանութեան երկիրը :

Ժան. — Անշահախնդրութեան, արդարութեան :

Քնաբլ. — Փո՛ւճ խօսքեր :

Ժան. — Ճշմարտութեան :

Կոմսը. — Ինչպէս ուրիշ երկիր, պարոն :

Ժան. — Ուրիշ երկրէ աւելի, քանի որ անոր է որ կը նային և կունկնդրեն, երբոր մարդկային հոգին ընդլայնող փուռ բաներուն աարիքը կունենան մարդիկ :

Տկն. Քնաբլ (Նեղնական). — Երբոր ձեր տարի՛քը կըլլան :

Ժան. — Անշուշտ, արիկին :

Օպերիէ (Մտեգնած). — Ժա՛ն :

Տկն. Պրաուզիկ (Չոր). — Կ'երեւի, պարոն. շատ կը սիրէք Պրանսան :

Ժան. — Երկու դար անորը կզանք, մենք Ալգասցիներս, առանց որ ան մեր խիզճերը բռնաբարէք :

Կոմսը. — Ի՛նչ որ մենք կընե՞նք, խոստովանեցէ՛ք, պարոն :

Ժան. — Ինչ որ դուք կընէք : Եւ մինք աւսոր կը վերաբերէինք սիրոյ իրաւունքով :

Տկն. Քնաբլ (ժպրհոլթեամբ). — Անոր վերադարձէք պարոն :

Ժան. — Ես կըր...

Օպերլէ (Բարկուլթեամբ). — Ժան :

Լիւսիէն (Յած). — Վիլհէլմ :

(Լիւսիէն՝ Ֆարնովը կը բռնէ, երբ այս վերջինը ստբը գետինը դառնելով կը կանգնի եւ ձեռնոցը կը պատռէ :

Տկն. Պրաուզիկ. — Պարոն Օպերլէ իր գազափարներուն քաջութիւնը ունի, ո՛չ ոք անկէ աւելի համարձակօրէն հակառակ է մեզի :

Լիւսիէն. — Անգութ էք, սիրելի աիկին, կասկածի տակ ձգելով եղբորս հայրենասիրութիւնը, որ այժմ լոկ պատմական տեսակէտով կը խօսի...

Օպերլէ. — Ապահովարար :

Քնաբլ (Պերճական). — Պատմութիւնը չ'սորվեցնէր որ յաղթանակները առանց նուաճելու կըլլան :

Կոմսը. — Անոր մէջ մեր ձեռքը պէտք է :

Ժան. — Ձեր ձեռքը ծանր է :

Օպերլէ. — Բայց կը խորհի՞ս, պզտիկ լիբր, բաժնի՞դ, խօսածի՞դ վրայ :

Տկն. Քնաբլ. — Պատճառը իմացուեցաւ, մենք բարբարոսներ ենք :

Ֆարնով (Ձերնալով կենտլ եւ ստբի ելնելով). — Բայց մենք պիտի յաղթենք աշխարհի, սիրելի՞ս :

Ժան. — Բանութիւնով :

Ֆարնով. — Ինչպէս հոովմէական կայսրութիւնը : Ուժով :

Ժան. — Աւելի՞ զէջ :

Ֆարնով. — Եւ ինչո՞ւ համար, եթէ կը հաճիք :

Ժան. — Վասնզի ձեր տիրապետութիւնը ծանր է :

Ֆարնով. — Զինուորակա՞ն :

Ժան. — Աւատական և հնամենի :

Ֆարնով. — Կը կառավարենք գաւառները :

Ժան. — Հոգիները արհամարհելով, և ատիկա՞ զժբաղդութիւն մ'է մեզ համար, քանի որ ատով կը կորսնցնենք մեզի յատուկ եղող առաքիլութիւնները, ինչպէս նաև զժբաղդութիւն մ'է ձեզ համար ալ, քանի որ խեղդելով այդ առաքիլութիւնները, չէք օգտուիր անոնցմէ :

(Շարժում եւ մրմունջներ: Ֆիլիք՝ խօսակցութեան միջոցին, գլուխը կը թոթուէ հաւանութեան կերպով մը, ժանի իւրաքանչիւր տարկութեանն :)

Ֆարնով (Հեղնական եւ դրդուիլ). — Է՛հ, ուրեմն, թոթուեցէ՛ք ձեր լուծը, թերեւս ատո՞ր վրայ կը խորհիք :

Ժան. — Ո՛չ :

Կոմսը. — Եղբակացուցէք ուրեմն, ինչ կուզէք :

Ժան. — Ոչինչ : Կը տառապիմ :

Տկն. Քնաբլ (Այլանալից). — Այն ասե՞ն :

(Ժան պիտի պատասխանէ, բայց Օպերլէ կը միջամտէ)

Օպերլէ (Արտատութեամբ առ ժան). — Բաւական է, (եր հիւրերուն) Խորապէս կը ցաւիմ :

(Մէկէն միւսին կերթայ փութկոտ)

Տկն. Քնաբլ (Իր տնտեսոյն մօտենալով). — Աւչէ, սիրականս և ճամբան երկար :

Տկն. Պրաուզիկ (Առ. Լ' Եսեյն). — Դուք մեզ պիտի չքմեղէք ձեր տիկին մայրիկին մօտ :

Կումար. — Յտեաութիւն , պարոն Օպէրլէ :

Օպէրլէ. — Պարոն խորհրդական , երիտասարդի մը այս բնթացքին մէջ միմիայն հօրս ցաւալի ազդեցութիւնը պէտք է տեսնել և ո՛չ ուրիշ բան , հօրս՝ որ ձեր է , յափշտակուած է , ու քիչ մը խանգարուած տարիքին պատճառով . . .

Կումար. — Խնդիրը հօրդ վրայ չէ պարոն , այլ ձեր զաւակին : Ծերունին ծանօթ է իր անհաշտելիութեամբը , ան հիւանդ է և իր սերունդը կանցնի , անցնինք . . . : Բայց ձեր զաւակը , պարոն : Անոր յայտնած գաղափարները բնաւ ներելի չեն երող սերունդին մէջ : Այս երիտասարդը ձեզի վրաս կը բերէ , (շարժում Յպէրլէյի , Քատելից կը շարունակէ) մեծ փնաս , վասնզի պարտականութեանս մէջ թերացած պիտի ըլլայի , չհասկցնելով ուր որ անկ է , մտայնութիւնը այն բնտանիքին՝ ուր երեքէն երկուքը սերունդներուն այնքան որոշապէս հակառակ են բարեկարգութեան — կը ներէ՛ք — և ասիկա այնպիսի ատեն , երբոր ձեզ համար կը փափաքէինք , երբոր կը յուսայինք տեսնել զձեզ իսկոյն օրէնսդրական ներկայացուցչի պաշտօնով :

Օպէրլէ. — Պարոն խորհրդական . . .

Կումար. — Դուք ո՛չ մէկ բանով յանցաւոր էք , պրն : Օպէրլէ , գիտեմ . բայց իմ պարտականութեանս հակառակ պիտի ըլլայ այս բաները չզխուցունել բարձրագոյն վարչութեան , ինչ որ ուշագրութեան պիտի առնուի , պարոն Օպէրլէ , և կը վախնամ քիչ մը , շատ կը վախնամ որ ձեր թեկնածութիւնը պիտի տուժէ :

(Յպէրլէ կընկերանայ կամսին , որ դուրս կելնէ : Լիւսիէն անոնց կը հետեւի . բայց նստապէս գէտի Ֆարնով կը դառնայ :)

Լիւսիէն (Յած). — Սպասեցէք ինձի :

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

Ժան , Ֆարնով

Ֆարնով. — Չեր վերջին իրկունը , սիրելիս , բունն եղաք :

Ժան. — Անկեղծ եղայ , որուն պէտք ունէի , այնքան երկար ատենէ ի վեր կը խեղդուէի :

Ֆարնով. — Վաղուքնէ սկսեալ , պէտք պիտի ըլլայ ձեր խօսքերը վարպետութեամբ դործածել . թո՛ղ թէ երբոր կարգապահութիւնը քիչ մը ձեր սանձը սեղմէ , դուք ալ մեզի պէս պիտի խորհէք :

Ժան. — Կը կրտսկածիմ , անդունդներ կան մեր մէջտեղ :

Ֆարնով. — Այդ վրհերը պիտի լեցուին : Ես վրաս կառնեմ ատիկա :

Ժան. — Չեր ուժերէն վեր է գործը :

Ֆարնով. — Պիտի տեսնէ՞ք :

Ժան. — Եթէ դուք հակառակը տեսնէ՞ք :

Ֆարնով (Լաւթեմէ մը ետք , եւ երկու քայլ եւս առնելով դէպի ժան , որուն կը նայի սեւեռուն). — Օպէրլէ՛ , այս երկրորդ անգամ է որ ձեր բերնէն կելնեն տարօրինակ ակնարկութիւններ . . .

Ժան. — Քիչ ատենէն այլեւս չպիտի ըսէք անակ բաներ :

Ֆարցով. — Ի՞նչ պատճառով :

Ժան. — Հեռաւորութեան :

Ֆարցով. — Զինուորի մը՝ իր մեծաւորէն ու-
նեցած :

Ժան. — Երկրի մը՝ ուրիշ երկրէ մը ունեցած
հեռաւորութեան :

Ֆարցով (Երկին յառաջանալով) . — Ա՛հ, ա՛հ :

Աւելի յատկօրէն, կը փախի՞ք :

Ժան. — Ուզած անուննիդ տուէք : Ես կը
մեկնիմ :

Ֆարցով. — Մեկնի՞ր. երէկ կարելի էր ատի-
կա, ազատ էիք. բայց վաղը, արեւը ծագելուն
զերման զինուոր էք. վաղը մեկնի՞ր՝ դասալիք ըլ-
լալ է :

Ժան. — Թո՛ղ ըլլայ :

Ֆարցով. — Քանի որ գործադրելէ առաջ, զիս
իբր խորհրդական նկատեցիք ոճիրի մը, վստահ
եղէք որ կարգիլեմ :

Ժան (Հեղձական) . — Սահմանազուխը պահ-
պանե՞լ պիտի տաք :

Ֆարցով. — Արշալոյսին խօս :

Ժան. — Պահպանեցէ՛ք ուրեմն, անցնիրս պի-
տի տեսնէ՛ք :

Ֆարցով. — Ժան Օպերլէ, դասալիքներուն
վրայ հրացան կը պարպեն :

Ժան. — Չեր կամքին, կը բարեւեմ ձեզ :

(Աջ կողմէն դուրս կելնէ : Լեւոնիէն՝ խորէն ներս կը
մտնէ :)

Տ Ե Ս Ի Լ Գ .

Լիւսիէն, Ֆարցով

Լիւսիէն (Արագ ներս մտնելով) . — Ժան... (Առ-
Ֆարցով) Տակաւին կը կռուի՞ք իբարու հետ :

Ֆարցով. — Սիրելի բարեկամուհիս, ծանր և
մեր մէջ ամեն կապ իզելու բնոյթն ունեցող մի-
ջադէպեր տեղի կունենան :

Լիւսիէն. — Ի՞նչ սոսկալի բան կըսէք աս,
վիշէ՛լմ :

Ֆարցով. — Ձեր երբայրը դասալիք ըլլալ
կուզէ :

Լիւսիէն. — Դասալի՞ք ըլլալ... : : : : : ամեն
բան իզե՞լ... այդպիսի բառերով սպաննէ՞ք պիտի
զիս :

Ֆարցով. — Բառեր չեն, այլ իրականութիւն
մըն է : Կը փախչի, կամ գոնէ մտադիր է :

Լիւսիէն (Շուարած) . — Սոսկալի բան... :
Տեսնե՛նք... տեսնե՛նք... : Ետի որ ժան չպիտի
մեկնի : Կըսէ, ջղային է, ամուսնութիւնը բեկա-
նեցաւ, յուսահատած է... բայց մեկնելու չափ ա-
ռաջ երթալ, թողուլ ամեն բան, խորտակել ամեն
ինչ, ինքը և ուրիշները... :

Ֆարցով. — Որոշած է սակայն :

Լիւսիէն. — Սպաննալի՞ք :

Ֆարցով. — Եւ պիտի կատարէ : Քաջ վստահ
եմ, պիտի ընէ ինչպէս որ կըսէ :

Լիւսիէն. — Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ : Չեմ հաստար ևս,

դուք ալ մի հաւատք:... Եւ յետո՛յ, եթէ իսկ մեկնէր ան, աստիկա մեզի չի վերաբերեր, Վիլհելմ, և... ձեզի կը մնայ ընելիք մէկ բան...

Ֆարցով. — Մնաք բարեւ ըսել ձեզ:

Լիւսիէն. — Ըսե՞լ ինձի:

Ֆարցով. — Յաւէ՛տ. այդ կը պահանջէ պատիւը:

Լիւսիէն. — Պատիւը: Ուրեմն զիս չէ՞ք սիրեր:

Ֆարցով. — Կը սիրեմ ձեզ, Լիւսիէն, և ոչ նուազ քան դձեզ կը տառայիմ: Բայց ես՝ դատարիքի մը քեռայրը չպատի բլլամ, Ես սոբայ, ևս Ֆարցով:

Լիւսիէն. — Դադրեցէք սպայ բլլալէ և շարունակեցէք սիրել զիս: Վիլհելմ, պատիւը՝ ինչ ծի արուած խօսքին մէջ չլիւրանա՛լն է:

Ֆարցով. — Պատիւը՝ պարտականութիւնն է: Մնաս բարեւ, Լիւսիէն:

Լիւսիէն. — Ո՛չ, չեմ ուզեր...

Ֆարցով. — Եթէ ձեր եզրայրը մեկնի, այլևս զիրար չպիտի տեսնենք:

Լիւսիէն. — Դուք չպիտի ելնէք: Կարգիւ լիմ... Կիմանա՞ս: Չեմ ուզեր:

Ֆարցով. — Պարտաւոր եմ: Տրուելիք հրաւաններ...

Լիւսիէն. — Ի՞նչ պիտի ընէք: Մասնե՛լ ժաւնը:

Ֆարցով. — Պարտաւոր եմ: Օրէնքը կը պահանջէ, եթէ ո՛չ անոր մեղսակիցը պիտի հաւարուլիմ:

Լիւսիէն. — Ո՛չ, աստիկա չպիտի ընէք:

Ֆարցով (Յուրտ կերպով). — Կերթամ: (Գէտի գուռը կուզուի):

Լիւսիէն. — Կեցիք: Պիտի երթա՞ս անիկա սպաննէ՛լ տալու: (Լիւսիէն Ֆարցովի վրայ կը նետուի եւ կը փաթթուի վար թողելու համար դանիկա):

Ֆարցով (Ինքզինքն աղտոտել աշխատելով). — Արգիլեցէք որ դուք չելնէ. և լաւագոյնը ատ պիտի բլլայ:

Լիւսիէն (Խելաչեղ եւ անար կասկելով). — Չպիտի մեկնի՛ս: Կը սիրեմ քեզ: Կը պաղատի՛մ քեզի: Բեզի կը պա...:

Ֆարցով (Ֆարցով Լիւսիէնը բռնելով իր կարգին եւ ձեռքերուն մէջ կախուած Լիւսիէնին կը հալի. Լիւսիէն գլուխը ետեւ եւ մարմինը դէպի ետ կախուած կը մնայ. Ֆարցով աչքերը աչքերուն մէջ բերան բերնի): — Ո՛հ, դուն... (Բայց կանջատուի եւ ետ կը դառնայ, աղէկէղ ցաւով մը) Աստուած գիտէ սակայն, ս՛րքան կը սիրէի քեզ:

(Լիւսիէն՝ թիկնաթողի մը վրայ ինկած է: Ֆարցով դուրս կելնէ աճապարանքով):

ՏԵՍԻԼ Դ.

Լիւսիէն, ասանձին, յետոյ ժան

Լիւսիէն. — Վիլհելմ... մեկնեցա՛ւ: Ա՛խ: Դա՛հիճներ:... Դահիճները: (Յանկարծ գէտի ձախակողմի գուռը կը վազէ, կը բանայ եւ կը կանչէ) Ժա՛ն, (տեղը կուգայ) ս՛հ, չպիտի թողում անիկա, այլևս չեմ թողուք զինքը: Պիտի արգիլեմ զինքը մեկնիլ... (Կրկին գալով եւ կանչելով) Ժա՛ն... Չիզա՛ր...: Կը

վանանա՛մ...: Մարդե՛ր որ կը սպաննեն մեզ...
ժա՛ն, ժա՛ն:

(ժան դուքս հեղին էր սենեակէն, արդէն իր սեւ զգեստները հանած՝ և առաջին արտուածին մէջի զգեստները հագած:)

ժան (վաղելով). — Ի՞նչ կայ:

Լիւսիէն. — Իրա՛ւ է: Ըսէ՛, իրա՛ւ է:

ժան. — Այո՛:

Լիւսիէն. — Չե՛ս կրնար: Չե՛ս կրնար:

ժան. — Տասն և շինգ օրէ ի վեր կը դիմադրեմ...

Լիւսիէն. — Չես կրնար ատիկա կամենալ: Ես ի՞նչ բրած եմ որ հարուածեն զիս: Ո՞ր ոճիրին համար կը պատժեն զիս...: Այո՛, զի՛ս...: Միւսը կը լքէ զիս, եթէ դուն մեկնիս, և դուք երկուքդ կը սպաննէք զիս:

ժան. — Խեղճ Լիւսիէնս...

Լիւսիէն. — Խղճա՛ ուրեմն վրաս, երբոր դուն ևս սպաննողը զիս:

ժան. — Լիւսիէ՛ն, կորսնցուցի ամենը, յոյսը, սէրը, խաղաղութիւնը, և այլևս չեմ կրնար ապրիլ հոս:

Լիւսիէն. — Հոս կամ՝ այո՛ւր: Այլուր պիտի վերադաննո՞ս ի՛նչ որ հոս կը պակսի քեզ: Միթէ վերստանա՞լ է Օտիլը՝ հարիւր փարսախ անկէ հեռանալը: Կազաչեմ... արամարանէ...: Խորհրդածէ՛...: Տարի՛ մը, շատ երկար չէ: Կեանքէդ ատր ինձի տարի մը, ժան, և կը փրկես կեանքս, ամբողջ կեանքս...: Մէկ տարի միայն կեանքս փրկելու համար...: Մտիկ բրէ՛, պզտիկ եղբայր... սո՛ւտաթիկ...: Աղւորիկ մը կատարէ զինուորական ծառայութիւնը և ևս կամուսնանամ...

պէտք է հասկնալ Վիլհելմի խղճահարութիւնը. արդարացի են անոնք վերջապէս...: Յետոյ եթէ ուզես կը ձգես, եթէ մնաս ատ դադարաբիրդ վրայ... Եւ ևս չպիտի դժբաղդ բլլամ... վասնզի կը սիրեմ անի, կը տեսնե՛ս...: Ըսէ՛, կը հասնո՞ւս: Կը մնա՛ս, այնպէս չէ՛:

ժան. — Լիւսիէ՛ն, կը տանջես զիս...

Լիւսիէն. — Ո՛չ, այլևս բան չեմ բեր. չեմ խօսիր այլևս: Դուն բարի ես: Կը մեղքնաս զիս...: Կը զգամ: Պիտի փրկես զիս...: Կը փրկես զիս...: Կը մնաս...: Ա՛հ, դուն խիտա չես անոր պէս, դո՛ւն: Անգամ մը որ բսէ ան «Պատիւը», այլևս ոչինչ չի լսեր...: Լաւ է փրկուիլը, լաւ է վատցած բլլալ...: Տե՛ս...: Այլևս չեմ լար...: Գրկէ՛ զիս, ժա՛ն: Եւ բսէ թէ կը մնաս...: Աչքերուդ մէջ կարդացի արդէն, ձայնովդ ալ բսէ՛ ատիկա:

ժան (Յուզուած կակաղելով). — Խեղճ քոյրս:

(ժան մեկնելու վրայ է, երբոր ժողէֆ Յակերէ ներս կը մտնէ վաղելով:)

ՏԵՍԻԼ Ա.

Նոյնի, Օպերիէ

Օպերիէ. — Ո՛ւր է: Ահաւատիկ, (կոնգ տունելով) թշուտակա՛ն: (Առ Լիւսիէն որ խօսելու վրայ է) Յարնօվը ինձի բա՛ւ:

Լիւսիէն (Ձեռքերը հօրը երկարելով). — Հայր, կազաչեմ, թողէ՛ք անիկա:

Օպերիէ. — Դուն լուէ՛: Մի՛ պաշտպաներ զանի: (ժպնի դառնալով, ձեռքերը խաչածեւած) Եւ անա

ինչ որ կուզես ընել, դ՛ո՛ւն, խոստումներդ լրաց-
նելու համար... նախատինքներէն ետք՝ սպառ-
նայիքն ու մատնութիւնն: (Շարժում Ժողով) Այո՛,
մատնութիւնը...: Զիս չե՛ս մատներ, թերեւս:
Ուրեմն չե՛ս ըմբռներ, ախմար և վատ դու, ամեն
ինչ որ կը խորատկես շուրջդ, քու յաւակնոտ յի-
մարութեամբդ:

ժան. — Գիտեմ...

Օպերէի. — Ա՛հ, գիտե՞ս: Եւ կերթաս գիտնա-
լով հանդերձ: Քրոջդ ամուսնութիւնը խորատկել,
փճւծ բան: Տակնուվրայ ընել գործիս դժնդակ
լատատկերտը, ամբողջ ձեռք բերած կեանքս. պա-
րանին փոյթի չէ: Զեռքերը գրպանին մէջ, կը ձգէ
կերթայ, և դուք կրնաք նէ մէջէն ելիք: Սիրտ՝
զգացում չունի՞ս ուրեմն դուն:

ժան. — Կերպնում ձեզ...

Օպերէի. — Ո՛հ մէկ բան: Շատ ըսիր: Երբոր
խօսիս, կը կարծեմ տակաւին լսել ինչ որ քիչ ա-
ռաջ կրուէին, և քեզ խեղդելու կուզայ:

ժան. — Մեր գազափարները կրնան տարբե-
րիլ, առանց որ...

Օպերէի. — Մեր գազափարնե՞րը, փինթի: Կը
համարձակիս գազափարներուդ խօսքն ընել, երբ
կեանքի մէջ առաջին քայլդ, առաջին շարժու-
մըդ...

ժան. — Պայն ինծի պէս...

Օպերէի. — Յիմար մը՝ վկայ ուրիշ յիմարի մը:

ժան. — Թոյլ սուէք...

Օպերէի. — Թոյլ չե՛մ տար: Կը հրամայե՛մ և
պիտի հնազանդիս: Տէ՛րն եմ ես, կարծեմ:

ժան. — Տանք, բայց ո՛չ իմ մտածումիս:

Օպերէի. — Ամենքի՛ն: Է՛հ, վերջ տուր լըր-
բութեանց:

ժան. — Ա՛հ, կեցե՛ք, երբոր այդ կերպով կը
խօսիք ինծի, հայր իմ, ինծի կը թուի թէ ամբողջ
գերմանական հոգին է որ կը խօսի ձեր բերնով:

Օպերէի. — Դ՛ո՛ւն, կը դատե՞ս զիս:

ժան. — Բոլոր սրտովս՝ որ պիտի ուզէր սի-
րել ձեզ և բոլոր խղճովս որ կրնուիզի:

Օպերէի. — Ընդգոյժում չուզե՛ր: Հնազանդե՛:

ժան. — Ազատ եմ:

Օպերէի. — Ազատ: Ա՛հ, պիտի տեսնես:
(Արտորնօք կերթայ աջակողմի դուռը կը բանայ, ետ կըն-
կերկի, եւ մտտով դուռը ցցունելով:) Քու սեննակի՛ դ
մէջ:

ժան. — Ի՞նչ է նպատակդ:

Օպերէի. — Փակել քեզ մինչեւ վաղը: Վաղը,
ես իսկ պիտի տանիմ քեզ զօրանոց, ես անձամբ,
և զինուորներով, եթէ հարկադրես զիս ստոր:
Մտի՛ր:

ժան. — Ո՛հ:

Օպերէի. — Այն ատեն, ես պիտի մայնեմ
քեզ:

(ժանի վրայ կը ցատկէ, կը բռնէ օձ՝ քէն, ժան կը
կուռի)

ժան (Կուռելով). — Ուժով, բռնի՛, գերման
հոգի՛ն:

(Մտիկ կը վազէ աղաղակներուն)

Տ Ե Ս Ի Լ Զ.

Օպերիէ, Լիւսիէն, Մօնիգ

Մօնիգ (Վաղելով) . — Ի՞նչ կուզէք այս աղէն . . .

Օպերիէ (Դուռը փակելով կրկնակի) . — Կարգիլե՛մ փակչեղէ :

Մօնիգ (Տկար կերպով) . — Դուք . . . կը փակէ՞ք զանի :

Օպերիէ . — Այս գիշեր, իմ պահպանութեանս տակ է . վաղը իր գործերուն համարը պիտի տայ իմ իշխանութենէս ուրիշ և նուազ հայրական իշխանութեան մը :

Տ Ե Ս Ի Լ Թ.

Նոյնի, Իւրիխ

Իւրիխ (Ընդոտ ներս մտնելով) . — Ի՞նչ է աս ինձի պատմուածը : Ձեր տան մէջ գայթակղութիւն մը :

Օպերիէ . — Որ քեզ կուրախացնէ , այնպէս չէ՞ : Գոհ ես և պարտիս զո՞հ ըլլալ :

Իւրիխ . — Ի՞նչ կը արտուտ ինձի : (Առ Մօնիգ) Ո՛ւր է ժամը :

Օպերիէ . — Հո՛ն ներսը :

(Ձեռքը կերկարէ բանալիով և ուռը ցցունելով)

Իւրիխ (Քիթը բերանը ծռմբակելով) , գլուխը երեքընելով) . — Կը փակե՞ս զանի :

Օպերիէ . — Բանալիո՛վ , որպէս զի հնազանդի է Իւրիխ . — Կամ որպէսզի ալ աւելի հակառակի :

Օպերիէ . — Կը փակեմ զանի , վասնզի խենդ է : Իւրիխ . — Եթէ չէ ալ պիտի ըլլայ :

Օպերիէ . — Կը փակեմ զանի , քանի որ մի՛նակ ուժն է որ կրնայ խելքի՛ բերել :

Իւրիխ . — Բռնութիւնը յաջողած չէ՛ երբէք : Եւ յետոյ թերեւս քու խելքդ տարբեր է :

Օպերիէ . — Բաւական է որ տեղի տայ :

Իւրիխ . — Այդ տեսակ խօսքերովդ , եթէ կը վարանէր տակաւին , զու՛ն զանի մղեցիր որ . . . քեզ անհնազանդի :

Օպերիէ . — Եւ զու՛ն թե՛ր կեղնես , զո՛ւն :

Իւրիխ . — Այո՛ , իրաւունք կուտամ , ինքն իրմով խորհող և ուղածին պէս խորհելու ազատ մարդ մը ըլլալ ուզելուն :

Օպերիէ . — Եւ կը համարձակի՛ս երեսիս ըսել ասիկա :

Իւրիխ . — Հանդարտօրէն :

Օպերիէ . — Ուրիշ տեղ գնա խօսէ ատոնք , բայց ո՛չ իմ տանս մէջ :

Իւրիխ . — Ուրիշ խօսքով կը վռնանես զիս :

Օպերիէ . — Հոս ա՛լ չարիքդ չմնաց ընելիք . ամեն չարիք եղած է , կրնաս ձգել երթալ :

Իւրիխ . — Ծատ ալէկ , բայց արդէն բաւական մարդ զուրս չհաննեցի՛ր :

Օպերիէ . — Ուզողը կ'ելնէ : Ես պիտի հրամայեմ ամեն մէջ :

Իւրիխ . — Հասկցուեցա՛ւ . բայց շատ յաճախ կը կրկնես այդ խօսքը , բարեկամս , և չափազանց ուժգին կը հրամայես :

Օպերիէ. — Ինծի հաճելի եղած կերպով: Եւ առկաւին քիչ է, քանի որ տանս մէջ ներած եմ ազգեցութիւններ՝ որ տունս քանդած են: Քանզի քու գործդ է այս քանդումը, քու գործդ, քու աւելի քան ուրիշ մարդու: Այո՛, քու գործդ է և դուն շատ լաւ գիտես առիկա: Բայց ինչ որ չես գիտեր, անշուշտ, այս գիրքիս հասնելու համար բրած զո՞նքութիւններս են:

Մօնիզ (Ամուսինը հանդարտեցնելու համար՝ միջամբտելով). — Բարեկամս...

Օպերիէ. — Այդպէս՝ որ երեսիս կը դարնէք, կը կարծէ՞ք ուրեմն, որ յաղթականներն ալ երեսիս չեն զարկած: Այդպէս: Չեզի համար շատ քիչ չափով եմ Այգասի, իսկ անոնց համար չափազանց: Ա՛հ, ինչ նեղութիւններ կրած եմ անոնց անպատահութիւնը քնացնելու համար, քիչ քիչ և այնքան յամբարար...: Ա՛հ, երեսուն տարի է ի վեր կրած ստորնացումներս և ցուրտ վերաբերումները, կասկածները, համբերութեանս նահատակումը: Երեսուն տարի՛, տունս հաստատելու և անունս անոնց հաճելի քննաշիջելու համար, երեսուն տարի պայքար՝ կնոջս, հօրս, քու, անցորդներուն, դրացիներուն պարսաւին դէմ, և աղուս ալ այս ժամուս: Մարդերը կ'արհամարհէին զիս և ես չտեսնել կը ձեռացնէի: Ինքնիրենս կրսէի. «Իմ տառապանքս չպիտի գիտցուի, և պիտի խնայեմ այդ տառապանքը իմ գաւակո՞ցս»:

Լիւսիէն. — Հայր իմ:

Օպերիէ. — Տղաքներս, ձեռքէս կ'առնուէին, այն ժամանակ. և այս բարի հայրենասէրը իր գաւաին նոյնպէս կ'ըլլար: Է՛հ, ուրեմն: Քեզի համար

աարբերութիւն չընեն: Դուն ոչ մէկ բանէ կախում ունիս, դուն՝ Դուն՝ ո՛չ ընտանիք, ո՛չ հոգ, ո՛չ պարտաւորութիւն ունիս: Ամուրի ես. եկամուտներովդ կ'ապրիս ըստ հաճոյս, անպիտանի պէս: Անտառը կ'երթաս, կը պտտիս, ծառերուն և թռչուններուն հետ կ'ապրիս, և չարաթը անգամ մը Այգաս կուգաս: Ասանկով կը զբօսնուս և բաւական է քեզի: Եթէ քեզի օգտակար եղած գազափարները ուրիշներուն համար ազիտաբեր կ'ըլլան, կը ծաղրես: Բայց երբ մարդ պէտք ունի գործնական մարդ ըլլալու և իր կեանքը շահելու, (դուռը ցցունելով) անոր պէս, ուրիշներուն կեանքը վատակելու (կուրծքին վարնելով) ինծի պէս...

Իւրիխ. — Կեանքէդ խօսէ Օպերիէ, աղուս կը խօսիս, բայց ուրիշներու կեանքը հանգիստ թող, վասնզի անոնք ամենքը ջարդ ու փշուր պիտի ընէիր, քուկդ չլինելու համար:

Օպերիէ. — Ես:

Իւրիխ. — Ծուրջդ նայէ, և ինչ որ կ'ընես ուրիշներու կեանքին աններող սգիովդ, Ռէյխսթակը բազմելու դժնդակ փառասիրութիւնովդ...

Օպերիէ. — Ա՛հ: Հոն կուգանք նորէն:

Իւրիխ. — Անոնց վրայ նայէ՛. իր տանը մէջ առանձնացած, սենեակին մէջ գրեթէ աքսորուած հայրդ, որ սգեվարքի մէջ է այս ժամուս:

Մօնիզ (Ազբասրեղու). — Իւրիխ...

Իւրիխ. — Տղադ, որուն ամուսնութիւնը խղուեցաւ քեզմով և որ կը փախչի տարագիր՝ քեզմով անհնարին զարձած երկրէ մը:

Մօնիզ. — Իւրիխ:

Իւրիւս. — Ազջիկդ՝ որուն ամուսնութիւնը պիտի խզուի, երբոր ազադ դասալիք ըլլայ:

Լիւսիէն. — Մօրեղբայրս:

Իւրիւս. — Առանց զաւակներուն մնացած կինդ՝ զոր դուն կը վշտացնես:

Մօնիգ. — Իւրիւս:

Իւրիւս. — Եւ վերջապէս զիս ալ կը վռնտես: Դուն ահա՛ մինակդ մնացիր, խեղճ բարեկա՛մս, քեզ չըջապատող բոլոր մարդերն ալ մինակ ձգելէդ ետք:

Մօնիգ. — Իր յանցանքը չէ, Իւրիւս, ճակատազրկն է:

Իւրիւս (Գէս ձայնով). — Խեղճ մարդ, եւ խեղճ կին:

Մօնիգ. — Պէտք չէ զիս մեղքընալ աւելի քան ուրիշները:

Իւրիւս. — Օպերլէ, բոլոր այդ դժբաղդուածիւնները պիտի մեղմանան եթէ դուն ծրագրէդ հրաժարիս: Կը պնդես, Օպերլէ:

Օպերլէ. — Քեզի տալիք հաշիւ չունիմ:

Իւրիւս. — Կը մերժես թողուլ որ ազադ էր գործերուն ազատ որոշումը տայ:

Օպերլէ (Ուժգնորէն). — Այո՛:

Իւրիւս. — Աւելի դէ՛շ քեզ համար: (Դէպի ձուխակողմեան դուռը կուղղուի):

Օպերլէ. — Ո՛ւր կերթաս:

Իւրիւս (Ձուրտ կերպով). — Հայրդ տեսնելու:

Օպերլէ. — Կամքի՛ դ:

(Իւրիւս դուրս կելլէ)

Տ Ե Ս Ի Լ Ը.

Օպերլէ, Լիւսիէն, Մօնիգ

Մօնիգ (Յալբըլէյն մօտենալով). — Բարեկա՛մս, մենք մեզի չարիք կը հասցնենք:

Օպերլէ. — Այո՛, ... Չվիճինք այլեւս: Գացէք հանգչելու, պէտք ունիք:

Մօնիգ. — Պզտիկ վայրկեան մը եւս (դէպի դուռը նայելով) խօսի՛մ իրեն:

Օպերլէ (Փլուխի անանկ շարժում մընելով, որ այդ միջամտութեան օգուտ մը ունենալուն մտքի չափ վըտասնութիւն չուենալը կը հասկցնէ). — Մայրդ պիտի տանիս Լիւսիէն: (Լիւսիէն քովը կ'երթայ եւ ճակատը կը ներկայացնէ: Յալբըլէ դուրս կ'ելնէ, Դէպի մայրը վերադառնալէ առաջ Լիւսիէն՝ ջատկա եւ լուսերը կը մարէ: Ինքն ալ լիւս միտիայն գիշերային լուսով լուսաւորուած է:)

Տ Ե Ս Ի Լ Թ.

Լիւսիէն, Մօնիգ

Լիւսիէն (Խորէն). — Եկէ՛ք, մայրիկ:

Մօնիգ. — Այո՛, անմիջապէս...: Քչի՛կ մը...

(Լիւսիէն՝ համակերպած եւ դուխը թօթուելով, խորը կը մնայ: Մօնիգ դէպի դուռը կուղայ եւ ցած ձայնով կը կանչէ) Ժա՛ն: (Լուսիւն մը) Պատասխան տո՛ւր ինձի: Անոնք մեկնեցան: (Աւելի զօրաւոր) Ժա՛ն: (Ատեն մը) Չե՛ս ուզեր ինձի պատասխանել: Քեզի

կ'ըսեմ որ անոնք մեկնեցան: Խօսէ՛ ինծի, խեղճ սիրելիս, չէ՞, չպիտի՞ երթաս: (Ականջը դուռուին) Կը լսեմ... կուլաս...: Մի՛ լար... երջանիկ պիտի ըլլանք նորէն, սիրուն ձագուկս, երկուքս ալ...: Ես եմ որ պիտի տանիմ քեզ վաղը, հո՛ն, անոնց զօրանոցը...: Միտսին պիտի երթանք... խելօք մը, երկուքս մէկ...: Այնպէս չէ՞, ժան: (Նորէն մտիկ կընէ) Այդչափ մի՛ լար, ձագուկ...: Խօսէ ինծի անգամ մը...: Ի՞նչ... Չե՛ս ըսեր, ժա՛ն: Հաւ չհասկցայ: Այո՛: Կրնա՛ս: Պիտի կրնա՛ս: Մի՛րա ա՛ն: Համբերէ՛: Ինծի պէս բրէ, ամբողջ կեանքիս մէջ համբերեցի՛... (Մռնկի կիցնայ եւ դրան առջեւ կը քաշ քրտուի) Մի՛ թողո՛ւր զիս: Մինակ մի՛ ձգեր: Խեղճ պառաւ մայրիկդ, չտակար այլեւս, բոլորովին առանձին մի թողուր, մեռնի՛, հեռո՛ւ, առանց քեզի, միս մինակ:

(Գետինը քաշկրտուած տոնն, իր երկու ձեռքերուն կըսնակովը դուռին կը դարնէ եւ կը հեծկտայ:)

Լիւսիկն (Մօրը մտեհնալով). — Մա՛յր, եկէ՛ք: Խեղճ մայրի՛կ: Եկէ՛ք:

(Մայրը բազուկներուն մէջ կտանէ եւ կը վերցնէ, Մօնիգի պերպը, (fichu) գետինը կը մնայ:)

Մօնիգ (Շւտորած). — Այո՛: Լիւսիկն. — Հո՛ն...: Ինծի կրթնեցէ՛ք...:

Չեր սենեակը եկէ՛ք: Մօնիգ. — Չպիտի մեկնի՛, Լիւսիկն, այնպէս չէ՞:

Լիւսիկն. — Ո՛չ, մայրիկ: Մօնիգ (Ընդ քարշ երթալով). — Եթէ պատուհանէն ցատկելո՞ւ ըլլայ:

Լիւսիկն. — Անկարելի է՛, մայրիկ...: Եկէ՛ք:

(Երկու կիները դէպի յատակի դուռը կ'ուղղուին Իւրսու ելնելու պահուն, Մօնիգ՝ դէպի ժանի դուռը կը դառնայ:)

Մօնիգ. — Խեղճ դաւա՛կ, որքան մութ է մեր երկուքին մէջտեղ:

(Ի՞նչպի դուռը երկար համբոյր մը կ'ուղղէ իր երկու ձեռքերովը եւ դուրս կ'ելնէ Լիւսիկնի կրթնած:)

Ժամացոյց մը առտուան ժամը մէկ կը հնչէ. չորս քառորդ եւ մէկ հարուածով:)

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ.

Իւրիխ, Ֆիլիբ, ժան

(Երկար պահ մը բեմը պարսպ կը մնայ: Յետոյ ձախ կողմի դուռը կը բացուի յամրաբար, եւ ծերունին Ֆիլիբ կ'երեւայ, ետեւէն Իւրիխին կրթնած: Բանալիներու տրցակ մ'ունի ձեռքը: Ի՞նչին մէջտեղէն կ'անցնի, ուժասպառ, դժուարաւ քաշկրտուելով եւ իր դաւազանին կրթնելով, դէպի ժանի դուռը կ'ուղղուի: Տրցակին մէջէն բանալին կ'առնէ եւ կը բանայ: Ժան դուրս կ'ելնէ շուրջը կը նայի Պատը՝ ձեռքը տարածելով դուռը կը ցցունէ:)

Ֆիլիբ. — Գնա՛:

(Ժան պապին բազկացը մէջ կը նետուի. յետոյ յամրաբար, ծերունիին շարժեձեւին տակ, դէպի խորը կ'ուղղուի բայց՝ դուրս ելնելէ առաջ, կանգ կ'առնէ, ետին կը դառնայ, կը դիտէ պատերը, ձեղունը եւ բազկատարած, ինք իր վրայ կը դառնայ: Գուրս կը շտապէ: Իւրիխ անոր ետեւէն կ'երթայ: Ծերունին Ֆիլիբ ակտուի մը վրայ կ'իջնայ եւ կ'ուլայ, չակտը ձեռքին մէջ:)

Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Ա Ս Ե .

ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ

Սարդեհիներու անհառի մը մեջ, հեղեղաս մը, գիւեերք: Խորը՝ անհառախիս բլրակներ, որոնցմէ վեր երկնի յասակը կ'ըսկսի ներմկնալ: Երկրորդ կամ երրորդ կարգը, գնալի հողի մանուած մը: Սահմանագլխի նշանացից մը: (Այս Տէֆօրք այնպէս մը կարգադրուած ըլլալու է որ նախորդ արարի ետեւը պահուած մնայ, որպէսզի առանց միջնարարի կարելի ըլլայ գործարել):

Տ Ե Ս Ի Լ Ա .

Ֆրանսայի կողմը, Տասնապէս մը Ֆրանսական մաքսերու, եւ մաքսի պաշտօնեայ մը զինեալ:

(Տասնապէսը կը քանոյ տնկի մը մէջ: Մաքսաւոր մը կը հասնի, հրացանը ուսընդանուծ, շրջակաները կը քննէ, յետոյ տասնապետը արթնցնելով):

Մաքսաւորը. — Ահաւասիկ առտու եղաւ:

Տասնապէսը (Դուքս ելնելով). — Բնաւ նոր բան չկա՞յ:

Մաքսաւորը (Սահմանագլուխը ցցունելով). — Աղմուկներ, հոնկէ, ամբողջ գիշերք...

Տասնապէսը (Ոտքի ելնելով). — Գիշերն ամբողջ:

Մաքսաւորը. — Խա՛չ որ, առտուան ժամը Չին էր՝ երբոր տակնուվրայութիւնն սկսաւ: Տեսայ իւրարու ետեւէ անցնող ստուերներ:

Տասնապէսը. — Ո՛ւր:

Մաքսաւորը (Մատուլը գերման բլրակները ցցունելով). — Հո՛ն, սահմանագլուխին երկայնքին, բայց մանաւանդ Պասթիւրանի տան մօտերը:

Տասնապէսը. — Բան մը չլսեցի՞ր: Մարդ չանցա՞ւ:

Մաքսաւորը. — Ոչ ոք:

Տասնապէսը. — Եթէ մաքսախոյաններ են, պիտի պարսկուին հոն:

Մաքսաւորը. — Աւելի՛ շարժման մէջ դրուած տրակօններ ըլլալու են... կամ զօրականներ:

Տասնապէսը. — Է՛հ, ուրեմն, մեր շրջանը կատարենք:

(Քայլելու սկսել կ'ուզէ)

Մաքսաւորը (Կեցնելով զանի, ցած). — Սո՛ւս: Մտիկ ըրէ՛:

Տասնապէսը (Յած). — Մարդ մը որ կը վազէ...

Մաքսաւորը (Յած). — Հոնկից է:

(Մտիկ կ'ընեն: Լուսթիւն մը)

Տասնապէսը. — Ուժով կը վազէ:

Մաքսաւորը. — Կը գլտորի բլրակէն:

Տասնապէսը (Հրացանը պատրաստելով). — Ուշադրութիւն:

Մաքսաւորը. — Թերեւս դասալիք մըն է:

Տասնապէսը. — Ո՛չ... Աղմուկը շատ է:

Մաքսաւորը (Հրացանը պատրաստելով). — Մաքսախոյս մը, կը կարծես:

Տաւնապետք. — Ո՛հ . . . : Չարագանց անխտ-
հեմութիւն :

Մաքաւորք. — Այն ատե՞ն :

Տաւնապետք. — Կը մօտենայ :

(Հեռուէն ձայներ կը պոռան «կեցի՛ր» : Յետոյ ուրիշ
կողմէ տարբեր ձայներ կը պատասխանեն պոռալով «կե-
ցի՛ր») :

Մաքաւորք. — Չեռք ինկա՛ւ :

Տաւնապետք. — Կ'ուգայ :

Չայներ. — Կեցի՛ր :

(Առութիւն մը :)

Մաք. — Կեցի՛ր , հո՛տ :

(Մատովը կը ցցունէ մարդու մը դիմատուերը որ շու-
քին մէջ կ'երեւայ , գնալի ճամբուն գազաթը եւ որ տփգոյն
երկինքին վրայ կը պարկերանայ : Իսկոյն հրազէնի բոմբիւն
մը կը թնդայ , մարդը կը պոռակի եւ կ'իջնայ հեղեղատին
մէջ : Չտեսնուիր ալլեւս)

Տաւնապետք. — Հոն մնաց :

Մաք. — Տեսա՞ր , բազուկը օղին մէջ կը
դառնար :

Տաւնապետք. — Այո՛ :

Մաք. — Մեռա՞ծ է :

Տաւնապետք. — Երբոր ձեռքերնին կը դառնայ
այսպէս . . .

Մաք. — Գէ՛շ նշան , հէ՛ :

Տաւնապետք. — Այո՛ . . . . շատ անգամ . . .

Մաք. — Փախստական մը բլլալու էր :

Տաւնապետք. — Թերեւս . . . Երթանք : —

(Հրացանը ուսընդանութ կ'անցընէ եւ երկու քայլ կ'առ-
նէ :)

Մաք. (Յաւելով) . — Կ'երթա՞ն :

Տաւնապետք. — Գերմանիոյ մէջ են անոնք , այն-
պէս չէ՞ : Կը կարգադրեն :

Մաք. — Խեղճ սատանայ :

Տաւնապետք. — Սահմանազուխի միջադէպ չկայ ,
հէ՛ : Գնա՛նք :

Մաք. — Բնաւ հողդ չէ , քս՛ւ , չէ՞ , խոր-
հիլ որ յիսուն մէթր անդին խեղճ աղայ մը կայ որ
կը մեռնի և կը քալենք կ'երթանք առանց անոր
օգնութեան հասնելու :

Տաւնապետք. — Տխու՛ր բան է , բայց մարդ իրա-
ւունք չունի :

(Կը հեռանայ)

Մաք. — Մարդ իրաւունք չունի . . .

(Կը հեռանի)

Տաւնապետք. — Չարնողները կը վերցնեն՛ն ալ :

(Գուրս ելնելու վայրկեանին , մաքաւորը ետեւ կը դառ-
նայ եւ կը տեսնէ սուրբներն որոնք խորը կ'երեւան :)

Մաք. — Զօրականներ :

(Գուրս կ'ելնեն)

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

Մարդուն ինկած տեղին վրայ գերման զօրա-
կաններ կ'երեւին , եւ հեղեղափն մեջ կ'իջնան գնա-
լի համբուն ետեւ : Աւօք կը ներմկնայ : Արեգակը
պիտի ծագի : Յարցով՝ հիտ փախսականին եկած
համբէն կուգայ : Միեւնոյն ասեւ Պասքիան կ'երե-
ւի խորը՝ ձախակողմէն , մութին մեջ դեռ անհա-
նաչելի , իրեն հետեւորդ ունենալով ծառայ մը որ
լապտեր մ'ունի :

Ֆարցով, Պասրիան, Ծառայ մը

Ֆարցով (Առ իր հետեւորդը) . — Ա՛հ, ա՛հաւա-
սիկ հո՛ն: Վերցուցէ՛ք: (Պասթիանն ու ծառան նշմա-
րելով) Ո՞վ կայ հոս: Կեցի՛ք: (Պասթիանն ու ծառան
կանգ կ'առնեն խորը) Ո՞վ էք, ի՛նչ կրնէք:

(Դէպի անոնց կ'երթայ):

Պասրիան. — Պատուհանիս տակ՝ չրազէնի
ձայն մը լսեցի:

Ֆարցով. — Ա՛հ, ա՛հ: Պրն. Պասթիան, ան-
շուշա:

Պասրիան. — Այո՛, պարոն:

Ֆարցով. — Է՛հ, լոււ, տուներնիդ գացէք և
թողէք որ օրէնքը իր գործը կատարէ:

Պասրիան. — Օրէ՛նքը: Մարդու վրայ չրա-
զէն պարպուած է:

Ֆարցով. — Դասալիքի՛ մը:

(Չորս զօրակահներ կը բերեն վերաւորը եւ հողակոյտի
մը վրայ կը դնեն, իսկոյն Պասթիանի ծառաներուն մէկին
լրագտրին լուսովը վերաւորին դէմքը կը լուսաւորուի:)

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

Նոյնի, Իւրիխ

Պասրիան (ձանչնալով իր բարեկամը) . — Իււ-
րիխ:

Ֆարցով. — Իււրի՞խ: (Մինչդեռ Պասթիան վերա-
ւորին բաձկորը կը շանէ արեւնաների շապիկին վրայէն եւ
ցած ձայնով հրամաններ կուտայ իր ծառաներուն, որոնք
արտորոք առն կը վազեն, Ֆարսով կը շարունակէ մեկուսի)
Անբաններ, թողեր են որ անցնի՛ միւսը: (Դէպի խո-

ըր կենէ եւ կը հրամայէ) Յրուցէ՛ք: Թաւուաները
խուզարկեցէ՛ք:

Իւրիխ (Դուրսը կամաց կամաց դարձնելով եւ թեթեւ
հեգնուած խելնով) . — Շատ ս՛ւշ... անցաւ անի:

Պասրիան. — Դասալի՛ք եղաւ:

Իւրիխ. — Այս ժամուս... այո՛... (Ֆարսովին
ցցունելով նշանացի արեւին կողմը) Բայց քիչ առաջ,
ս՛ւշ... իսկ դուք չրազէն պարպեցիք... արեւին...
ձագեղէն առաջ:

Պասրիան. — Հանդարտ կեցի՛ր դուն:

Իւրիխ. — Դեռ եւս զինուոր չէր ան... ս՛ւշ
ալ դասալիք:

Ֆարցով. — Հրազէնն արձակուած է, քանիցս
ազդարարելէ ետք, զիչերանց փախուստ տուող
մարդու մը վրայ: Իրաւունքնին էր: Ինչո՞ւ հա-
մար կը փախչէր մարդը:

Իւրիխ (ժպտելով) . — Ձեզ մոլորեցնելու հա-
մար... պրն. տեղակալ:

Ֆարցով. — Այդ մեղսակցութիւնը...

Պասրիան (Դուրսը դէպի Ֆարսով վեր առնելով) . —
Բնաւ մեղսակցութիւն չկայ հոն, պրն., ուր չկայ
ոճիր, և եթէ ստուգիւ Օպերէլ որդին Գերմանիա-
յէն մեկնած է զինուոր ըլլալէն առաջ, ազատ էր
այդպէս ընել, ինչպէս որ ասիկա ալ ազատ էր
օգնելու անոր:

Ֆարցով. — Ձեր բարեկամին արարքը պիտի
արդարացնէք երբոր հաշիւ պահանջուի այդ մա-
սին իրմէ:

Իւրիխ (Աւելի տկար) . — Հաշիւս... կար-
ծեմ... վերջացած է...

Պասրիան. — Ո՛հ, Իւրիխ...

Իւրիխ (Հետզհետէ աւելի սկար) . — Ըսէ՛ ,
Պայթիան... տար զիս ուրեմն... զիմացը...

Պասրիան . — Ուր :

Իւրիխ . — Հո՛ն... Ֆրանսա՛... : Հոն հեշտ
պիտի ըլլայ... մեռնիլ...

Պասրիան . — Թոքը միտառւած չէ :

Ֆարցով . — Օրհնեա՛լ է Աստուած :

Պասրիան . — Պիտի փրկուի :

Ֆարցով . — Մեծ բեռէ մը կը թեթեւցնէք
զիս :

(Ժան աջակողմը կ'երեւայ, ֆրանսացի երկու մաքսաւոր-
ներու մէջտեղէ :)

S E U T L Դ .

Ժան, Իւրիխ, Ֆարցով, Պասրիան . Տասնապետ,
Մաքսաւոր, շատ ետք երկու ծռուայ

(Չախակողմը՝ Իւրիխ, Պասրիան, Ֆարցով.
խուժք՝ գերմանական հողի վրայ է : Աջակողմէն
մտած՝ ժանն ու Մաքսաւորներն ալ ֆրանսական
հողի վրայ են :)

Տասնապետ (ներս մտնելով առ ժան) . — Կը
սիրեմ քեզ հաւատալ, կտրիճ ազա՛յ, բայց ինք-
զինքնիդ պիտի հասկցնէք պահականոցը :

(Կը քուխն)

Ժան (Իւրիխը նշմարելով) . — Մօրեղբայրս :

(Յառաջ կը նետուի, բայց մաքսաւորները կը բռնեն
զինքը :)

Տասնպետ . — Կա՛յ :

Պասրիան (Գլուխը զեր վերցնելով) . — Ժա՛ն :
Դո՛ւն ես :

Ժան . — Սպաննուած : Սպաննեցի՛ն : Ինծի՛
համար :

(Ֆրանսական մաքսաւորներու ձեռքէն խուսափելու
ջանքեր կընէ :)

Պասրիան . — Վիրաւորուած է միայն... : Ու-
սէն անցած է... :

Ժան . — Աստուած իմ : (Մաքսաւորներուն) Թո-
ղէ՛ք զիս : Բայց թողէ՛ք զիս ուրեմն :

Ֆարցով (երկու քայլ առնելով դէպի ժանի կողմը)
Մօրեղբայրդ՝ բարեբաղդաբար, վասնզի մէջ չէ,
այդ մտին ազնիւ խօսքս : Բայց, Օպէրլէ, կ'ազ-
դարարեմ ձեզ, մնացէք հո՛ն ուր որ էք . վասնզի
եթէ Գերմանիոյ հողին վրայ օտք կոխէք կրկին,
ձերբակալել կուտամ ձեզ, քանի որ պարտակա-
նութիւնս սա է :

Ժան . — Կ'երզնուք որ ան... :

Պասրիան . — Վասնզէ զերժ է, այո՛ ժան :
Մ'նա՛ ուր որ ես :

Ժան . — Չկրնա՛լ գոնէ զինքը գրկել, ո՛չ ալ
անոր խեղճ գլուխը բռնել : Եւ երեք մեթր որ կը
բաժնեն մեզ իրարմէ, այնքա՛ն կը բաժնեն իրար-
մէ... :

Պասրիան (Առ Ֆարցով) . — Պարոն, գթութիւն
պիտի սեննայի՞ք օգնելու ինծի որ անիկա սահ-
մանազուխէն անդին վախազրեմ :

Ֆարցով . — Յօժարութեամբ պիտի բնէի, բայց
իրաւունք չունիմ հոն մանկու :

Պասրիան . — Այն ատեն, սա երկու մարդե-
րը... :

Ֆարցով. — Անոնք ալ իրաւունք չունին մըտ-
նելու հոս :

Ժան (Յուսահատ). — Մարդկութիւնս, որչա՛փ
յամբ կ'ընթանաս :

Ֆարցով. — Ձեր ժարդերը կուգան հիմակ և
անոնք ազատ պիտի ըլլան ձեզի պէս անցնելու :

(Պատթիանի երկու սպասուորները վազելով կը հասնին
անոնցմէ մէկը արկղիկ մը կը բերէ :)

Պասրիան. — Աճապարէ՛, շուտ ուրեմն .
(արկը կրողին) վար դի՛ր : (Սպասուորը արկղիկը դետին
կը դնէ) Նախ տանինք, քանի որ կը պնդէ : (Պատ-
թիան եւ իր մարդերը՝ Իւրիիը սահմանագլխէն անդին կը
տեղափոխեն եւ ծառի մը կամ հողակոյտի մը դէմ կը տեղա-
ւորեն՝ Մաքաւորներն եւ ժան՝ Պատթիանի հետ օգնութիւն
կընեն վիրաւորին) Բայց, ժա՛ն, ի՞նչպէս պատահե-
ցաւ այս ամենքը :

Ժան. — Մօրեղբայրը ուզեց առաջնորդել ին-
ծի. յետոյ, զիս թողուց եւ մինչ ես կ'անցնէի, ին-
քը պէտք է աղմուկ հանած ըլլայ ուշադրութիւն
գրաւելու համար :

Պասրիան. — Վիրակապերուն տուփը : Ծուտ :

(Ժան կը նետուի երթալ արկղիկը բերելու, որ սահմա-
նագլուխէն անդին մնացած է : Բայց այն պահան որ սահ-
մանագլուխը անցնելու պատրաստ է, Ֆարնով կը կեցնէ զա-
նի շարժուածելով մը, եւ ինքը (Ֆարնով) կ'երթայ արկղիկը
կ'առնէ եւ ժանի կ'երկնցնէ :)

Ֆարցով. — Առէ՛ք :

Ժան. — Ծնորհակա՛լ եմ :

(Ժան՝ արկղիկը Պատթիանի կը յանձնէ :)

Ֆարցով. — Ասիե՛՛, Օպէրլէ՛ : Ձեր կուրու-
թեամբ ձեր քրոջ և իմ՝ ապագան խորտակեցիք :

Ժան. — Լիւսիէն . . .

Ֆարցով. — Կը սիրէինք զիրար : Ոխ չունիմ
ձեզի դէմ : Բայց, Օպէրլէ՛, լաւ չէ այն ամեն ինչ
զոր կը կարծեն մարդիկ թէ լաւ է : Գուք ալ մեզի
չափ անձնատէր եղաք, հակառակ որ մեր երեսին
կը զարնէիք անձնատիրութիւնը :

Ժան (Յուզուած). — Աւելի շուտ ըսէք թէ
մենք յանցանք չունինք և պէտք է արգահատիլ
մէկզմէկու վրայ :

Ֆարցով (Պաղ կերպով). — Երկրին կարգապա-
հութիւնը այսպէս կը հրամայէ : Ասիե՛՛ :

(Գուրս կ'եշնէ, եւ անոր ետեւէն գերման զօրականներն
ալ : Թաիլ վազելով կը հասնի :)

S E U H E .

Ժան, Իւրիիս, Օսիլ, Պասրիան, Տասնապետը,
Մաքաւորը, Երկու ծառագերը :

Օսիլ. — Իւրի՛ս հօրեղբայրը : Ի՞նչ պատահե-
ցաւ :

Իւրիիս. — Սահմանագլուխ մը . . . եւ ահա-
ւաբիկ . . . ֆրանսական զինուոր մը :

Օսիլ (Ուրախութեան ճիչ մը զսպելով). — Ահ :

Իւրիիս (Մենչ ժան կ'օգնէ անոր եշնելուն). — Տու՛ր
ձեռքդ աղջի՛կս . . . քեռազուստրս . . . (Անոնց ձեռ-
քերը կը միացնէ եւ կը ժպտի անոնց) : Այս անգամ . . . ալ
հաստատ է : (Թաիլ եւ ժան անոր նեցուկ կը ըլլան) Ըսե-
լիք չկայ . . . լաւագոյն է հո . . . Ֆրանսա կը հո-
տի . . . ինչպէս մեր պզտիկութեանը, Պատթիան . . .

Պասրիան. — Կը յոգնեցնես ինքզինքդ .
մի՛ խօսի՛ր այլեւս :

Իւրիիս. — Մտիկ ըրէ... հոն վարը, սա աղ-
մուկը՝ ինչպէս հովը...: Կը յիշէս:

Պասքիան. — Վօթի անտառին մէջ առատան
հօջիւ է ան:

Օտիլ. — Յրանսան՝ որ կերգէ

Իւրիիս. — Այս երկիրը, կը տեսնէ՞ք, պէտք
է անկէց մեկնած ըլլալ, գիտնալու համար թէ ս՛ր-
քան քաղցր է վերստին մտնել հոն:

Վ Ա Ր Ա Կ Ո Յ Ր

Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ն Ե Ր

էջ	սող	սխալ	ուղիղ
46	3	ետիւ	ետին
49	26	ուշադիր Իււրիիսի	ուշադիր, Իււրիիսի
20	15	Յրանսայի մասին	Յրանսայի՞ մասին
23	1	հոս.	հոս,
29	10	տղան պիտի	տղաս պիտի
34	26	որ երկաթեայ	ու երկաթեայ
34	27	պայքարը	պայքարը՝
44	2	'ի միջի այլոց	'ի մէջ այլոց
44	7	Յօն Յարնօվ	Վօն Յարնօվ
48	13	ձեռքը սղմելով	ձեռքը սեղմելով
48	20	Յօն Յարնօվ	Վօն Յարնօվ
50	5	դանուած	չգտնուած
50	20-1	Ո՛չ, ամէնքս, ա- մենքս միասին:	Ո՛չ ամենքս միասին:
52	19	ես չեմ	ես եմ
52	20	պիտի ներեմ	չպիտի ներեմ
52	24	Դուք քիչէն,	Դուք ձեղէն,
54	25	աղատել մեզ:	անջատել մեզ:
64	6	մենք բնաւ իրարու չենք սահմանուիր	մենք իրարու սահմանուիր չենք
65	24	իջնայ	իյնայ
74	24	կը տեսնենք	կը սիրենք
79	16րդ	տողէն ետք աւելցնել	Տկն. Պրաուզիկ. — Այդուս՛ր տեղաւորե- ցիք խօսքը: (Կենտրը կը խնդան: Ժան կը լսէ անոնց խնդարը եւ ա- դին կը դառնայ:)
87	27	ըսէք	լսէք
93		ՏԵՍԻԼ Ա.	ՏԵՍԻԼ Ե.
96		ՏԵՍԻԼ Բ.	ՏԵՍԻԼ Է.
99	48	ես:	ե՛ս:
104	43	կ'ելնէ,	կ'ելնէ:

Մ Օ Տ Ե Ր Ս

ՊԻՅՔԻ ՀՐԱՅԱՐԱԿՈՒԻՆ ՆԱԵԻ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ Մ. ԿԷՆՃԵԱՆԻ

ՀԵՏԵԻԵԱԼ, ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. Քամիլ Ֆլամարիոն. —

Աստղագարդ երազներ (Հեղինակին պատկերով.)

2. Ժիլլ Բաեօ. —

Կամփին դաստիարակութիւնը (Որտեղ էն եւրոպական զանազան լեզուներու թարգմանուած է եւ 30րդ տպագրութեան որով անայտ.)

3. Տօք. Կիւսքալ Լը Պօն. —

Հոգեբանական օրէնքներ՝ ժողովարդներու յեղաշրջումին :

ԳԻՆ 5 ՂՐՈՒՇ

2435-2441

12-86

2013

